

KARYS

1974
Nr. 6

KARYS

1974

Nr. 6 (1503)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Prezidentas Antanas Smetona	viršelis
Dr. A. Butkus — A. Smetonos 100 m. gimimo ir 30 m. mirties sukaktys	201
P. Jurgėla — Tau, Jaunoji Lietuva	205
K. U. — 1934-tųjų M. Sukilimas	209
A. Andriušaitis — Rojus ir Exodus	212
V. Jonikas — Donelaičio Dvasios	216
Saliėtis — A.A. Gen P. Plechavičių prisimenant	217
J. Tapulionis — Dėl Klaipėdos atvadavimo "Istorijos"	218
TREMTIES TRIMITAS	221
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	232
Karinės Žinios	233
Kronika	235

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS,
Australia — V. ŠALKŪNAS

— PLATINTOJAI —

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. I. Minkus
CHICAGO, ILL. —
"Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas,
Čičauskas

OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuo-
las, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Lib-
rary"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew
Surrey

V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys
6796 Schoenenbert-Kuebelberg 1,
Duererstr. 13 Postfach 242

AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Nor-
wod 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$9.00, pusmečiui — \$4.50, atskiro nr. — \$1.00

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA;

Subscription \$9.00 per year. Single copy \$1.00 • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1503)

BIRŽELIS—LIEPA—JUNE

1974

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO ANTANO SMETONOS 100 METŲ GIMIMO IR 30 METŲ MIRTIES SUKAKČIŲ MINĖJIMO PROGA

DR. ANTANAS BUTKUS

Minėdami Lietuvos Valstybės pirmojo ir paskutiniojo prezidento a.a. Antano Smetonos 100 metų gimimo ir 30 mirties sukaktį, norime prisiminti jo nueitą garbingą tautinį, visuomeninį, kultūrinį ir valstybinį kelią. Trumpos kalbos rėmuose tegalima išryškinti vos keletas šio didžiojo vyro gyvenimo ir darbo momentų. Mat, visuose lietuvių tautos didesniuose ir svarbesniuose įvykiuose, pereito šimtmečio pabaigoje ir šio šimtmečio pradžioje, yra pagarbiai minimas tautinį darbą dirbantis Antanas Smetona.

Kai dar jaunuolis Antanas Smetona pradėjo visuomeniniame darbe reikštis, lietuviai tautiniai dar tik buvo pradėję atgyti, t.y., tautiškai sąmonėti. Tada, po Basanavičiaus "Aušros", didįjį darbą varė mūsų himno autorius Vincas Kudirka. Tada atėjo ir šviesios atminties kunigai — Maironis ir Vaižgantas. Atėjo tuomet ir Antanas Smetona.

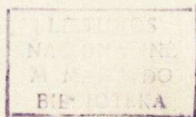
Jei Vincas Kudirka daugiausia skatino tautos valią, ragindamas ją kelti ir stoti prie darbo, Maironis ir Vaižgantas žadino jos jausmus, jos kūrybinę galią ir meilę kraštui, tai Antanas Smetona veikė į jos protą, ugdydamas jos teisinę sąmonę — ją organizuodamas ir ruošdamas nepriklausomam gyvenimui.

Tebus man leista priminti kelis įvykius, vaizdžiai nusakančius Antano Smetonos asmens bruožus.

Mintaujos gimnazija. Joje tuo metu mokosi apie 150 lietuvių. Gimnazijos vadovybė turi rusinimo planus. 1896 metais pradeda versti rytinę maldą kalbėti rusiškai. Lietuviai mokiniai, vadovaujami Antano Smetonos, griežtai tam pasi-

priešina. Dėl to 33 lietuviai, jų tarpe ir 8-tos klasės mokinys Antanas Smetona, iš gimnazijos pašalinami su, vadinamu, vilko bilietu, t.y., be teisės kur kitur į gimnaziją stoti. Šiandien tie įvykiai, kai žudoma ir tremiama tūkstančiais, gali atrodyti ne toki dideli. Bet anais laikais — tai buvo įvykis, kurį kartojo visa sąmoningoji mūsų tauta ir tiems jaunuoliams reikė didžiausias simpatijas.

Antras įvykis atsitiko žymiai vėliau, kuomet Antanas Smetona, jau baigęs teisės mokslus, dirbo Žemės Banke, Vilniuje. Jį, kaip lietuvių, skaudžiai įžeidė banko tarnautojas lenkas Zajančkauskis. Už įžeidimą gavo antausį. Banko vadovybė abu pašalino iš darbo, tačiau A. Smetonos elgesys buvo pripažintas teisiu. Lenkų iniciatyva, Zajančkauskis Smetonos atsiprašė ir vėl abu galėjo dirbti banke. Trečias įvykis, aprašytas arkivyskupo Pr. Karevičiaus, liečiąs A. Smetonos veiklą ginant lietuvių teises Pirmojo Pasaulinio karo, vokiečių okupacijos metu. Apaštalo Sostui pasaulio bažnyčiose pradėjus organizuoti rinkliavą Lietuvai, okupacinė vokiečių valdžia sumanė toms aukoms skirstyti savotiškus komitetus, kuriems vadovautų vokiški apskričių viršininkai. Buvo tartasi Kaune vyskupo rūmuose. Vokiečiams nenusileidžiant, buvo pakviestas iš Vilniaus Antanas Smetona. Jis vokiečiams drąsiai pareiškė: — Jeigu neleidžiama mums patiems sudaryti komitetą minėtoms aukoms dalinti, tai jo malonę vyskupą prašom parašyti kardinolui Gaspariui, kad per jo rankas surinktų aukų Lietuvai, iki karo pabaigos, visiškai nesiųstų. Šis Lietuvos Valstybės Tarybos pirmininko Antano Smetonos nusi-

statymas vokiečius paveikė ir generolas Hofmann, Antanui Smetonai pranešė, kad lietuviams leidžiama patiems aukas pasidalinti.

Antanas Smetona, mokydamasis Mintaujoje, priklausė slaptai lietuvių draugijai. Jis buvo dažnas kalbininko Jono Jablonskio namų svečias. Mokydamasis Petrapilyje buvo kelerius metus slaptos lietuvių studentų draugijos pirmininku.

Jis anksti pradėjo įsitraukti ir į spaudos darbą. Jis anksti išėjo ir į lietuvių tautos teisių gynėjo darbą. Jis visa energija anksti pradėjo kovą už visišką tautos laisvę. Todėl, kada mes minime šio didelio vyro darbų kelią, mes privalome visus tuos jo eitus žingsnius ir prisiminti, bei juos įvertinti.

Vos spaudos laisvę atgavus (1904) Antanas Smetona, drauge su Jonu Jablonskiu ir Povilu Višinskiu, buvo pakviesti į pirmojo lietuvių kalba "Vilniaus Žinių" dienraščio redakciją. Po to, jį matome "Lietuvos Ūkininke", "Viltyje", "Vaire" ir kt. Tai ilgas ir svarus laikraštinko, redaktoriaus, drauge ir kūrėjo, bei lietuvių tautinės linijos nustatytojo, darbas.

Šalia spaudos darbo, Antanas Smetona drauge sielojosi ir mūsų gimtosios kalbos reikalais, mūsų tautine kultūra, mūsų dvasiniais turtais. Matome jį patį šiose srityse dirbantį ir kitus dirbti raginantį.

Antanas Smetona savo gyvenimo kelyje yra ypač daug sielojęsis ir dirbęs Vilniaus kraštui, kur jo žodžiais tariant "lietuvybei grėsė pavojus".

Lietuvos laisvės žygiui, tautos kėlimui ir sąmoninimui, Antanas Smetona sumaniai ir gambiai naudojo plunksną ir gyvą žodį — visuomeninį darbą. Iki valstybės prezidento pareigų jis pradėjo turiningą mokyklą. Paškinieji, kaip ir svarbieji tam pasiruošimui darbai, buvo pirmininkavimas Lietuvių Komitetui nuo karo nukentėjusiems šelpti. Juk tas Komitetas, greta tiesioginio darbo, ėmėsi ir politinio darbo. Jau 1916 metais Antanas Smetona, su keliais kitais veikėjais, lietuvių politikos reikalais lankėsi Šveicarijoje. Vykdomojo Komiteto iniciatyva 1917 metais rugsėjo mėnesį buvo sušaukta Vilniaus konferencija. Į jos prezidiumą buvo išrinktas ir jai pirmininkavo Antanas Smetona. Čia gimė ir Valstybės Taryba, kuriai Antanas Smetona pirmininkavo ir kuri paskelbė Lietuvos Valstybės Nepriklausomybės atstatymą.

Daugumas atsimename, kad Nepriklausomos valstybės atstatymas vyko labai sunkiose sąlygose. Tik idealizmas ir pasišventimas įgalino tesėti.

1918 m. lapkričio 11 d. buvo sudaryta laikinoji vyriausybė — pirmasis ministerių kabinetas. Vyriausybės sudarymo proga, Valstybės Tarybos pirmininkas Antanas Smetona, Tarybos posėdyje gausiai susirinkusiems, iškilmingai pareiškė: "Lietuvai atėjo pati rimtoji valanda tapti vėl nepriklausoma, savanoriška šalim, kokia ji yra kitados buvusi. Kai mes jaučiamės esą visiškai arti tos senai visų lietuvių trokštamos laisvės, tai reikia padėkoti prakilniems mūsų tėvynės sūnams ir dukterims, savo vargingais darbais gaivintiems apmirusią Lietuvos dvasią. Jie vyko į tą laisvės idealą neapsakomai sunkiais keliais, išsižiūrėję į jį, kaip į šviesią, toli ir aukštai žvilgančią žvaigždę. Beeidami ten, jie ir galą gavo, bet patys žūdami, praminė jums taką. Garbė jiems, tiems mūsų tėvynainiams".

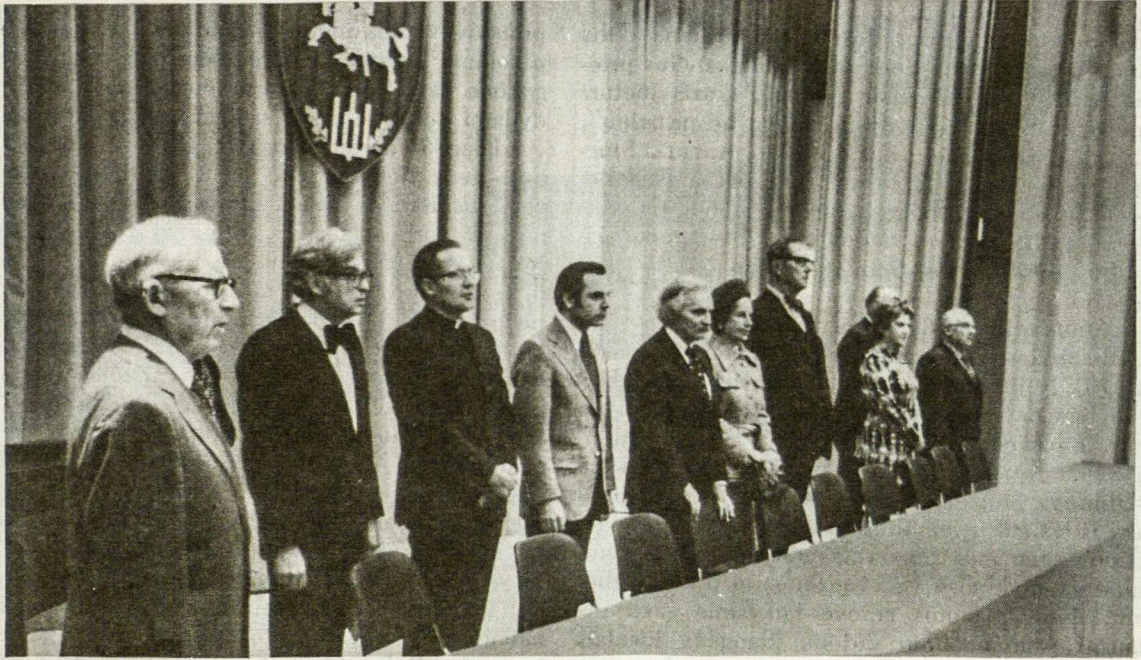
Sakykite, ar tai žodžiai, tarti aną svarbią valandą, nebeturi tą pačią kilnią prasmę ir nūdien, mums, ilgesiu bežiūrintiems į anas mūsų pievų ir miškų lygumas ir brolius, praradusius laisvę?!

Antanas Smetona valstybės prezidentu buvo išrinktas 1919 m. balandžio 4 d. Tose pareigose išbuvo iki 1920 m. birželio 13 d., kai savo pareigas perdavė Steigiamojo Seimo pirmininkui Aleksandriui Stulginskiui.

Antrą kartą Antanas Smetona į valstybės prezidentus atėjo 1926 m. po žinomų įvykių, kai Lietuvos valstybėje buvo atsiradę daug negeistinių reiškinių. Prie valdžios vairo jam teko išbūti iki pat bolševikinės lavos pajudėjimo į Vakarų.

Lietuvos valstybė, trylika metų Prezidento Smetonos vadovaujama, visapusiškai sustiprėjo ir subrendo. Ir jei mes kalbame apie Lietuvos laimėjimus, tie laimėjimai yra kaip tik imami iš to laikotarpio. Tai nuopelnai visos mūsų kūrybingos tautos, tačiau drauge labai svarūs įnašas ir tų, kurie sudarė sąlygas prasiskleisti naujųjų kūrybos žiedų laimėjimams.

Būna laikai, būna žmonės, būna papročiai, būna valdžios ir tautų vadai. Antanas Smetona sukūrė savaimingą, iš niekur kitur nepamėgdžiotą sistemą. Ta sistema atėjo, kada tautos ir valstybės santvarkoj atsirado pakrikimo žymių. Šios sistemos dėka, tauta susidrausmino. Jinai tautą paruošė tvarkingesniam galvojimui, darbui ir ateičiai. Nei kiek neabejoju, kad ta sukurtoji valdymo sistema nepasilikty sustingusi vietoje ir metai - kiti mus būtų išvedę į tą pilnutinę ir tvarkingą demokratiją, apie kurią mes tiek daug vietoj ir kartais ne visai vietoj, prikalbame. Deja, sovietinis teroras, atėjęs prieš tautos valią, viską sugriovė.

Prez. A. Smetonos minėjimo Brooklyne prezidiumas — Dr. A. Butkus, pasakęs minėjime kalbą, antras iš k. Gen. kons. A. Simutis — ketvirtas iš deš. Pirmas iš k. — kūr.-savanoris mjr. L. Virbickas. R. Kisieliaus nuotr.

Antano Smetonos išmintingos politikos gairių dėka mes neturime užsitraukę jokios tarptautinės ipotekos, kuri, vėl atstatant nepriklausomybę mums galėtų prireikti teisinti, įrodinėti ar apgailestauti. Su pasididžiavimu galime tvirtinti, kad mūsų valstybės darbų balansas, tautine ir tarptautine prasme, bei jos sąžinė yra křištoliniai švari. Mūsų santykiai net su mus skriaudusiais lenkais išsilaiškė aukščiausiam korektiškumo ženkle. Juk kada lenkų tautai buvo įsmeigtas iš dviejų pusių kardas, Lietuva ištiesė lenkams pagalbos ranką. Valstybės prezidentas tada išlaikė reikiamą šaltumą ir Rusijos atžvilgiu, nors tada, karštesnieji ir priekaištavo, kodėl prezidentas nesiskubina į Vilnių. Štai, Aleksandras Merkelis apie tą įvykį sako: "Grįžęs iš Vilniaus, kur dalyvavau perimant Napoleono rūmus, skirtus prezidentūrai, įkalbinėjau prezidentą vykti į Vilnių. Man prezidentas atsakė: "Jūs žinote kaip aš Vilnių myliu. Aš ten gražiausias savo gyvenimo dienas esu praleidęs, daugiausia nuveikęs Lietuvos laisvei, bet man nemiela Vilnius perimti iš savo tautos priešos rankos".

Kuomet prezidentui Smetonai teko svarstyti rusų įteiktą ultimatumą, jis aiškiai pasisakė, kad reikia priešintis, nes laisvė aukų reikalauja, gikai dauguma vyriausybės narių, kitaip nutarė, ta-

da prezidentas nusprendė iš krašto pasitraukti ir savo rankomis nepadaryti tokio akto, kuris eity prieš jo valią ir lietuvių tautos garbę.

Ir iš Lietuvos pasitraukęs nesugundė vokiečių politiniais ėjimais, nes tvirtai buvo įsitikinęs, kad vokiečiai karą pralaimės. Jo akys nukrypo į JAV-bes, kuriose tikėjosi pagalbos pavergtai Lietuvai. Iš to prezidento kietos, aiškios ir tvirtos linijos kiekvienas galime pasidaryti išvadą, kad tai buvo vyras mokąs suprasti dabartį ir žvelgti į tolumą. Tokie vyrai, kaip ir kiekvienas žmogus miršta kūnu, bet tautoje niekad nemiršta savo dvasia ir atliktais darbais!

Antanas Smetona buvo kultūrininkas, visuomenininkas, politikas ir valstybininkas. Visą gyvenimo kelią jis laikėsi dėsnio: valstybės gerovė yra vyriausias įstatymas. Vykdam šį įstatymą kartais reikėjo imtis ir tokių priemonių, kurios pavieniams asmenims ar grupėms ir nepatiko.

Prieš 25 metus, Klevelande, Lietuvių salėje, kalbėjęs didelis tautinės srovės veikėjas, amžinos atminties Antanas Olis, prezidentą Smetoną sulygino su JAV prez. Lincolnu, kuris dažnam tuomet atrodė kontraversinė asmenybė. Po eilės metų Lincolno asmenybė geriau pradedama suprasti ir įvertinti. Tas pat darosi lietuvių tarpe ir su prezidentu Smetona. Čikagoje, minint An-

tano Smetonos mirties dešimtmetį, Antanas Olis atsakė į prezidentui Smetonai pasitaikančius priekaištus: "Parodykit man žmogų, kuris neturi priešių, ir aš jums parodysiu žmogų be principų".

Anot mūsų poeto Kazio Binkio, Antanas Smetona buvo baigęs teisės mokslus, bet niekad negynė teismuose atskirų asmenų bylų. Jis visą gyvenimą gynė visos tautos bylą. Jis pateikė pasauliui nuskriaustos lietuvių tautos ieškinį ir jį laimėjo.

Šimtmetinė Antano Smetonos gimtadienio sukaktis mums yra brangi ir prasminga. Jo šakota, gili ir turininga veikla, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo metu, šiandien mums labai artima ir pamokanti. Prasmingiausia mes peržidentą Smetoną paminėsime ir pagerbsime, jeigu šia iškilminga proga kiekvienas atskirai ir visi drauge pasiryšime įgyvendinti jo anuomet siektus idealus ir jeigu mes savo veiksmuose ir visuomeniniuose santykiuose vadovausimės jo principu būtent, lietuvių tautos gerovę laikysime savo vyriausiu įstatymu. Šio didelio žmogaus idealais ir jo šviesiu pavyzdžiu persiėmę mes daug pajėgiau išpildysime išeivijos lietuvių pagrindinius uždavinius.

Antanas Smetona anuometiniu laiku kėlė ir ugdė lietuvių tautos sąmonę, įtikinėdamas jos protą ir sumaniai organizavo bei ruošė tautą nepriklausomybės gyvenimui.

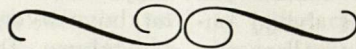
Ant mūsų pečių, kaip ir anuomet, šiandien gula sunki pareiga išlaikyti lietuvybę ir ją sąmoningai uždegti mūsų jaunąsias kartas. Ši darbą dirbant ir mums nebeužtenka veikti vien į jaunųjų kartų jausmus, bei akcentuoti vien tėvų-

protėvių žemės meilės pajautimą. Mes sutartinai pasekime prezidento Smetonos pavyzdžiu ir įtaigokime savo jaunųjų kartų protą, keldami ir ugdydami jose tautinės savigarbos pajautimą. Pavyzdžiais ir darbu įtikinkime jaunesniuosius, jog būti geru lietuviu yra ne tik garbė, bet drauge ir asmeniška nauda bei patogumas. Gi tautinės savigarbos jausmas, pilna to žodžio prasme suprstas ir įgyvendintas, savaime jungs visų kartų lietuvius ir tuo pačiu puoselės jų bendradarbiavimą. Iš to išplauks solidaresnė visuomenė. Solidarumo, deja, šiuo metu mūsų labai stinga. Solidarumo siekdami, jo pirmiausia reikalaukime iš savęs, savo draugų ir vienminčių. Antano Smetonos pramintas platus tautinis kelias šiandien yra mums ypatingai aktualus ir saktinas, nes jis, teisingai žengiamas, garantuotai išugdytų solidarią išeiviją. Joje neabejotinai pakiltų švietimo ir kultūrinės veiklos lygis, o per tai — ir pastangos Lietuvą išlaisvinti.

Pabaigai noriu pacituoti savo artimo giminių ir vieno iš Vliko steigėjų bei ilgamečio jo nario, Balio Gaidžiūno, vienu mirties metų iškilnėse prie a.a. Antano Smetonos kapo pasakytus žodžius:

"Tu buvai didelis ir kilnus atliktais darbais. Nueitieji metai ir amžiai mus daugumą nupūs dulkėmis, bet Tu iškilsi aukščiau ir aukščiau, nes Tu vedei persekiojamą tautą į laisvę, ją vainikavai nepriklausomybe ir ją nuolat stiprinai. Padėk mums ir dabar, iš Anapus, vėl laimėti mūsų šventą laisvės kovą".

(*Santrauka kalbos, pasakytos Kultūros Židinyje, New Yorke, 1974 m. gegužės 12 d.*)

A.A. ANTANUI DIČMONUI

staiga mirus, nuoširdžiai užjaučiame velionio dukrą — mūsų bendradarbę Albiną Žumbakienę ir artimuosius.

KARIO Redakcija ir Administracija

Mirus Ramovėnui

A.A. VYTAUTUI ČĖSNAI

nuoširdžiai užjaučiame jo žmoną Liuciją ir artimuosius

New Yorke Ramovėnai

Darius ir Girėno ir LITUANIKOS išleistuvės iš Čikagos, 1933 m. gegužės 7 d.

TAU, JAUNOJI LIETUVA

PETRAS JURGĖLA

Steponas Darius ir Stasys Girskis (1932 m., mano pasiūlymu, pasivadinęs Girėnu) yra gimę Lietuvoje ir į Jungtines Amerikos Valstybes atvyko, būdami dar vaikai.

Girėnas lankė pradinę mokyklą Čikagoje 3 metus, dirbo spaustuvėje ir labai mėgo važinėti motociklu, kurį pats taisydavo. 1917 m. įstojo į JAV karo aviaciją ir tapo mechaniku. Grįžęs Čikagon, vėl dirbo spaustuvėje, buvo šoferis, išmoko skraidyti, kartu su kitu pirko sportinį triketį lėktuvą ir vežiodavo keleivius.

1917.IV.12 — 1919.V.10 Darius savanoriu tarnavo JAV kariuomenėje. Buvo artilerijos pulko telefonistas ir buvo sužeistas kautynėse Prancūzijoje. Lankydamas universitetą, Čikagoje organizavo lietuvių veteranus į organizaciją — Susivienijimas Amerikos Lietuvių Kareivių ir buvo šios org-jos c. valdybos sekretorius. Kartu organizavo savanorius vykti į Lietuvos kariuomenę. Jis pats vienas surinko 60 savanorių. Gautą pašalpą kelionei į Lietuvą jis atidavė dviem neturtingiems savanoriam, o pats keliavo savo lėšomis.

Taigi, Darius ir Girėnas buvo Pirmojo Didžiojo karo veteranai.

DARIAUS NUOPELNAI LIETUVAI PRIEŠ SKRIDIMĄ PER ATLANTĄ

Darius nuo pat jaunatvės buvo uolus sportininkas. Tarnaudamas Lietuvos kariuomenėje, nuolat sportavo, mėgo ieties sviedimą, ledo ripką ir daugiausia — futbolą. Aviacijos karius mokė beisbolo, bokso, lengvosios atletikos. Gavęs savo vyresnybės leidimą, netarnybos metu uoliai reiškėsi Kariuomenės Sporto Draugijos c. valdyboje, šios d-jos Kauno apygardos komitete, Lietuvos Futbolo c. komitete, o 1922-1925 buvo Lietuvos Fizinio Lavinimosi Sąjungos pirmininkas ir visų Lietuvos sporto org-jų sąjungos — Lietuvos Sporto Lygos, p-kas. Rašinėjo SPORTE ir parašė dvi knygeles: Beisbolo žaidimas, 1924; Basketbolo žaidimas (krepšiasvydis) 1926.

Anuomet Kauno miesto valdybą sudarė daugiausia svetimtaučiai. Darius iš šios miest. valdybos iškovojo balotą žemės sklypą, kurį reikėjo nusausti ir kuriame buvo įrengtas sporto

stadionas. Jis paruošė stadiono planus, tvarkė darbus ir pridėjo savo pinigų. LFLS liko jam skolinga 5,000 litų. Gavo bent garbės diplomą: "Lietuvos Fizinio Lavinimosi Sąjungos visuotinis klubų suvažiavimas, įvykęs Kaune 1926 m. sausio mėn. 31 d., atsižvelgdamas į Tamstos didžiausią pasiaukavimą dirbant sunkiausiais Sąjungos organizavimosi laikais, keliant jos vardą ir idėjas Lietuvos visuomenėj, vienbalsiai nutarė išrinkti Tamstą Sąjungos Garbės Nariu". Pasirašė LFLS garbės pirmininkas gen. lt. J. Bulota ir LFLS c. valdyba.

Darius į sportą žiūrėjo ne kaip į pramogą, bet kaip į labai reikšmingą lietuvių tautos jaunimo auklėjimo priemonę. Jis tikėjo, jog lietuvių kūno kultūros organizacijose subręš geri, sveiki, fiziškai pajėgūs ir drausmingi patriotai piliečiai. Jau 1923 m. Klaipėdos krašto išlaisvinimo kovose jis susitiko daug savo draugų bei auklėtinių sportininkų ir šaulių.

Labai daug dirbęs savo karinės tarnybos ir netarnybos metu, Darius ir savo atostogas panaudodavo Lietuvos naudai ir garbei. Kelių dienų atostogų metu su LFLS futbolo komanda, ar su Lietuvos futbolo rinktine, išvykdavo į užsienius. Ir kitų valstybių sportininkai šį Lietuvos sportininkų vadą labai mėgo ir gerbė, laikė jį dideliu džentelmenu.

Istorinių atostogų metu, 1922.XII.16 — 1923. II.27, Darius padėjo organizuoti talką Klaipėdos krašto išlaisvinimui. Nuvykęs į Klaipėdą, tarėsi su vietos lietuvių vadais, svarstė sukilimo reikalingą ir galimybes, keliose vietose sakė prakalbas. Vilkavišky tvarkė šaulių pasiruošimą kovoms. Nors paslaptis stengtasi išlaikyti, bet ulonų pulko karininkai kažkaip patyrė apie ruošiamą žygį pajūrin ir karštai prašė Darių pasirūpinti, kad ir jiems būtų leista dalyvauti. Dariui buvo nemalonu, kad buvo sužinotas jo atvykimo į Vilkaviškį tikslas, bet kartu ir džiaugėsi patriotišku lietuvių karininkų ryžtu. Jis buvo III sukilėlių grupės vado Bajoro (kpt. M. Kalmanto) padėjėjas, dalyvavo kautynėse, kurį laiką buvo Šilutės įgulos viršininku, dirbo Vyriausiam Sukilėlių štabe, vėliau buvo 1-jo Mažosios Lietuvos savanorių pulko, 8-tos kuopos, vadas. Savo dienoraštyje ir laiškuose savo draugams Čikagoje jis gėrėjosi sukilėlių narsa, pakilia nuotaika, patriotiškumu.

Lietuvių karo veteranų organizavimas Amerikoje ir savanorių telkimas Lietuvos kariuomenei, kūno kultūros darbo organizavimas ir vadovavimas Lietuvoje, Mažosios Lietuvos išlaisvinimo organizavimas, aktyvus dalyvavimas sukilime, pasi-

reiskimai įvairiuose sukilėlių vadovybės organuose Steponą Darių iškėlė į didžius organizatorius, vadus, Lietuvos didvyrius.

KAPITONAS DARIUS — KARO LAKŪNAS IR DIDIS KANKINYS

Steponas Darius savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę ir, baigęs Karo Mokyklą, 1921.XII.18 buvo pakeltas į leitenanto laipsnį. Baigęs aviacijos kursą, nuo 1923.VI.23 tarnavo 3-je, 1-je ir 4-je eskadrilėse. Išėjęs aukštąjį pilotą ir įvykdęs 65 sunkius uždavinius, 1924 m. įgijo karo lakūno laipsnį.

Kpt. Darius susimąstęs prie savo nubraižyto skridimo jūrlapio.

Ruošdamas spaudai knygą "Sparnuoti Lietuviai — Darius ir Girėnas", dviejuose Dariaus lagaminuose rado daug įvairių dokumentų, iškarpu iš laikraščių, laiškų, dienoraščių, įsakymų Lietuvos kariuomenei ir aviacijai ir kt. Keletas šių įsakymų buvo padarę jam didelę dvasinę žaizdą, kuri nebuvo sugijus. Jis gavo nepelnytus smūgius, buvo žiauriai persekiojamas ir baudžiamas. Jam buvo lemta tarnauti Lietuvos kariuo-

Lietuvaitės prašo Dariaus ir Girėno autografų.

menėje tuo metu, kai ištisa eilė aukštų viršininkų buvo nelietuviai. Darius daugiausia iškentėjo 1925.VIII.17 — XI.25, tarnaudamas 1-je naikintuvų eskadrilėje, kuriai vadovavo aviacijos viršininko generolo Kraucevičiaus broliavaikis vyr. ltn. Kraucevičius.

Vyriausiojo Štabo v-kas generolas Kazys Ladiga keliolika lietuvių karininkų pasiuntė į įvairias aukštas karines mokyklas užsieniuose, 1925 — v. ltn. A. Gustaitį į aukštąją aeronautikos mokyklą Paryžiuje, o v. ltn. Dariui įsakė ruošti į aukštąją aviacijos mokyklą Anglijoje. Dėl to Dariui teko eiti erškėčių keliu.

Savo atsiminimuose Darius rašė:

1925 m. birželio pradžioj kai kurie karininkai pradėjo mane sveikinti, sakydami, kad vyriausias štabas numato mane siųsti Anglijon į aukštąją aviacijos mokyklą. Kiek vėliau 3-sios eskadrilės vadas įsakė man vykti pas vyr. štabo viršininką. Štabe man išdėstyta visas reikalas ir įsakyta apie tai visa pranešti aviacijos v-kui. Kitą dieną pranešiau tai av. v-kui, kuris atsakė: "Sveikinu tamstą su galimybe vykti užsienin mokyti, bet būdas, kuriuo tamsta skiriamas, yra užgaunantis. Tamsta žinai, kokiū būdu šie dalykai privalo būti atlikti. Aplenkiant viršininkus!? Tai man nemalonus dalykas ir aš esu griežtai nusistatęs kovoti prieš tokį būdą. Man nemalonu. Ir tamstai bus nemalonu".

1925.IX.2 įsakyme aviacijai nr. 81 paskelbta:

Karo lakūnas vyr. leit. Darius, pasiprašęs dviem dienom atostogų, leido sau išvykti užsienin (Latvijon) neturint atitinkamo leidimo. Mažai to, v. ltn. Darius, būdamas Liepojuje, niekeno nekviečiamas ir

neturint savo viršininko sutikimo, atsilankė kaipo Lietuvos aviacijos lakūnas latvių jūrų aviacijon. Nejaugi ir tas nebuvo žinoma v. ltn. Dariui, kad be sutikimo savo vyresnybės negalima lankytis svetimoje kariuomenėje, vadinant save nariu kitos kariuomenės. Kadangi v. ltn. Darius yra jau nubaustas 1-sios Oro Eskadrilės Vado, tai nevertodamas prieš jį kitų priemonių, įsakau 1-sios Oro Eskadrilės Vadui išaiškinti v. ltn. Dariui jo netaktišką pasielgimą ir prasižengimą prieš įstatymus ir įsakymus.

Darius atliko bausmę ir savo eskadrilės vadui pasiųstam raporte nr. 26 pareiškė, jog jis gavo eskadrilės vado sutikimą ir atitinkamos įstaigos bendrą leidimą LFLS futbolo komandai vykti Liepojon, kur nesivadino karininku, nei lakūnu. Ten vienas latvių kapitonas, po vienu futbolo rungtynių Kaune, pažino jį esant karininką-lakūną ir supažindino, taip pat, su sportininku, Latvijos jūrų aviacijos viršininku, kuris pakvietė visus lietuvių futbolininkus aplankyti jūrų aviaciją. Pažintas kaip karininkas, jis negalėjo to išsiginti, nors ir atstovavo tik LFLS, kaip jos p-kas. Latvijos jūrų aviacijos v-kas norėjo užmegzti artimesnius santykius su Lietuvos aviacija, suteikti jai žinių, fotografijų ir kt. Savo raportą Darius baigė šiuo pareiškimu:

Šį savo patamavimą Latvijos Gidro Aviacijos ir Lietuvos Aviacijos Viršininkams prasižengimu neskaitau. Sumetus viską, kas aukščiau išdėstyta, manau, kad Aviacijos Viršininkas, tur būt, būdamas ne visai tiksliai informuotas šiuo klausimu, suprato dalykų stovį taip, kaip pažymėta įsakyme. Įsakymas nr. 81 išnešė sprendimą, neišklausęs mano žodžio informaci-

jos tikslu, kaip kaltinamojo, ir mane kaip karininką ir lakūną giliai užgauna. Jeigu mano garbingi viršininkai ir karininkai, kurių draugijoj esu pasiryžęs tėvynę ginti, laikytų mane tokiu, kaip pažymėta įsakyme, aš tuomet skaityčiau save nesančiu verčiau būti jų draugijoj.

Remiantis virš išdėstytu, prašau Tamstos tarpininkavimo išaiškinti tikrumos dalykų esmę ir pašalinti įsakyme nr 81 man inkriminuojamus nusikaltimus, arba, jeigu tas būtų visai negalima, tarpininkauti paliosavimui manęs nuo taip garbingų pareigų (iš kariuomenės).

Nenorėdamas pasikalbėjimu išaiškinti įvykius, aviacijos v-kas 1925.X.7 atsakė įsakymu aviacijai nr. 96:

Iš pristatyto man raporto 26 nr. v. ltn. Dariaus š.m. rugsėjo 9 d. ir tolimesnio susirašinėjimo paaiškėjo, kad v. ltn. Darius būdamas Liepojų nvyko latvių gidro aviacijon pakviestas savo pažįstamų, todėl mano įsakymo 81 nr. sakinyis apie atsilankymą be pakvietimo atšaukiamas.

V. ltn. Darius savo raportą 26 nr. parašė formoje netinkamoje raportui, daleisdamas samprotavimus ir dvi-prasmiskumus. Nežiūrint į perspėjimą dėl netinkamumo išdėstymo savo reikalo, jis visgi tą raportą padavė. Įsakau Eskadrilių Vadams mokyti savo pavaldinius ir tokių raportų nepriiminėti. Už šį minėtą raportą įsakau 1-sios Oro Eskadrilės Vadui nubausti v. ltn. Darių 5 paroms daboklės.

Prieš tai Darius daug kartų su futbolninkų komanda važinėjo į užsienius ir niekad nebuvo nusižengęs nei įstatymams, nei kariuomenės tvarkai. Savo dienorašty jis pažymėjo:

Faktas, kad av. v-kas savo įsakyme nors vieną eilutę atšaukė, liudija, jog jis pats prisipažino, kad jo įsakymas buvo neapgalvotas puolimas nekalto karininko (manau, keršto tikslu?). Jis nebuvo toks džentelmenas, kokiu viršininkas turi būti: atitaisyti įvykusią klaidą ir man padarytą skriaudą, bet savo autoritetui palaikyti leido aukoti dar švarią jauno karininko garbę.

Av. v-kas mano raportą nr. 26, kartu su kaltinamuoju aktu atidavė Aviacijos Garbės Teismui, kuris, išnagrinęs bylą, nerado mane esant kaltą. Nors Av. Garbės Teismas ir neapkalto manęs, bet būti teisiamam, tai įžeidžiantis veiksmas, kuris morališkai mane prislėgė. Įsakymas aviacijai nr. 96, iš dalies atšaukdamas įsakymo nr. 86 man inkriminuojamus nusikaltimus, savaime įtikino mane, kad av. v-kas, jausdamas mane esant nekaltą, vistiek atsisakė nukrypti nuo užsibrėžtos linijos ir nubaudė mane 5 paromis daboklės arešto, palikdamas svarbiausią kaltinimą. Pirmą kartą gyvenime buvau taip labai pažemintas dvasiškai.

Tie smūgiai vertė Darių šauktis teisybės, prašant ištirti ir atšaukti šiuos kaltinimus. 1925.X.29 jis pasiuntė vyr. štabo v-kui raportą nr. 35, kurio nuorašą įteikė savo esk. vadui. Iš kitų lakū-

nų tuomet girdėjau to keršto priežastį. Av. v-kas rūpinosi pusmečiui siųsti Latvijon 1-sios esk. vadą mokyti skraidyti jūrų lėktuvais. Rodos, buvo jau nuspręsta tai daryti. Tačiau Darius netyčia šį sumanymą išardė ir sutaupė valstybei komandiruotės išlaidas. Latvių lakūnai pasiulė jam paskraidyti jūrų lėktuvu ir paaiškino kas reikėjo. Darius su latviu sėdėjo prie vairo, pakilo, paskraidė, ir gražiai nusileido. Kaune lakūnai jį sveikino už tokį sugebėjimą.

Paskendęs įvairiuose savo darbuose, Darius užmiršo atlikti vieną formalumą: raštu prašyti leidimo vesti ir po to pranešti apie vedybas. Pasiryžęs išrūpinti Dariui didesnę bausmę ir jį visai suniekinti, av. v-kas talkon pasišaukė kariuomenės vadą gen. S. Žukauską, kuris anuomet globojo aukštus kariuomenės viršininkus svetimtaučius. Kariuomenės vadas pasišaukė Darių savo kabinetan, jį v. štabo v-ko gen. Ladigos akivaizdoje aistringai išbarė, pavadino "nedrausmingu, kokiu ten futbolą spardančiu šalopajum" ir nubaudė 30 parų daboklės, įsakęs gen. Ladigai tai paskelbti įsakyme. Nenorėdamas imtis atsakomybės už jo sprendimą, gen. Ladiga suredagavo 1925 m. lapkričio 23 d. (!) įsakymą kariuomenei nr. 89, par. 17, pabrėždamas, kad vyr. ltn. Stepas Darius "yra Kariuomenės Vado nubaustas 30 parų daboklės už tai, kad apsivedė, neturėdamas kariškos vyresnybės leidimo ir apie savo apsivedimą pranešė tik daugiau kaip metų laikui praslinkus". Šis smūgis ko tik neprivedė prie tragedijos! Vėliau, tardomas, Darius pareiškė: "Kariuomenės vado bausmė, jam neskaičius mano skundo nr. 35 ir neduodant man žodžio, mane taip sujaudino, kad ko tik nepamečiau pusiausvyros. Toks pasiėlgimas man buvo nesuprantamas ir todėl padaviau skundą (nr. 65) krašto apsaugos ministeriui". Raporte nr. 65 Darius pažymėjo, jog pagal drausmės statutą už nusižengimus, leidžiama drausmės būdu bausti 3 mėnesių laikotarpy, o jis nubaustas po 14 mėnesių. Apie šio skundo pasiuntimą pranešė esk. vadui. Teisybės ieškojimas sukėlė dar didesnę audrą.

1925 m. v. ltn. A. Gustaitis (vėliau generalas ir aviacijos v-kas) sukonstruktavo ir savo lėšomis pastatė lėktuvą. Bandymai ore buvo sėkmingi. Aviacijos karininkai jam pagerbti, Karininkų Ramovėje, Kaune, surengė pokylį, į kurį pakvietė tik lietuvius karininkus. Aviacijos v-kas, nepakviestas į pokylį, pasijuto bejėgis kovoti prieš tautinę aviacijos karininkų demonstraciją ir vėl šaukėsi kariuomenės vado, kuriam pateikė gausios "amunicijos". 1925.XII.9 į sušauktą

1934-TŪJŲ METŲ SUKILIMAS

K. U.

(Pabaiga)

Gen Jackus įsakė man pranešti gen. Popeliučkai, kad jis yra skiriamas Šančių įgulos viršininku ir privalo palaikyti su juo nuolatinį ryšį. Pabaigus pasikalbėjimą su gen. Jackum, paskambino plk. ltn. Černius ir pranešė, kad Inžinerijos batalione yra sulaikytas 3-čio artilerijos pulko vadas plk. Dočkus ir laikomas Technikos dalių karininkų ramovėje. Prašė manęs pasistengti jį išlaisvinti. Aš jam pranešiau apie savo pasikalbėjimą su gen. Jackum. Po to, paskambinau į 1-mo Inžinerijos bataliono centrinę ir prašiau sujungti su bataliono vadu plk. ltn. J. Grigaliūnu. Atsiliepė vyr. ltn. Petrusis ir pasakė, kad negalys žadinti bataliono vado. Paskambinau gen. Popeliučkai, supažindinau su padėtimi, perdaviau gen. Jackaus įsakymą, pranešiau apie plk. Dočkaus sulaikymą ir prašiau duoti įsakymą jį paleisti. Paaiškėjo, kad gen. Popeliučka apie sukilimą dar nežinojo. Baigęs pasikalbėjimą su gen. Popeliučka, paskambinau į 3-čią artilerijos pulką ir paprašiau sujungti su pulko vado pavaduotoju mjr. Sidzikausku. Telefonistas pasakė, kad mjr. Sidzikauskas išvykęs į Marijampolę. Susisiekęs su ūkio skyriaus viršininku, supažindinau su padėtimi, įsakiau jam eiti pulko vado pareigas kol grįš plk. Dočkus ir būti pasirėngus, reikalui esant, likviduoti prie Panemunės tilto esančius tankus.

Norėdamas sužinoti kas vyksta 5-tame pėst. pulke, paskambinau į pulko centrinę ir paprašiau sujungti su pulko vadu plk. Vidugiriu. Gavau atsakymą, kad — "Tamsta pulkininke, Jums nėra jokio reikalo su mūsų pulko vadu kalbėti, todėl mes jo taip anksti ir nežadinsime". Su-

pratau, kad kalba karininkas. Gen. Jackus buvo minėjęs, kad 5-to pulko kareiviai patruliuoja kelią Panemunė-Napoleono kalnas. Susidariau išvadą, kad to pulko dalis karininkų sukilime dalyvauja.

Baigus kalbėti su 5-tu pėst. pulku, 2-ras pėst. pulkas paprašė sujungti su Karo Mokykla. Kelis kartus mėginus iššaukti Karo Mokyklą, tačiau, niekas ten neatsakė. Supratau, kad telefono ryšys nutrauktas ir apie tai pranešiau 2-ram pulkui.

Dėl telefono ryšio nutraukimo su Karo Mokykla, dalinai aš pats buvau kaltas. Kaip vėliau paaiškėjo, sukilėliai, negalėdami susižinoti su 5-tu pėst. pulku per Šančių karišką telefono centrinę, panaudojo IIros pėst. divizijos štabo centrinę ir su tuo pulku susirišę, įsakė nutraukti telefono ryšį tarp Šančių kariškos centrinės ir Karo Mokyklos. Aš buvau visai apie tą centrinę pamiršęs ir neįspėjau ten budinčio telefonisto, kad be mano leidimo jokių telefoninių sujungimų nedarytų.

Vėliausiai aš paskambinau Ryšių bataliono vadui M. Vitkauskui. Pasakiau jam kur aš esu ir prašiau jį kiek galima greičiau į centrinę atsiųsti patikimą karininką. Po gero pusvalandžio, į centrinę atvyko pats plk. ltn. Vitkauskas, kpt. Slyvausko lydimas. Jis pasakė kpt. Pečiukaičiui, kad jis yra suimamas ir įsakė jam atiduoti ginklą.

Man pasakė, kad už centrinės veiksmus nuo dabar jis pats bus atsakingas ir aš su savo vyrais galys grįžti į pulką.

Sugrįžus į pulką, prie įėjimo į pulko štabą, mane sutiko Šarvuočių rinktinės vyr. ltn. A. Stan-

aviacijos karininkų sueigą atvyko kariuomenės vadas gen. Žukauskas. Apie šią sueigą Darius buvo surašęs savo atsiminimus: "Mano pasikalbėjimas su kariuomenės vadu". Jau baigdamas ruošti spaudai knygą "Sparnuoti Lietuviai — Darius ir Girėnas", 1934 m. pasiunčiau Lietuvos kariuomenės štabo v-kui generolui J. Jackui laišką, kur apibūdinau knygos turinį, ir Darius surašytą pokalbį su kariuomenės vadu, prašydamas patarimo — skelbti šį pokalbį knygoje, ar ne.

Prašiau trumpo atsakymo "Taip" ar "Ne". Į tai atsakė jau naujasis kariuomenės štabo v-kas gen. štabo plk. S. Raštikis, telegrama "Ne". Tokio atsakymo ir tikėjau, bet man rūpėjo to meto kariuomenės vadovybę supažindinti su kpt. Dariaus kankynėmis. Knygos spausdinta 14,000 egz., iš kurių 12,000 pasiųsta Lietuvon, kurias vyriausybė atleido nuo maito. Į visa tai reikėjo atsižvelgti.

(Bus daugiau)

kevičius ir padavė man sunkiojo kulkosvaidžio spyną. Jis pasisakė esąs vadas vieno tanko, kurie buvo nuvykę prie Panemunės tilto. Jis aiškino, kad vyr. ltn. Balčiūnui nuvažiavus savo tanku, jis su savo tanku dar stovėjo kurį laiką, tikėdamas, kad kas iš pulko karininkų prieis ir jis galės tanką perduoti. Nieko nesulaukęs, jis nuvyko iki tilto, ten apie valandą pastovėjęs, vėl pasitraukė, ir šalutinėmis gatvėmis privažiavęs prie Sandėlių gatvės turėjo tikslą tanką perduoti 2-ram pulkui. Kadangi Juozapavičiaus Prospekte ir Sandėlių gatvėje buvo sukrautos didelės tašytų akmenų krūvos, tai jis prie pulko vartų privažiuoti negalėjo. Išėmęs iš tanke buvusio sunkiojo kulkosvaidžio spyną, jis tanką paliko ir atėjęs norėjo spyną atiduoti man. Gražinęs jam spyną, patariau grįžti prie tanko, pažadėjęs apie jo pasiūlymą pranešti pulko vadui. Sugrįžus plk. Čaplikui, aš pažadą išpildžiau ir vyr. ltn. A. Stankevičius nebuvo nubaustas. Tenka paminėti kas vyko pulke man būnant Šančių kariškojo telefono centrinėje:

1. Vyr. ltn. Augustauskas, grįžęs iš Auto Rinktinės, persirengęs civiliais rūbais, motociklu atvežė plk. Čapliką į pulką.

2. Buvo parašytas pranešimas divizijos vadui, kuris gyveno Kaune, Miškų gatvėje ir su civiliais rūbais persirengusiu kareiviu pasiūstas į jo butą. Kareivis divizijos vado nepasiekė. Netoli geležinkelio stoties buvo ltn. Šimkaus atpažintas, sulaikytas ir iškrestas. Neštas pranešimas buvo iš jo atimtas, o jis pats buvo sumuštas ir pasiūstas atgal į pulką.

3. Iš Juozapavičiaus Prospekte buvusių sukrautų tašytų akmenų buvo įrengtos barikados prieš tankus, svarbesnėse, prie pulko prieinančiose gatvėse.

4. Pulkas buvo galutinai parengtas veikti prieš sukilėlius.

5. Nutrūkus telefono ryšiui su Karo Mokykla, pulko vado žmona ponia Čaplikienė, psk. Tautavičiaus lydima, persikėlė laiveliu per Nemuną ir nunešė gen. Jackui pranešimą apie padėtį Šančių įguloje

6. Buvo baigiamas tiesti telefono laidas iš 2-ro pulko į Karo Mokyklą.

Sugrįžęs į pulką, pranešiau plk. ltn. Černiui, kad Šančių karine centrinę perdavė plk. ltn. Vitkauskui. Apie 7-tą ar 7:30 val., į Šančius atvyko gen. Kubiliūnas, lydimas II-ros pėst. divizijos vado ir Kauno įgulos viršininko plk. Pundzevičiaus. Palikę automobilį prie kino teatro "Lyra", prie akmenų barikados, į pulką jie atvyko pėsti. Grupė pulko karininkų stovėjome prie

pulko vartų. Gen. Kubiliūnas, kreipdamasis į plk. ltn. Černių, pikta paklausė: 'Kuriems velniams Jūs čia barikadas sukrovėte? Tuojau jas iš gatvės pašalinkit!' Plk. ltn. Černius ramiai ir mandagiai atsakė: 'Tamsta generole, barikadas sukrovėme reikalo priversti ir jas nuimsime kai jus nebus reikalingos'. Nieko daugiau nesakęs, gen. Kubiliūnas nužingsniavo prie savo automobilio. Jį pasekė ir plk. Pundzevičius.

Sukilime dalyvavo gusarų pulkas, karo aviacija, 1-mas Inžinerijos ir Ryšių batalionai, Šarvuočių Rinktinė, dvi kuopos 2-ro pėst. pulko ir atskiri karininkai iš įvairių Kauno įgulos dalių. Prieš sukilėlius buvo pasiruošęs veikti 2-ras pėst. pulkas (be dviejų kuopų), Karo Mokykla ir 3-čias artilerijos pulkas. Be Šarvuočių Rinktinės tankų, užėmusių Panemunės tiltą, dar vienas ar du, išlaužę vartus, buvo įsiveržę į Kauno miesto policijos 3-čios nuovados kiemą.

Šioje vietoje įterpsiu Aukštesniosios Policijos Mokyklos viršininko A. Ramanausko atsiminimus:

"Vienas tankas išlaužė geležinius vartus į Aukštesniosios Policijos Mokyklos kiemą, o kitas, tuo pačiu metu, veržėsi į 3-čios nuovados ir policijos rezervo kiemą. Vartų laužymas buvo žvalgybos tikslu. Pamatę policijos mokyklą ir policijos rezervą parengtyje prieš sukilėlius, tuojau pasišalino.

Sukilimo rytą, policijos mokyklos dalis buvo pasiūsta prezidentūron, sustiprinti karinę sargybą. Neilgai trukus, kaž koks karinis dalinys priartėjo prie prezidentūros vartų. Atvykusieji radę prie prezidentūros vartų karišką ir policijos sargybas ir kieme — didesnį policijos būrį, nužygiavo savo keliu.

Pasiuntęs policijos mokyklą į prezidentūrą, pradėjau abejoti, kad neįvyktų bereikalingas susišaudymas su kariuomene. Susirišau su Prezidentu ir jis pats man pasakė, kad jis niekam nenusileis, laikysis savo nusistatymo ir esąs man dėkingas už paramą".

Grįžtu atgal prie plk. Tumo atsiminimų: "Sukilimui pasibaigus, tą pačią birželio 7 dieną, visi Šarvuočių Rinktinės tankai ir kiti šarvuočiai buvo perkelti iš Žemutinės Fredos į 2-ro pėst. pulko kiemą ir pulko sargybinių saugomi. Tos rinktinės vadas, apie savo valdinių sukilimą, nežinojo. Buvusiems įvykiams iširti, buvo paskirta ypatinga tarymos komisija. I-mos divizijos vadas gen. Tamašauskas buvo jos pirmininkas. Plk. Čaplikas buvo tos komisijos nariu.

Po kelių dienų, apie 60 sukilimo dalyvių, įvairių laipsnių karininkų, buvo suimti ir patalpinti į karo kalėjimą, VI forte. Sukilimo vykdy-

tojai buvo, krašto apsaugos ministro drausmės būdu, pažeminti į eilinius ir paleisti iš kariuomenės. Sukilimo rengėjai, gen. Kubiliūnas, gen. št. plk. Bačkus ir gen. št. plk. lt. Narakas, karo lauko teismo buvo nubausti mirties bausme, kurią valstybės prezidentas pakeitė kalėjimo bausme. Po kelių metų, visiems nubaustiesiems laipsniai buvo grąžinti. To teismo pirmininkas buvo gen. E. Adamkavičius. Buvęs ypatingos tardymo komisijos narys plk. Čaplikas apie sukilimo aeią, kiek prisimenu, man suteikė šias žinias: 'Sukilimo rytą gen. Kubiliūnas tris kartus lankėsi pas valstybės prezidentą. Jo pareikšti reikalavimai buvę šie:

1. Paleisti ministro pirmininko J. Tūbelio vadovaujamą vyriausybę.

2. Paskirti prof. A. Voldemarą ministru pirmininku ir jam pavesti sudaryti naują ministrų kabinetą.

3. Sugriežtinti kovą prieš opozicines partijas ir jų spaudą.

4. Suteikti vyr. štabo viršininkui lygias teises su ministrais, svarstant kariuomenę liečiančius klausimus ministrų tarybos posėdžiuose.

5. Suteikti vyr. štabo viršininkui veto teisę svarstant krašto gynimo reikalus numatomoj Krašto Saugumo Taryboj.

Sukilėlių gaunamos žinios per II divizijos štabo centrinę iš 5-to pėst. pulko apie Karo Mokyklos, 2-ro pėst. ir 3-čio artilerijos pulkų pasiruošimus veikti prieš sukilėlius, juos prislėgė. Sukilėliai suprato, kad jų žygis nepasisekė, todėl nutarė prašyti prezidentą, kad jų užsukilimą nebaustų. Šią misiją atliko gen. Kubiliūnas, savo trečiojo vizito metu pas prezidentą. Šio paskutinio vizito metu, jis jau jokių kitų reikalavimų nestatė.

Prezidentas pažadėjo, bet jie buvo nubausti štai kodėl: Buvęs krašto apsaugos ministras plk. Balys Giedraitis buvo iš pareigų atleistas ir jo vieton paskirtas kariuomenės teismo pirmininkas gen. Petras Šniukšta. Atvykęs pas prezidentą ir sužinojęs apie jo duotą gen. Kubiliūnui pažadą, jis pasakė, kad valstybės konstitucija tokios teisės prezidentui nenumato. Prezidentas turįs teisę tik teismo jau nuteistiems bausmę sumažinti, arba visai panaikinti. Prezidentas klausė, kaip reikėtų įvykusią klaidą atitaisyti. Generolas Šniukšta atsakęs, kad seimui neposėdžiaujant, valstybės prezidentas įstatymus leidžia dekreto būdu. Reikia sušaukti ministrų tarybos posėdį, kuriame ministrai priims šiam reikalui reikalingą įstatymą ir, prezidentui pasirašius, jis įsigalios. Pagal tą įstatymą, tik sukilimo vykdytojai buvo atleidžiami nuo teismo atsakomybės, bet jis nelietė sukilimo

rengėjų. Ministrų tarybai tą įsakymą priėmus, gen. Šniukšta pareiškė, kad įsakymui įsigaliojus, jis, kaip krašto apsaugos ministras ir kariuomenės prokuroras, turi teisę sukilimo vykdytojus nubausti drausmės būdu, o jo rengėjus patraukti teismo atsakomybėn. Jeigu jam šia teise nebus leista pasinaudoti, tai jis iš krašto apsaugos ministro pareigų pasitrauksias.

Prezidentas buvo tam priešingas, bet matydamas kitų ministrų pritarimą, nusileido ir įsakymą pasirašė.

Dar šiek tiek žinių, gautų iš plk. Čapliko, bus šio straipsnio pabaigoje.

Karo Mokyklos viršininkas gen. Jackus negalėjo pats su kariūnais vykti į prezidentūrą, kadangi jis vadovavo visų ištikimų vyriausybei kariuomenės dalių veiksmams prieš sukilėlius. Su pranešimu į prezidentūrą jis pasiuntė mokyklos bataliono vadą plk. lt. Butkūną. Sukilimo malšinti nereikėjo. Buvo pasitenkinta tik abipusiais grasinimais.

Šia proga verta prisiminti ir įvykis apie Kauno įgulos komendantą plk. Pr. Saladžiaus areštą. Štai, rašyto man laiško, 1963 m. spalio 24 d. ištrauka (J. Tumas).

'Sukilimo naktį mane areštavo trys aviacijos karininkai, vyr. lt. Abraitis, Mockūnas ir Adomaitis. Suskambėjus durų skambučiui, kalbėjo vyr. lt. Abraitis: "Labai svarbus reikalas. Prašau atidaryti duris". Aš tuojau prie telefono iškviečiau komendantūros budintį karininką ir iš karo policijos mokyklos penkis puskarininkius. Tuo laiku automatinio telefonu mane pašaukė gen. Kubiliūnas: "Kalba Kubiliūnas, Kas girdėti? Mieste, rodos, mažas susišaudymas?"

"Nežinau kas mieste dedasi, į mano butą laužiasi karininkai".

Kubiliūnas padėjo triūbelę. Supratau, kad esu areštuojamas su Kubiliūno žinia. Mano šauktoji pagalba neatvyko. Ją sulaukė gusarų pulko būrys. Karininkai atplėšė durų užraktą (mano pabraukta, J.T.), ir, su pistoletais rankose, sekami dviejų gusarų kareivių, įsiveržė į mano butą. Paskelbė man, kad diktatoriaus vardu (mano pabraukta, J.T.) esu areštuojamas ir turiu vykti į vyriausią štabą.

"Kokio diktatoriaus?" paklausiau. — "Kai nuvyksi į štabą, pamatysi". Jėgai turėjau paklusti ir nuvykome į štabą.

Viso šio straipsnio eigoje mažai buvo paliestas vienas iš svarbiausių sukilime asmenų, tai prof. A. Voldemaras. Žemiau duodama plk. Čapliko pasakotos žinios plk. J. Tumui apie įvykius, asmeniškai liečiančius prof. A. Voldemarą,

ROJUS IR EXODUS

MANO DIENYNAS 1945 METAIS.

GEN. ŠT. PLKN. LTN. ALEKSANDRAS ANDRIUŠAITIS

Pradžia kovo mėn. KARYJE

Gyvenime nemačiau tiek pelių, kiek Lignicoje. Laukuose tai žemė judėjo. Buvo jų ir mano sandėly. Kovoju kaip išmanydamas.

Kiek aplinkybės leido, rinkau žinias apie patraukimą už sienos. Žinios buvo nepalankios, ypač apie Čekoslovakiją. Ten, matomai, dar nepraėjo apkvaišimas nuo išsilaisvinimo iš vokiškos vergijos ir vargšai čekai gan uoliai bendradarbiauja su raudonais "išlaisvintojais". Bendrai, kartas nuo karto, išgirstu, tai vienas tai kitas įkliuvo. Suprantu ir lenkai visokiomis progomis patvirtina, kad traukti į vakarus kur kas saugiau.

Kooperatyvui daug prekių pristato raudonarmiečiai. Mat, jie valdo vokiškus dvarus, atseit turi daržovių ir kitko. Nolken dažnai su jais veda derybas, girdisi litrai biberio ir pan.

Yra pas mus viena pana, Vanda vadinasi, kirpta, kaip berniukas, didelė vokiečių užtarytoja. Girdžiu, kai ji jau antrą ar trečią kartą šne-

ka, kad jos pažįstami (žydų šeima) vėl grįžo iš Leipcigo, kur vyksta kokiais tai biznio reikalais. Prašau panos Vandos supažindinti mane su tuo žydu, nes aš turiu seserį Muenchene, sužeistą laike bombardavimo, vieną su mažais vaikais, vyras tur būt bus žuvęs kacete. Sesuo turi visus mano dokumentus ir man gvoltu reikia su ja pasimatyti ir pergabenti į Lenkiją. Pažadėjo. Bet, paskui pranešė, kad žydas nenori su manim kalbėti. Dar maldavau. Žydas sutiko ir vieną vakarą pasimatymas įvyko jo bute. Papasakojau jam savo "story". Nesu tikras, kad jis man patikėjo, greičiausia, ne. Pradžioje jis man atskaitė pamokslą, kokie mat lenkai, "jūs lenkai". Kacete, vos ne jo akivaizdoje, vokiečiai sudegino jo žmoną ir vaikus, o kada jis grįžo į Lodzę, į savo butą, prieš jį atsikėlę ten lenkai išmetė jį lauk. Pritariau, daug dabar yra pasileidusių žmonių, mat, karo pasėkos. Štai, ką man pasakė tas žy-

kuris, sukilimui pavykus, buvo numatytas nauju ministru pirmininku.

"Lėktuvui nusileidus aerodrome ir prof. Voldemarui su lakūnu išlipus, prie lakūno priėjo vienas ten buvęs aviacijos karininkas ir pasakė lakūnui, kad profesorius jau nereikalingas ir pasiūlė vėl nuskraidinti atgal į Zarasus. Lakūnas atkirto: 'Užtenka, kad aš jį atskraidinau, skraidink tu pats dabar jį atgal'. Abu karininkai pasišalinę ir prof. Voldemaras liko vienas. Prie jo priėjo netoliese buvęs Maisto bendrovės tarnautojas ats. ltn. Bartuška ir paklausė kuo galėtų patarnauti. Prof. Voldemaras paprašė jį nuvežti į aviacijos karininkų ramovę. Nuvykęs į ramovę, ten buvusiems karininkams pasakęs, kad už tokį darbą jų visų laukia katorga. Ragino juos lėktuvais susirišti su provincijoje esančiomis kariuomenės dalimis ir kviesti į pagalbą. Jam buvo atsakyta, kad viskas jau baigta ir provincijos pulkai jau nieko nepadės.

Teisme paklaustas, kaip jis jautėsi išlipęs aerodrome, jis atsakė: 'Jaučiausi visų apleistas ir paliktas vienas. Mane atskraidinęs lakūnas ir tas pasišalinęs'.

Sukilimui pasibaigus, apie 10 val. į pulką sugrįžo ir dvi į Kauną išvestos kuopos. Vyr. ltn. Šimkus pulko karininkų ramovėje pasisakė, kad, jei jų žygis būtų pavykęs, tai jis dabar jau būtų kuopos vadas. Abejoju, kad tik jam vienam toks paaukštėjimas buvo pažadėtas".

Čia plk. J. Tumo atsiminimai ir baigiasi. Epilogui dar galėčiau pridėti, kad man teko būti sargybiniu karo lauko teisme, nagrinėjant prof. A. Voldemaro bylą. Iš tos bylos išmigo man galvon du prof. Voldemaro atsakymai į jam mestus įvairius kaltinimus. Į kaltinimą, kodėl būdamas Zarasuose, policijos priežiūroje, atskrido į Kauną, jis atsakė: "Jūsų (valdžios) žinioj yra policija ir jūsų žinioj yra kariuomenė. Aš vykdžiau tik įsakymą".

Bylos metu paaiškėjo, kad jo gaunamuose laiškuose, Zarasuose, yra buvę jo kaltę įrodančių davinių, kad jis pilnai prisidėjęs prie sukilimo ruošimo. Tiesioginiai jis to nepaneigė, bet tik tiek atsakė: "Aš vis tik maniau, kad pas mus dar yra korespondencijos laisvė".

Šiuo, sudėtinių atsiminimų pluoštą ir baigiu.

K. U.

das, kurio pavardę užmiršau, bet tokia žydiška, kažkaip lyg Švarcas, Blumas ar pan. Rytoj aš turiu eiti pas Lignicos starostą ir gauti iš jo *przepustką* į Miuncheną rusų ir lenkų kalbomis, po to, ateiti vėl pas jį čionai ir kalbėsime toliau.

Smarkiai suabejojau, kad starosta, šiaip ar taip, didelė figūra taip sau lengvai duos *przepustką* ir tai — net į Miuncheną. Žydas tik tiek pasakė “rob, Pan, co mowie”⁴².

Traukydamas pečiais išėjau. Beveik tikras buvau, kad kažkas yra netvarkoje, nes kaipgi starosta gali išduoti, taip be nieko, leidimą pirmam pasitaikiusiam.

Lapkričio 27 d. Antradienis.

Nuėjau pas starostą skeptiškai nusiteikęs. Neaukštai visai nesunkiai priėjau prie to didelio pono. Ponas tikrumoje buvo žemo ūgio, apsilvkęs paltu ir žiemine kepure, rengėsi išeiti. Paprašiau paskirti man porą minučių. Pasiravė, bet sutiko ir paėmė mano prašymą, kurį parašiau vakar namie. Stovėjau nutirpęs, šiaip ar taip, man tai buvo likiminis momentas. Starosta atsėdo į kėdę, paskaitęs, nieko nesakydamas, žiūrėjo į langą ir tik judino ūselius, visai kaip *pan Wolodyjowski*⁴³. Ir pats toks nuliūdęs, melancholiškas. Žvilgterėjo į mane, po to — į prašymą ir vėl į langą ir tarė: “Wzbudzasz Pan zaufanie myślę, że wszysko tutaj jest prawda, i że Pan nie jedziesz na szaber”⁴⁴, t.y., spekuliacija. Uždėjo rezoliuciją “*Wydac*” ir, atsiveikinęs išėjo.

Man dabar išaugo sparnai, nunešiau savo prašymą su brangia rezoliucija į kanceliariją, o pats nuskubėjau pas savo žydą. “Nu, widzi Pan”, pasakė, išklauses mano pasakojimo. Toliau jis davė šiuos nurodymus: Su ta *przepustka*, kurią rytoj gausiu, turiu eiti į autostradą, ten stovi mišri lenkų-sovietų sargyba, turėsiu pasiūlyti šnapso ir prašyti įsodinti į mašiną, kuri vyks į Cottbusą (“nesėsk į mašiną, kuri eis į Berlyną”), nuvažiavęs į Cottbusą turėsiu pirkti bilietą ir vykti į Leipcigą. Leipcige yra didelė tarptautinė stovykla, kurioje rasiu visas tautybes. Galėsiu prisirašyti prie lenkų, o jei ne, tai prie žydų. Čia laikas nuo laiko bus formuojami transportai į kitas vietas, taip pat ir į Miuncheną. Dar čia Lignicoje turėčiau apsirūpinti valiuta, t.y., šnapso mažomis bonkutėmis, geriausia pusbonkėmis ir — aliantų markėmis; vokiečių markės tik tarp kitko. Nupirkau pas jį virš 100 tų aliantų markių, kurias dabar pamačiau pirmą kartą. Palinkėjo man laimingos kelionės ir atsiveikinome. Neišpasakosi čia, ką jaučiau.

Kooperatyve paprašiau atostogų, vėl, neva,

į Čenstakavą. Aišku, buvo labai nustębęs, nes užklpau juos staiga. Prašė atidėti bent mėnesiui, dabar prieš Kalėdas numato daug visokių prekių, daug darbo ir tai jiems pats nepatogiausias laikas. Bet nepasidaviau gundymams. Sutiko, nors ir nenoromis. “Jaučiame, kad jūs negrįšite”, sakė jie man. Panna Vanda tylėjo, kaip žemę pardavusi. Mieste buvo keletas šnapso parduvuvių, pripirkau ar ne aštuonius pusbonkius. Keista, bet dar turėjau keleta gabaliukų lašinių, kuriuos buvau gavęs iš savo šeimos dar Salaspilyje sėdėdamas, iš anksčiau pasirūpinau tirpytų taukų ir mažmožių. Vokiškomis markėmis turėjau, rodos, apie porą tūkstančių, sutaupiau ir dapirkau cigarečių, kurių dabar turėjau virš 200 štukų.

Lapkričio 29 d. Ketvirtadienis.

Buvau *starostwo*, nekludomai gavau savo *przepustką* ir tuo buvau kelionei pasiruošęs. Sandėlį perdaviau bene pačiam Nolkenui. Trūko tik degtukų, nežinau, kaip tas įvyko, greičiausia, apmovė mane išdavimo sandėlyje. Atsiveikinau su visais. Namie pasakiau savo bendragyventojui, kur vykstu. Mano nustebimui jis ramiai atsakė: “Ja wiem”⁴⁵. Jis žino, kad negrįšiu, negi būčiau tiek durnas. Nuramino, kad kiti nežino, nors įsitikinę, kad negrįšiu. Ilgai kalbėjomės apie Lenkijos liūdną padėtį, jei sąjungininkai po kokių metų nepuls bolševikų, “mes esame žuvę”.

Lapkričio mėn. 30 diena, penktadienis, diena, kurią vargu kada užmiršiu. Savanoriškas exodus iš rojaus.

Anksti rytą mišios Šv. Jėzaus bažnyčioje. Žygis į autostradą (7—8 km). Szymanski mane lydi, veddamas dviratį. Tikrai, autostradoje šlagbaumas ir sargyba. Mašinų judėjimas abiem kryptimis labai didelis. Atsiveikinu su savo maloniu draugu. Klausiu sargybos dėl mašinos į Cottbusą. “A vodka budet, pan?”. “Budet”, sakau. “I mašina budet”. Liepė laukti. Laukti teko labai ilgai, kartu laukė ir grupelės vokiečių, tik kokią 1 ar 2 val. po piet, sargyba sušuko “Ei, ty, v Cottbus”. Daviau sargybiniui pusbonkį ir jie mane įkėlė į sunkvežimį.

Važiuojame. Ligi šiol viskas vyksta, kaip žydas sakė, bet, deja, tik ligi šiolei. Jau pradėjo temti, kai privažiavome sieną, garsų Oder-Nissa rubežių. Čia sargyba lenkų uniformose, bet kalbanti mišria rusų-lenkų kalba, stabdo visas mašinas ir jas tikrina. Nelaukta, netikėta ir nemaloni staigmena. Koks tai žiaurios išvaizdos kareivis, įkišęs savo biaurų snapą į sunkvežimį kartoja tiktai vieną žodį: “Geld, geld”. Iškravė iš to sunkvežimio visus civilius keleivius, pali-

ko tik kareivius. Nukentėjau, nes buvau per daug klusnus. Vienas raudonarmietis šnibždėjo man: "Gulk ir nelipk". Bet kaip gi galima neklausyti valdžios, tuo labiau, kad pastarosios atstovai čia pat stovi ir laukia. Sargybos viršininkas, jaunas poručnikėlis, kareiviai gi jo vienas siaubas. Vokiečius greit paleido, mano čemodaną, kuris kabojo ant krūtinių kuprinei atsverti ir pačią kuprinę tikrino.

Visame grožyje jų akimis atsiskleidė taukai, cigaretės, duona. Ginčijasi, ką su manimi daryti, mano prapustka kelia visokių nuomonių: vieni sakė, kad ji neturi galios, nes kaip koks tai starosta gali išdavinėti leidimus į amerikiečių zoną, "gražinti jį reikia atgal", kiti už tai, kad paleisti. Ginčijasi sargybiniai, poručnikas nieko nesako, net tyliai pasitraukė į savo būdą, pastatytą iš lentų čia pat prie plento. Sargybiniai siunčia mane pas viršininką. Tas išlenda iš būdos, kaž koks nesavas. Prašau leisti man palaukti kokios nors mašinos į Cottbusą, nes mano dėl šitos nenumatytos sugaištis jau nuvažiovo. Ne ir ne, laukti čia jokių būdu negalima. Tai ką man daryti?, klausiu. "Esi laisvas, gali eiti ten", pamoję į tiltą, bet nežiūri į akis. Pasiėmiau savo mantą ir nuėjau, sargybiniai lydėjo žvilgsniais.

Einu per aukštą tiltą, apačioje ūžia Nissa. Štai, aš kitame krante, jau ne Lenkijoje, esu Vokietijoje, rusų zonoje. Gerokai sutemo, autostrada veda per miškelį. Girdžiu, kaž kas vejasi. Durnas, gal reikėjo šauti į mišką. Gal ir būčiau taip padaręs, jei tai iš tikrųjų būtų miškas, bet čia tik miškelis. Iš tamsos išneria du sargybiniai, vienas laiko rankoje didelį virtuvinį peilį. Viena ranka griebia diržus, už kurių buvo čemodanas pakabintas, kita nori juos peiliu piauoti. Kitas jį stumia ir liepia man nusiimti čemodaną. Ginčytis netenka, jie atidaro tą mano sunėšiotą ir apiplyšusį čemodaną, išima šnapsą, taukus, keleta cigarečių pokelių, paime net bakaną duonos, į ką aš sakau: "Ar tai armija jau neturi duonos?" Tas, antras, kuris nedavė pirmam operuoti peiliu, buvo, kad ir jaunas, nepalyginamai santūresnis už tą su peiliu, kuris, nežiūrind, kad buvo kokių 30-ties metų, jei nedaugiau, buvo linkęs griebti viską ir būtų tą padaręs, jei ne tas jaunesnis. Gerai, kad nejudino kuprinės ir kišenių, kuriose buvo pora pusbonkių ir pakečiai cigarečių. Tuo būdu nevisiškai buvau apiplėštas.

Lynojo. Pasileidau autostrada. Greit prisivijau grupę vokiečių. Žinojus tai iš anksto, apsimokėjo eiti iš rojaus, kaip vokiečiui. Neį jų tikrino kas ant to nelemto rubežiaus, nei kratė. Jie da-

bar tarėsi eiti nakvoti kur nors į šalį nuo plento. Papasakojau jiems apie mano apiplėšimą, bet užuojautos neiššaukiau, mat, aš, kaip jiems ant sienos paaiškėjo, buvau "ein Pole", ir jie su manimi neperdaug norėjo kalbėti.

Pasileidau pirmyn. Žemėlapiu neturėjau, bet sumobilizavęs savo geografines žinias, sumečiau, kad iki Cottbuso bus kokia 30 km. ir kad per naktį tą atstumą galiu nugalėti pėsčias. Anas mano žydas geradaris mokė mane, kad autostrada judėjimas tokiems, kaip aš, yra gesperrt ir kad pravažiuojančios mašinos paprastai į tokias būtybes šauda be jokio įspėjimo ir mauna toliau. Tą pamokymą įsidėjau į galvą ir pradžioje uoliai prisilaikiau. Dar iš tolo pamatęs šviečiančias sunkvežimio faras, maudavau nuo plento į šoną, kartais į krūmus, kartais už sniego krūvos. Nežinau kiek nužygiavau, bet pradėjau pavargti. Eidamas, po vienu tiltu, išgirdau ant tilto vokiškai kalbant. Paklausiau garsiai, kuri valanda. "Šešta", atsakė vaikiškas balsas. O kiek iki Cottbuso? Pasirodė, kad 25 km.

Ką gi, yra vilties paryčiui pasiekti tą miestą, vaikščioti pėsčiam man ne naujiena. Žydas įsakmiai aiškino, kad rytinis traukinys iš Cottbuso į Leipcigą išvyksta 7 val. ryto. Laiko turiau, sumažinau tempą. Bet vis vien eiti buvo sunku, buvo gana šilta. Snigo ir lijo. Jei tai būtų diena, tai galima būtų pamatyti keliu judant pailgą debesį su kamuoliais. Tai būčiau aš. Kelionė, tūlas pasakytų, kiek makabriška: vienas visame kelyje, laiks nuo laiko griuvėsiai iš abiejų kelio pusių, ypač fantastiški, kai juos apšviečia pravažiuojanti mašina. Kas būtų, jei apšviestų ir mane? Savotiškai įtemptą nuotaiką kėlė žygis pro tuos sugriautus kaimus. Tiltai gi veik visi sveiki.

Toli prie kelio matau ugnį degant. Artinuos ir galvoju: gal saugiau būtų apeiti? Tai degė laužas prie pat plento. Nutariau eiti tiesiai. Dega laužas, prie jo sėdi koks tai vyras ir neatitraukdamas akių žiūri į ugnį. Keista. Į mane, nors mano žingsniai girdisi aiškiai, jokio dėmesio. Sustojau, žiūrėjau į jį, kaip į kokį ne šio svieta atstovą, jis nė krust. Gyvas buvo, nes mačiau mirkčiojo tarpais. Nuėjau toliau.

Pavargau, vis toliau, vis daugiau. Štai, aiškiai šviečia keturios akys, vadinasi, dvi mašinos. Pavargęs, tuo metu sėdėjau ant griovio kranto. Niekur nebėgau, nes ir bėgti nebuvo kur; nei krūmų, nei pylimų, lygi vieta, nebent tik įsikasti į sniegą, bet tam nebuvo jėgų ir laiko. Du sunkvežimiai pravažiavo ir čia pat sustojo. Šoferiai-raudonarmiečiai išlipo iš mašinų, prie vienos fa-

ros žiūri į žemėlapi ir barasi tarp savęs: “Govoril ja tebe, čto my projechali tvoj Cottbus”⁴⁶, sako vienas, kitas ginčijasi: “A ot kuda mne znat, gde etot Cottbus”⁴⁷. Paskui girdžiu: “Ej, ty, figura, a podka siuda”⁴⁸. Kelius ir einu. “Kuda idioš?” — “V Cottbus”. — “Dorogu znaješ?” — “Znaju”, sakau. “Ladno, sadis”. Užsirioglinau ant kokių tai dėžių. Mašinos apsisuko ir dabar važiuojame atgal.

Gyvenome Cottbuse 1941 metais tris savaites, kaip repatriantai. Autostrada per Cottbusą neina, tai aišku, reiškia, kad yra nuo jos nuvažiavimas. Visi kelrodžiai išnykę, kaip čia atspėti reikiamą nuvažiavimą naktį. Kelyje mano šoferis taisė pora kartų savo sunkvežimį. Cottbusą, žinoma, privažiavome, sprendami iš laiko, grįžome, ir pagaliau, netyčia, pastebėjome gulintį griovy kelrodį su užrašu “nach Cottbus”.

Štai ir Cottbus. Sunkvežimiai sustojo kokioje tai miesto aikštėje, išsodino mane ir dvi moteris nuo kito sunkvežimio, davė gazą ir dingo. Buvo lygiai vidurnaktis, taip rodė didelis bokšto laikrodis, koku tai stebūklū išlikęs, nes šiaip miestas sugriautas, kad negaliu jo ir atpažinti.

Išsikalbu su savo likimo draugėmis. Jos kalba vokiškai, bando ir lenkiškai, bet baisia kalba. Nori iš kokių tai įstaigų gauti lenkiškos kilmės pripažinimą. Tiek tik ir sužinojau, pagaliau, man visai ne galvoje, kas jos ir kur keliauja. Reikia ką nors daryti. Nutariame eiti į geležinkelio stotį. Kiekvienas aiškina, kad eina į stotį “nakvoti ir tik nakvoti”. Miestą žinau, bet neišsидуodu, aiškinu tik, kad mano nuomone, reikėtų eiti, štai, šita gatve. Miestas, bent ta gatvė, kuria ėjome, visiškai sugriautas. Tai buvo didelė, kertanti miestą per pusę, gatvė. Žinau, kur reikės pasukti į kairę, t.y., į stotį. Matome kuklią, nedrąsiai švieselę. Priename: “Deutsche Polizei”. Viskas uždaryta. Ilgai beldžiamės. Koks tai išsigandęs mieguistas vokietis. Prašome, kad leistų pernakti. Kur tau, net už galvos griebėsi. Ne, joku būdu, anksčiau dar būtų galima, bet dabar tie Russen tuo atžvilgiu taip streng, kad ne ir ne. Jis supranta, bet, matote, Befehl. Na, tai kur mums nakvoti? Čia, ant upės Spree yra toks Antifaschistische Heim, gal, girdi, tenai. Sakau jam, kad dabar Sperre ir naktį vaikščioti negalima. Jis sutinka, bet palikti mus čia negali. Dėl akių išsiklausinėjome kelią ir išėjome vėl į gatvę.

Einame. Tamsu, nors į akį durk. Visai jau netoli vietos, kur reikėtų sukti į stotį, tik, stauga: “Stoj! Kto takije?” ir vintovka stuktelėjo į šaligatvį. Raudonasis patrulis. Aiškiname, jog einame nakvoti į tą Heimą. “Ladno, svedu vas

nočevat”⁴⁹. Ir liepė eiti paskui. Einame, kelias gerai žinomas. Išveda į Esplanadą. Priešakyje didžiulis namas, visas apšviestas, tikriau iliuminuotas, milžiniški maršalų portretai, su milžiniškai išpūstais raudonais žandais ir viršuje visos galerijos didelis užrašas iš lempučių “Vojennaja Komendantura goroda Kotbusa”. Šitaip. Pakeliui koks tai majoras klausia mūsų viršininko “Kovo vedioš”. “Kakaja to svoloč šliajetsa nočju po gorodu”⁵⁰, atsako tas. Atvedė. Pirmame aukšte didelis kambarys, su veidrodžiais, kilimais, minkštais baldais, kandeliabrais. Už milžiniško rašomo stalo sėdi staršyj leitenant, kitame kampe miega, galvą ant rankų padėjęs seržantas. “Tak čto, tovarišč staršyj leitenant, priviol kakich to, šliajutsa po gorodu”. Leitenantas pasakė: “Chorošo, razberioim, možeš itti”. Ištiesė ranką į mane ir storu balsu ištarė “Dokumenty?” Padaviau jam savo prapustką. Skaitė atydžiai. “Tak ty amerikaneč?” Aiškinu, kad esu tik gimęs Amerikoje. “Ladno, dokumenty u tiebia pročnyje, ty možeš itti. Svobodен, razumieješ pan, svobodен. A vpročem podoždi, perevodčikom budeš”⁵¹. Dokumenty?”, ištiesė ranką į moteris. Jos abi turėjo vieną popieriūkštį, vokiečių kalba, neatsimenu nei įstaigos, nei jų pavardžių, tik kelios eilutės apie jų norą ar teises lenkų kilmės dokumentams gauti. “Ne čitaj dalše, vižu, lipa”⁵², ištarė nuduotu bosu leitenantas, po to atsistojęs, nusprendė: “Tak ty možeš katitsa, ani posidiat zdes”⁵³. Laužyta lenkų-rusų kalba sakau tam Saliamonui, kad dabar Sperre, ir kad naktį nevalia vaikščioti. “Točno, Sperre, nelzia šliatsa, eto ty točno govoriš”⁵⁴. “Reiškia, mane tuojau suims ir atves čia”. Jis su džiaugsmu pritarė: “Točno, privedut siuda”. “Tai kaip aš eisiu?” “Nu da, a zdiес tiebe ne nočležka”⁵⁵. Atsiliepė seržantas: “A my jevo, tovarišč staršyj leitenant, v bokovušku, potoričit do utra”⁵⁶. “V bokovušku, govoriš? Čtož, eto možno. A kurit imieješ, pan” “Imieju”, atsakau. “Nu, ladno, pošli”.

(bus daugiau)

27. Iš anapus Bugo upės.

28. “Žinome, kad esi lietuvis kunigas”.

29. Valstybinė Repatriacinė Valdyba.

30. Teisinio skyriaus vedėjas.

31. “Matau, kad namuose kalbėjote lenkiškai”.

32. “Islipkite, į darbą, į darbą”.

33. Šėcino miesto statybos skyrius.

34. Peilius.

35. “Tamsta gimęs Pitsburge, aš taip pat iš Pitsburgo”.

36. Jaunimo Sąjunga.

37. “Žinok, pone, jog užmušiau vokiečių”.

38. “Tai daugiau negu reikia”.

39. “Mūsų sandėlininkas važiuoja”.

40. Saugumas.

(nukelta į virš. 3 psl.)

VINCAS JONIKAS

DONELAIČIO DVASIOS

K A P A S

*Mano žemės vardų jie nepaisė,
Tie klajokliai čia viską užgožė.
Iš Tolminkiemio niekur nebeisiu,
Negaliu, nuo lietuviško žodžio.*

*Mano žemė, prie tavo krūtinės
Doros dienos palikusios vieši.
Visos jėgos klastos begalinės
Dar manęs nuo tavęs neatplėšė.*

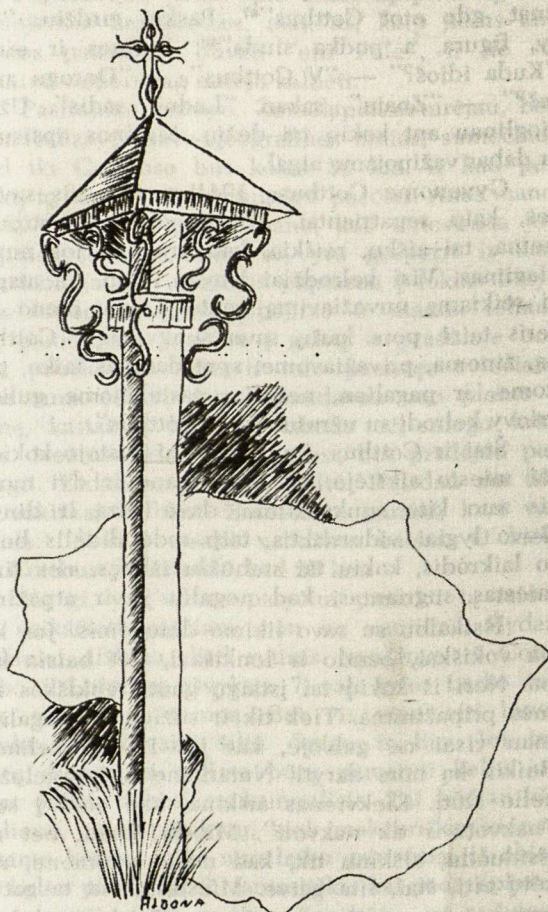
*Mano žemės atbudusios dvasios
Kapuose stoviniuoja ir guodžias.
Iš Tolminkiemio niekur nebvesiu,
Negaliu, nuo lietuviško žodžio.*

M A L D A

*Pasakyki visiems,
Kad ateitų
Sugrąžinti senovei skolos,
Prisiminti vis
Protėvio raito
Ir pašaukti iš amžių tylos.*

*Mums nebus nei didžios,
Nei mažosios —
Bus viena ir sava Lietuva.
Aš brolystės kitiems
Neišduosiu —
Mums teisybė išliko gyva.*

*Pasakyki visoms,
Kad ateitų
Nebijodamos meilės rasos,
Pasidėti gyvybės
Ant skreito
Ir turėti jai savo tiesos.*

K R A U J A S

*Tas Tolminkiemis jau Donelaitis,
Neteisybės išeina namo —
Atsibudo senovės mergaitės,
Svetimiesiems tenai neramu.*

*Ateitis jau išnėrė į viršų
Iš palaidoto laiko duobės.
Žemė savo vardų nepamiršo,
Tik lietuviškai viskas kalbės.*

*Tas Tolminkiemis jau Donelaitis,
Nusivalęs tiesos kilnumu —
Atsiveskite savo mergaites,
Susipratę, kad grįžot namo.*

A.a. Generolą Povilą Plechavičių prisimenant

Kalbant apie išėjusį amžinybėn taurų lietuvių ir patriotą gen. Povilą Plechavičių, daug prisidėjusį prie nepriklausomos Lietuvos atstatymo ir vėliau buvusį Lietuvos nepriklausomybės sargyboje — kario pareigose, pirmiausia, tenka prisiminti sunkiausią Lietuvai bandymų laikotarpį, būtent, 1919-20 metus.

Nelengva būtų atsakyti į klausimą, ar kada nors, istorijos bėgyje, kokia valstybė pajėgė atstatyti savo nepriklausomybę panašiose sąlygose, kokios buvo susidarę Lietuvai. Rusų okupacija, Pirmas Pasaulinis karas, vėliau vokiečių okupacija kraštą taip nualino, kad apie normalų gyvenimą sunku buvo ir pagalvoti. Tačiau lietuviai bent kiek atsipalaidavę okupantų spaudos, nieko nelaukdami, pradėjo rūpintis, kaip iš tokių griuvėsių atkurti laisvą ir nepriklausomą valstybę. Čia tenka pasakyti, kad bent kokios paramos iš laisvų demokratiškos valstybių nebuvo susilaukta, bet priešų tai tikrai netrūko. Lietuva buvo apsupta iš visų pusių nepalankiai nusistačiusių Lietuvos atžvilgiu kaimyninių valstybių. Tenka pažymėti, kad be išorinio priešų, nei kiek nemažesnį pavojų Lietuvai sudarė visokie Lenino palaiminti „apaštalai“, kurie išsvargintos Lietuvos gyventojams ėmė skelbti „laisvę, brolybę, lygybę“ ir kitas žemiškas „gėrybes“. Lietuviai šimtmečius išbuvę rusų carų spaudoje, neperdaug galėjo įsivaizduoti, kad po priedanga tokių gražių pažadų slepiasi dar žiauresnė vergija ir spauda, kaip kad buvo carų laikais. Ir čia tenka pripažinti, kad dėl žmonių nepakankamo apdairumo bolševikiniai „evangelistai“ susirado visai neblogą dirvą savo veiklai. Atskirose vietovėse bolševikiniai agentai perėjo į atvirą smurtą prieš ramius krašto gyventojus.

Viena iš tokių šalių, kur bolševikai daugiausia išvystė aktyvią veiklą buvo tikrai lietuviškas kraštas — Žemaitija. Čia jie, nesiskaitydami su įvairiomis priemonėmis, stengėsi kuo plačiausiai įsigalėti. Atsiradus aiškiam pavojui Lietuvos nepriklausomybei, neliko pasyvi nors ir negausi lietuviška visuomenė. Jos priešakyje atsistojo ir ėmo vadovauti, tik ką sugrįžęs iš Rusijos, karininkas, vėliau generolas, P. Plechavičius. Čia jis, kaip lietuvis, karys ir patriotas, numatydamas bolševikines užmačias pavergti kraštą, visas savo jėgas paskyrė taip sunkiai atsikuriančiai Lietuvai. Tai buvo labai didelis ir reikšmingas įnašas ano meto sąlygose ir reikia džiaugtis, kad pastangos nenuėjo veltui. Pirmiausia, buvo atsikratyta visokių Lenino „apaštalų“, kurie buvo labai duosnūs savo pažadais, net gi iki „rojaus“ ikūrimo, imtinai. Gen. P. Plechavičius su jū skelbiamomis „tiesomis“ ne visur galėjo

sutikti ir dėl to kai kurie „pranašai“ turėjo nukentėti. (Mat, apaštalų jau toks likimas, kad beskelbdami sąvąsas tiesas, jie turi būti pasirengę kartais ir nukentėti).

Kad ano meto sąlygose Lietuvos priešų pažadai daugiau, ar mažiau, galėjo paveikti eilinę Lietuvos visuomenę, kuri amžių bėgyje nieko geresnio, išskyrus spaudą ir pažeminimą, nepatyrė, tai perdaug stebėtis netenka, bet blogiau, kai atsirado pasekėjų, kurių ir dabar netrūksta, ir net iš daugiau apsišvietusios lietuviškos visuomenės tarpo. Nors Lietuvos kariuomenė tuo metu apsaugojo valstybę, tiek nuo išorinių, tiek nuo vidaus priešų, tačiau atveštos iš sverto bolševikinės bacilos visai neišnyko ir laikui bėgant tai vienokia, tai kitokia forma pasireiškėdavo. Ypačingai tokiems reiškiniams atsirado geros sąlygos, kaip nepriklausomoje Lietuvoje atsirado begalinis skaičius įvairių partijų (Ši Dievo bausmė nepalieka ramybės lietuviškos visuomenės ir po šiai dienai).

Kad taip tikrumoje buvo, tai nereikalingi ir įrodymai. Praėjus keliems metams, kai Lietuvos nepriklausomybės padėtis daugiau nusistovėjo, atsirado partinių vadovų, kurie pasiremdami tik jiems žinomais nuostatais, gen. P. Plechavičiui Kauno apygardos teisme iškėlė baudžiamą bylą, kad jis 1919-20 m., Žemaitijoje, perdaug žiauriai elgėsi su asmenimis, kovojusiais už liaudies laisvę ir gerovę (?). Kad apie tą patį laikotarpį (1917 m.) vien iš, dabar mums nesvetimo, New Yorko pora žymių bankininkų pasiuntė Leninui į Rusiją keturiasdešimt aštuonis milijonus dolerių paramos ir septyniolika šimtų gerai paruoštų propagandistų, tikslu sukelti pasaulinę bolševikų revoliuciją ir sunaikinti beatsikuriantias valstybes, tai mūsų lietuviškiems teisės žinovams tokios mintys tada negalėjo ir į galvą ateiti.

Teisme kaltinimą palaikė adv. Purėnienė (dabar jau mirus), kuri nesigailėjo gen. P. Plechavičiui visokios rūšies apkaltinimų. Klausantis iš šalies, susidarė įspūdis, kad neišku — kur prasideda nenuovoka ir kur yra pikta valia. Atlikus visus teisinius formalumus, buvo paklaustas ir kaltinamasis, ką jis turi pasakyti savo pasiteisinimui. Gen. P. Plechavičius atsistojo, ir, maždaug, taip pareiškė: „Gerbiamas Teismas, jei tuo metu ten nebūtų buvę manęs, ar kito panašaus asmens. Tamstos šiandieną čia nesėdėtumėte“. Kaltinamasis gen. P. Plechavičius buvo išteisintas.

Gen. P. Plechavičiui nebuvo visai svetimi ir 1926 m. gruodžio 16 d. įvykiai. Čia, tik ką atsikūrusioje valstybėje, dėl partinių nesantaikų, valstybės reikalai nėjo į gerąją pusę, o Lietuvos priešai sekė ir laukė tinkamos progos, kad užgrobus ir sunaikinus Lietuvos valstybę su jos pasiekta gerove. Tada gen. P. Plechavičius dar kartą parodė savo lietuvišką patriotizmą. Jo aktyvumo dėka Lietuva dar daugiau kaip dešimtmetį galėjo išsilaikyti nepriklausoma. Tai tiek, trumpai, dėl gen. P. Plechavičiaus karinės veiklos sunkioju Lietuvai laikotarpiu.

Saliėtis

A T S A K Y M A S VIENAIP AR KITAIP PASISAKIUSIEMS DĖL STRAIPSNIO KLAIPĖDOS KRAŠTO ATVADAVIMO "ISTORIJS"

J. Tapulionis

Pirmas atsiliepė Stasys Juškėnas "Naujieneose", 1973.XI.24 ir 27 d.d. Dėmesio vertas klausimas, kur tas lenkų laivas buvo? Visai teisingai Juškėnas spėja, kad turėjo jūroje plūduriuoti. Jis nuo mūs buvo atviroje jūroje už 5-6 km., anapus Užmarių.

Į Klaipėdos uostą tą laivą atplukdė K. Ališauskas per antrąją savo paskaitą, skaitytą Čikagos ramovėnams. Dėl Budrio kritikos patsai J. atsakė: "Iš tiesų Polovinskas-Budrys tapo Klaipėdos krašto atvadavimo vadu tik bėdos verčiamas". O dėl žuvusiųjų palikimo žuvimo vietoje mano buvo jau išaiškinta. Kiti klausimai paaiškės į atsakymus kitiems.

ATSAKYMAS PLK. ANDRIUI
BUTKŪNUI — BUVUSIAM 8 P.
KUN. VAIDOTO P. VADUI

Straipsnyje "Klaipėdos sukilimas ir kpt. E. Noreika", KARYS, 1973 Nr. 9 (toliau vartosiu tik vardo ir pavardės pirmąsias raides), A.B. rašo: "straipsnis ilgokas, tačiau jame nėra paminėtas nei vienas garbingesnis lietuvių sukilėlių žygis ar veiksmas. Pasitenkinta vien neigiamų reiškinų mažareikšmių istorijų aprašymu". Kad garbingesnių sukilėlių žygių ar veiksmų nebuvo, rodo faktas, kad Vyčio Kryžiaus niekas negavo. A.B.: "Klaipėda buvo paimta gan greitai ir su, palyginti, mažomis aukomis, tad reiškia, kad buvo veikama sąmoningai ir drąsiai". Ar neužtenka garbės? Pav. kpt. Kalmanto veiksmas, kuris, turėdamas įsakymą atvykti į štabą, bet kelyje sužinojęs padėtį, savo atsakomybe nevyko, bet pasiėmė vykdyti 2-ros kuopos uždavinį. Greitai ir sėkmingai paėmė prefektūrą ir užbaigė karo veiksmus. Ar tai mažareikšmis ir negarbingas veiksmas? Iš šaulių sukilimo dalyvių nesity-

čiojau, o priešingai, gan gerai atsiliepiu, pavyzdžiui: Parašiau, A. Žiedas suteikė gana vertingų ir teisingų žinių. Perlojos būrys turėjo gerą drąsų viršilą. Perlojos būrio viršila, su naganu rankoje, stabdė bėgančius į užnugarį. Iš vakaro Grybausko vadovaujamas būrys buvo užėjęs į Bajorus ir nuginklavo žandarus. Lt. Jankauskas padavė komandą: "Žengte marš!" Žinoma, stengėsi ir šauliai. A.B., norėdamas apginti Noreiką, panorą panaudoti L.E. Kpt. E. Noreikos, XX t. 408 psl., aprašymas nebaigtas, bet tęsiasi ir 409 psl. Čia iš b-no vado, vėliau vadovauja tik 3-čiai kuopai, o K. Mokykloje būrio vadas, kuopos vado teisėmis. Noreika 2 p. pulke buvo 2 kartus, su pertrauka. Solidnas ponas, kuris, vėliau paaiškėjo, esąs dr. Brudzeilinas, prie Klaipėdos užklaustas atsakė, atėjęs iš Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komiteto ir Noreikai pagrasino Simonaičio autoritetu. To pasėkoje, grįžęs iš Klaipėdos, radau kpt. Kyną vedant slaptą kvotą apie Noreikos elgesį Klaipėdos krašte. Viskas buvo žinoma, tik trūko mano parodymo. A.B. aprašymas L.E. III t. 385 psl. ir papildymas XXXVI t. 146 psl., rado, kad 2-me p.p. jis nėra tarnavęs, tad ko vertas tvirtinimas, kad su Noreika ištisus 1919-1921 m. drauge ėjo petyš į petį ir gerai jį pažino?

A.B. prisipažįsta: "Nėra parašyta, kad "bailys" ar "silpnos orientacijos", bet toks vaizdas nenoromis susidarė pas skaitytoją, skaitant J. Tapulionio straipsnį. Pavyzdžiui: "užėmus Bajorų gyvenvietę bijojo eiti į policijos įstaigą pasikalbėti telefonu su sukilimo vadu J. Budriu". Taip pat nebuvo parašyta "bailys" ar "silpnos orientacijos", taip mano straipsnyje nėra nei to pabraukto sakinio, kurį A.B. nurodo kaip pavyzdį.

ATSAKYMAS K. ČEPUČIUI

Straipsnio "Dėl Klaipėdos krašto atvadavimo "istorijų", KARYS, 1973, Nr. 9, kad šančių rampe sulipome, patikslinimas geras.

Kad kariūnai nežinojo kur vykta, netikiu. Išvykimo dieną, anksti ryte, užėjęs į kuopos raštinę, radau kelis kariūnus vartančius K.M. įsakymą, kuriame buvo parašyta: žemiau išvardinti karininkai ir kariūnai paleidžiami neribotų atostogų ir nuo šios dienos išbraukiami iš K.M. sąrašų. Vienas paklausė: kodėl neparašyta, kad į Klaipėdą, o paleidžiami atostogų, kaip suprasti? Gal į Vilnių, nes apie jį vis buvo kalbama? Juokaudamas atsakiau, kad dabar išbraukti iš K.M., kur kas nori, ten gali vykti, aš vykstu į Klaipėdą, o jūs kur norite. K.Č. apie Vilniaus vadavimą dar tebegalvojo važiuojant per Latvijos teritoriją.

Kpt. Noreika atsiklaupęs ir tvarkydamas kulkosvaidį, didvyriškumo neparodė, bet parodė kaip dėl neatsargumo galima žūti. Jo žuvimo vieta apie 250-300 metrų į šiaurės vakarus nuo Naujadvario. Ne vieną Noreiką reikia laikyti didvyriu, bet visus žuvusius. Sutinku, kad kitų kuopų baruose prancūzai galėjo vartoti ir prožektorius.

Sausio 15 d., 3 val. ryto jokio puolimo nebuvo. Puolimo pasiruošimas 7-tai val. ryto vyko galimai slapčiau. Tad nebuvo nei tos 18 vyrų uztvaros, nei joje jaun. kurso kariūnų. Priešingai, vyr. kurso kariūnai prie jaun. kurso ėjo skyrininkų, būrininkų ir viršilos pareigas.

SCHEMA

Prancūzai gynėsi miesto pakraštyje, turėdami gerą judėjimo, susiekimo, tiekimo laisvę ir liuosiemis nuo tarnybos, patalpas. Daugiausia išsikišęs punktas buvo Sendvaris, kuris siejosi su miestu. Gynė tik geležinkelio tiltą, esantį arčiau prancūzų sustiprintų punktų. Dėl viso ko, Paupio tilto apsauga buvo pavesta vok. žandarams.

Sukilėlių tikslas buvo apgulti miestą, užimant patogias pozicijas ir geruoju nesusitarus, miestą užimti jėga.

Sausio 10 d., apie vidurnaktį, 4-ta kuopa jau buvo prie PLT. 1-ma

K.M. kuopa (K.Č. aprašomas puolimas, kiek tinka šioje vietoje) ir 3-čia kuopa, iš nakvynės vietos, Dangės upę pasiekė sekančią dieną popietinėmis valandomis. Kuopų apsaugos patruliai, priartėję prie Dangės, iš miesto pakraščių buvo apšaudomi netaiklia ugnimi. Šaudė ir sukilėliai. 4-ta kuopa jau buvo priešakyje prieš prancūzus. Žandarai gynė Paupio tiltą. Priartėję daliniai nušovė vieną žandarą, kiti pasitraukė. 3-čia kuopa perėjo tiltą ir pasiskleidė dešinėn. 1-ma kuopa — kairėn. Vėliau, pamažu, užėmė patogesnes pozicijas. Vyr. štabas liko už tilto, Paupio dvare. Kpt. Astupėnas prie pagrindinės pozicijos neturėjo užtektinai patalpų, tai pakaitomis, po būrį, poilsiui siuntė į Bachmano dvarą.

2-ra kuopa į savo poziciją iš Bajorų atžygiavo vakare. Kpt. Noreika, pasiėmęs porą kariūnų, ėjo susirišti su kaimynu iš kairės, tikėdamas rasti kpt. Astupėną, bet rado karo policijos kuopą, tame pat Dangės dešiniajame krante. Grįžo su žinia, kad yra vienas žandaras užmuštas. Bene, 13 d. popiet, į Vyr. štabą buvo sušaukti kuopų vadai. Grįžęs Noreika paaiškino, kad ne tiek teks kovoti su žandara, kaip buvo manyta, bet su prancūzais. Žandaras buvęs nušautas patiltėje.

Dėl K.Č. tvirtinimo, kad 18 vyrų grupėje buvo daug j. kurso kariūnų ir kad dienos metu ėjo per tiltą į Klaipėdą... Vyr. štabas puolimo metu ryšiams negalėjo naudoti nei motociklo, nei raitelių. Vadovavimo grupei sudaryti, iš kuopų pareikalavo po 2-3 ryšininikus. 2-ra kuopa, išvykdama iš štabo puolimui, paliko du j. kurso kariūnus. Prie štabo buvo dar du parlamentarai. Viso keturi j. kurso kariūnai. K.Č. juos ten kur nors galėjo matyti. Ryšininikai, parlamentarai ir belaisviai prisijungė prie kairės miesto.

Po mano str. pasirodymo, pripuolamai gatvėje sutikau P. Balzarą, dalyvavusį Klaipėdos sukilime su ltn. Labučiu. Jis man davė pastabą, kad ne tą dieną Kalmantas puolė miestą, kai 2-rai kuopai nepasisekė puolimas, bet — po dienos ar dviejų. Ta diena buvusi graži, nebuvo pū-

gos. Tikrai, po pūgos, ta pati diena pasitaisė. K. Ališauskas jį priverstęs parašyti savo atsiminimus. Jis buvęs tik leitenančiukas, kur buvo siunčiamas, ten ir vykęs, ir nieko daug neatsimenęs. K.A. reikalaujant, kai ką parašęs.

Labutis, pykdamas ant Budrio, kad neveikia, atidėlioja ir panašiai, davęs jam raščiuoką, kad atvestų Kalmantą. Jį radęs, vedęs, bet pakelėje palikęs, o patsai nuvykęs dar pasišalvyti. Bet neatsimenęs, kad ir antrą kartą jojęs pas Kalmantą, jo neradęs, nes tas jau buvęs įėjęs į miestą. Kalmantas, vykdamas į štabą, sutiko mane Suonių vietovėje ir toliau vyko kaip mano parašyta. Budrys, gavęs žinią apie Sendvario užėmimą ir jau turimą pasisekimą, vėl siuntė Balzarą pas Kalmantą, kad nevyktų į štabą, bet pultų miestą. Tad, mano schema yra visai tvarkoje. **ATSAKYMAS ALFONSUI ŽIEDUI**

A. Žiedas savo straipsnyje "Klaipėdos krašto sukilimo istorijos ir mitai" rašo: "Įdomu kas filmavo ir kur J. Tapulionis matė vokiečių ir prancūzų belaisvių voras iš Sendvario į Cigelius filmą (tarp varančių teko ir man būti)? Būčiau brangiai užmokėjęs ne tik jau gauti, bet nors pamatyti tą filmą. Bet Klaipėdos krašto sukilimas buvo ne Vietnamas, kur galėjo ne tik tikri spaudos, TV ir radio darbuotojai, bet ir jais apsimetę, ir visoki provokatoriai ir šnipai kabaldžiuoti su savo aparatais kovojančių karių eilėse, ir media laisvės vardu, raportuoti ne tik snobiškai publikai, bet ir JAV priešams. Todėl ten nesimatė ir negalėjo matytis jokio fotografo, nesgi sukilimas turėjo slaptą pobūdį. Tad nors J. Tapulionis sako, kad 'kai kam gali atrodyti, kad aš fantazuoju...', deja, neišvengė akyvaizdžiausios fantazijos".

Visam šitam išblaškyti, reikia atsiversti KARIO 1969, Nr 1, psl. 5, kur prie Alfonso Žiedo straipsnio "Pluoštas kovotojo prisiminimų iš Klaipėdos krašto sukilimo" pridėta foto nuotrauka su užrašu: "Būrys Klaipėdos sukilėlių. Priekyje, viduryje, sukilimo vadas Jonas Budrys".

Jeigu A. Žiedas nematė filmo, tai dar neįrodymas, kad filmo nebuvo. Nepriklausomybės metais, Vasario

16-tą ir Lapkričio 23-čią d.d., kareiviams nemokamai buvo rodomi filmai. Tokia proga nuvedžiau kariūnus į kino teatrą. Filmui pasiūgiaus, pranešė, kad vietoje apžvalgos bus parodytas savas filmas iš Klaipėdos įvykių. Filmas trumpas, keli vaizdeliai, daugiausia su Budriu. Pranešėjas aiškino apie ekrane slenkančius vaizdelius. Svarbiausia susidomėjimo vieta ir paaiškinimas teko belaisvių vorai. Aiškintojas pažymėjo, kad čia istorinis reiškinys, nes prancūzai su vokiečiais vis tarp savęs kariaudavo. Dabar matome prancūzus kartu su vokiečiais lietuvių nelaisvėje. Po šio paaiškinimo stipriai buvo plojama. Balaisvius varė keliu, apšodintu iš šonų medžiais. Pirmas ėjo prancūzų karininkas, po jo gretomis po du kareiviai ir užpakaly, iškėlę galvas, keli vokiečių policininkai. Belaisvių vora apsupta reta grandinėle sukilėlių. Apie 30 žingsnių atitolęs nuo voros, sekė vežimas su ginklais. Alejos šonuose stovėjo būrelis moterų, vaikų ir pora vyrų. Aikštėje stovėjo, pastatytas ant trikojo, foto aparatas, uždengtas juoda marška. Prie jo kažką darė fotografas. Panašia proga, kitas karininkas grįžęs su kareiviais iš kino pareiškė, kad nesigaili tarnybos sutrukdytos šventės, nes matęs Klaipėdos sukilimo filmą. Tad buvo rodomas ne vieną kartą. Manau, kad filmas buvo Kareiuomenės Štabo nuosavybė.

Toliau: "Bet fantastiškų mitų viršūnę J. Tapulionis pasiekia teigdamas, kad 'Lietuvos vyriausybė prisiiminė Pilsudskio įsakymą gen. Želigovskiui suvaidinti sukilėlių ir užimti Vilnių'".

"Taigi: Tiek istoriniu, moraliniu, teisiniu, tiek ir politiniu požiūriais, nelemtas yra jau pats sugretinimas Želigovskiadės su Klaipėdos krašto sukilimu. Gan. Želigovskis atėjo kaip plėšikas į svetimą, gal tik aplenkiną kraštą, kur lenkai tebuvo atėjūnai, nieku būdu ne aborigenai, ir sulaužydamas tarptautinį susitarimą. O Klaipėdos krašto sukilimas vyko prieš suktą nevykdymą tarptautinio susitarimo (Versalio sutarties) ir už aborigenų teises savo žemėje, kur, nepaisant istorinių audrų, vis dar skaidriai žaižaravo lietuviybė". Mano

gi toliau buvo parašyta: turint galvoje, kad teisėtu-taikiu keliu Klaipėdos kraštą neįmanoma atgauti.

LE XXXIV t. 145 psl. "... tas Želigovskio žygis buvo įvilktas į vietinių gyventojų maišto formą". Lygiai taip lietuvių žygis buvo įvilktas į vietinių gyventojų sukilimo formą. Iš politinio požiūrio, kaip Želigovskio žygis pasibaigė įvykusi faktų, taip ir — lietuvių. Želigovskis buvo pirmas, o lietuviai sekė jo pavyzdį. Štai ir visa politika. Kodėl Lietuvoje nerašiau, mano straipsnyje pažymėta. Čia ir nelaukiau kieno nors mirties, nes patsai greičiau galėjau numirti, tai išėjęs į pensiją ir parašiau.

Žiedas teigia: "Jis pasivadino armijos vadu, tai neteisėbė..." J. Budrys LE XII t. 41 psl. aiškiai pasisako "Armijos vyriausiu vadu buvo paskirtas Jonas Budrys" ir pasirašė "J. Bdr".

Vėl: "Prancūzai neturėjo nei ištisinio apkaso..." Mano schemeje ištisinio prancūzų apkaso nėra. Matomai, A. Žiedas, žiūrėdamas 1973 m. gruodžio 22 d. "Draugo" Kultūrinį priedą, kaip ten parašyta apie jo atsiminimus Sendvarį, pamatė ir tą ištisinį 8 km. apkasą, tik neatsimena kur matė.

Mano padarytos pastabos, liečiančios Budrį tik kaip sukilimo vadą, bet ne kaip gubernatorių ar generalinį konsulą, yra konkrečios ir dauguma paremtos viešai paskelbtai duomenimis, ne tik iš A. Žiedo, kad vietoje 80 vyrų buvo grandyje 7-8 ir juos išsiuntė ne Budrys, bet Strelniekas. Tad išvadoje pažymėjau, kad J. Budrys žemesnių viršininkų vykusį patvarkymą, iškraipydamas, priskyrė pats sau, ir A. Žiedas dabar teigia: "Tad vėl: ar tai kam patinka ar ne, naktinės operacijos Sendvaryje mintis kilo iš apačios". Ar Žiedas žino ką jis toliau rašo ir kokią išvadą daro?

"Tiesa, J. Budrio minimame straipsnyje iš tikrųjų yra įsibrovusių netikslumų. Bet taip atsitiko, be abejo, tik dėl tų pačių priežasčių, dėl kurių ir mes daug ko nebeat-simename ir neturime dokumentinės medžiagos savo atsiminimus patikrinti. Vienok šviesaus atminimo J. Budrys parodė visas, tokiam su-

kilimui reikalingas vado ir politiko kvalifikacijas, turėjo nepažeidžiamą autoritetą ir kaip sukilimo vadas, ir kaip gubernatorių, ir kaip generalinis konsulas. Jis turėjo pakankamai garbės, kad jam dar būtų reikėję pešioti laurus nuo savo buvusių pavaldinių galvų. Todėl nederėtų iš jo šaipytis bent tam, kuris patsai savo atsiminimuose privėlė galybę fantazijų ir neteisybų (tariant Tapulionio terminais)".

Tokios ir panašios A. Žiedo savi-kritikos pilnas rašinys ir vis naudo-jant mano pavarde.

Nuo čia prasideda A. Žiedo žyg-darbių aprašymas, kuriuos taip uo-liai gina.

A. Žiedas rašo: "Dešimtmečio pro-ga, kai mano atsiminimai buvo dar gana švieži ir patikrinami dokumen-tais, tilpo Kauneėjusiam savait-raštyje "Lapas"... Todėl prie jų grįžau tik Detroito jūrų šaulių "Švy-turio" kuopos vadovybės pakviestas kalbėti 46 metų sukilimo sukakties iškilmėje, kur ir papasakojau suki-limo įspūdžius, kiek dar jų buvo neišdildomai užsilikę atmintyje. Kai kurių klausytojų paragintas, pa-siunčiau juos "Kariui".

Žr. KARYS 1969, Nr. 1: "Pluoš-tas kovotojo prisiminimų iš Klaipė-dos krašto sukilimo 46 metų suki-limo sukaktį minint, Alfonsas Žie-das. Priemenėje, pasienyje stovėjo šautuvų piramidė, toliau buvo budin-čio staliukas, už kurio, pasidėjęs prieš save pistoletą, sėdėjo mūsų lei-tenantas, o už praverių durų salėje ant grindų gulėjo bent 32 prancū-zų belaisviai. Prie leitenanto buvo bene du vyrai, kiti du stovėjo sar-gyboje iš lauko prie durų. Jasaitis, iš smogiamosios grandies, buvo žu-vęs. Eigelis sužeistas, o likusieji iš-statyti sargybose prieš Klaipėdą. Pa-sirodė, kad prancūzai su žandarais, gindamiesi nuo šalčio, buvo gerai prisisiurbę konjako, ir užkluptoji sargyba savo iškastame lizde ramiau-siai sau miegojo iki nebuvo paža-dinta prikišti šautuvų vamzdžių... Taip pat ramiai miegojo ir sargybų pamainos. Trumpas susirėmimas, ku-riame žuvo Jasaitis, įvyko su atvy-kusia iš kito lizdo sargybų pamai-na". Šis aprašymas rodo, kad visi prancūzai buvo lizduose (pagal kpt.

Strelnieką bunkeriuose). Dabar mini duobes, rūmus ir jau nurodo kaip ten iš tikrųjų buvo: "Ltn. Girčiaus būrelis užklupo prie kelio, duobėje bemiegančią prancūzų sargybą, nu-ginklavo, įsiveržė į dvarą, kurio rū-muose užklupo taip pat bemiegan-čias sargybų pamainas. Pora gra-natų buvo išmestos, paleisti šūviai, žuvo Jasaitis ir buvo sužeistas A. Eigelis, susidūrus su tuo metu atė-jusia sargybų pamaina".

Iš kur galėjo ateiti sargybų pa-maina, jeigu dvaro rūmuose buvo užkluptos taip pat bemiegančios sar-gybų pamainos? Kaip tokiose aplin-kybėse galėjo žūti Jasaitis ir būti sužeistas Eigelis?

Kpt. Strelnieko raportavimas apie ltn. Girčiaus įėjimą į Sendvarį iš priešingos pusės ir jo veiksmai lik-viduojant Sendvario sustiprinimą, niekam nežūnant, mjr. Išlinsko tei-gimas, kad nėra sužeistų ir Gry-bausko nurodyta Jasaičio žuvimo vie-ta prie prefektūros yra patikimesni.

A. Ž.: "Leitenantas lietuviškai kal-bančio žandaro buvo painformuotas, kad kapinaitėse priešais Cigelius dar esama poros kulkosvaidžių lizdų, kurie galėtų kliudyti grupės judėjimą į Sendvarį. Todėl Vokietaičio gran-džiai priskyrė aną žandarą ir įsakė tuos lizdus išvalyti. Žandaro vedami, įslinkome į kapinaites. Nors vadov-as mums stengėsi išaiškinti, kur lizdų esama, tačiau priešais tamso-je tedungsojo krūmų kupstai ir ant-kapiai. Nutarėme priversti priešą pasirodyti grasinimu. Dar paženge grandinėle keletą žingsnių į priekį, vienu metu iššovėme nurodyta kryp-timi po penkis šūvius, sušukome "Valio!" ir išmetėme po rankinę gra-natą, kaip, staiga, iš už vieno kupsto pasigirdo trumpa kulkosvai-džio šūvių serija. Mano kairėje bu-vęs, bene, gusarų puskarininkis, ku-rio pavardės nebeat-simenu, susmuko keliais šūviais pataikytas į vidu-rius... Mes pašokome atgal į ar-timo kelio griovį, ir nebežinojome kas daryti... Mūsų vadovas kažkur buvo pasislėpęs, buvome netekę vie-no kovotojo, o pakartoti puolimą ne-beturėjome nei drąsos, nei priemonių... Mums pakelėje besitariant, iš už snieguoto krūmo išlindo mū-

(nukelta į virš. 3 psl.)

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMĖS TRIMITAS

SVEIKŲ IR NUOTAIKINGŲ VASAROS ATOSTOGŲ, MIELOS SESĖS IR BRANGŪS BROLIAI.

*Ir vakarais pro langą,
Pro vyšnios ištiestas šakas,
Girdžiu, Tėvynėj pančiai žvanga:
Į tolimas šalis vis tremia brolius
Iš savos žemės, iš tėviškės šventos...*

Danutė Lipčiūtė

Kaip neseniai arabų teroristai įsiveržė į vieno pasienio miestelio mokyklą Palestinoj ir pareikalavo paleisti iš kalėjimo arabų teroristus, priešingu atveju jie grąsino sušaudyti įkaitus ir, kai neišpildžius jų reikalavimų, buvo nušauti keli vaikai ir suaugę, pasaulis pasipiktino ir pasmerkė teroristus. Ir iš tiesų, kuo kalti vaikai ir mokytojai, kodėl jie turėjo mirti?

1941 metų birželio vidury dešimtys tūkstančių nekaltų Lietuvos gyventojų buvo išplėsti iš savo namų, sukimšti į prekinis vagonus ir be maisto ir vandens kelias dienas laikomi, o paskui išgabenti į šaltąjį Sibirą lėtai mirčiai, didžiausiomis kančioms; kai dar traukiniams nepajudėjus, užtroško kūdikiai, be pagalbos mirė seneliai; kai motinos negalėjo padėti savo vaikams, tėvai savo šeimoms, tada pasaulis tylėjo, kryžiuojamos tautos aimanų negirdėjo.

Kada iš Vietnamo grįžę amerikiečiai belaisviai papasakojo apie iškentėtas belaisvėjų kančias ir komunistų žiaurumą, jie susimąstė.

Pavergtoji tėvynė sesės ir broliai tebėra persekiojami, suiminėjami, tardomi ir kišami į kalėjimus dažnai be jokios priežasties. Jie kenčia religinę priespaudą, neturi pagrindinių žmonių garantuotų teisių.

Mes naudodamiesi čia didžiausiomis laisvėmis, pamiršom, ką reikia baimė, kad naktį enkavedistas pasibels į duris ir išgabens tardymui ir, dažniausiai, kančioms ir mirčiai. Pamiršom klyksmą kūdikių ir vaikų užkaltauose vagonuose. Pamiršom

pasakojimus gyvųjų, laisvę pasiekusių, trėmimų aukų.

Imam tikėti, kad pasikeitė ir patys okupantai, kad gyvenimas ten gana geras. Pasiilgę likusių savųjų, pasiilgę gimtojo krašto, kasmet vis didesniais būriais važiuojam ir džiaugiamės, kad gaunam 4 su puse paras pabūti Lietuvoj. Darom viską, ko tik okupantas reikalauja. Už tai jam nuvežam gražią sumą sunkiai uždirbtų dolerių...

Kažin, ar pagirtų mus už tai, jei galėtų prisikelti, tie šimtai tūkstančių žuvusių brolių ir sesių, tų nekaltų pakeliui išmestų kūdikių, tų gražiausioj vaikystėj nuskintų vaikų. Ar pagirtų mus už tai seneliai, kurie net numirti tėvynėj negalėjo...

Prisiminę tą baisųjį birželį ir tas nekaltasias aukas, susimąstykim ir būkime atsparūs savo ilgesiui, tuos tūkstančius paskirkim siuntiniams, sušelpkim tuos, kurie po ilgų metų sugrįžę iš Sibiro neberado namų, nei paliktų turtų ir senatvėjų turi vargti.

Nelįskime į priešų paspėstas pinkles, negaudykime užkabinto jauko. Svarbiausia, prisiminkime birželio įvykius Lietuvoj, priminkim apie juos kitiems, žadinkim pasaulio sąžinę, nes mūsų sesės ir broliai, tremiami į Sibirą, taip norėjo likti savo tėvynėj. Ten sunkiai dirbdami, pusbadžiai gyvendami, jie sapnuodavo savo namus, svajodavo apie gražiąją Nemuno šalį. Jie nebegali kalbėti, nes jau ilsisi Sibiro taigose, kalbėkime už juos m e s. Priminkime visiems jų tėvynėj praleistą paskutinį birželį.

DRAUSMĖ IR SUSIKLAUSYMAS ALGIRDAS BUDRECKAS

Lietuvos Šaulių Sąjungos nariai tarpusavy vienas kitą vadina broliu ir sese. Taip buvo Lietuvoje, taip vadinamės ir tremtyje. Tie žodžiai nėra beprasmingi, ar taip sau sugalvoti. Jie turi savo reikšmę. Šaulių S-ga yra lyg šeima. Šeimą sudaro tėvai ir vaikai, tai visiškai natūralu ir logiška, kad apart brolių ir seserų Sąjungoje yra dar ir vyresnieji. Žinoma, tėvais jų vadinti negalime, bet jiems priklauso šaulių paklusnumas ir pagarba. Kiekvienas šaulys tai privalo žinoti.

Išėivijoj dažnai rašoma ir kalbama apie vienybę. Gera, kad priminama, akcentuojama ir neužmirštama. Tačiau, mums šauliams dar to neužtenka ir mūsų tikslams atsiekti vien tik vienybės, toli gražu, per mažą. Kad šauliškus tikslus įgyvendintume, privaloma drausmė ir susiklausymas. Tik drausmingas šaulys yra geras. Po to seka susiklausymas. Tik jei visi šauliai bus drausmingi, jei šaulių tarpe viešpataus susiklausymas, tik tada galima bus atsiekti visų tų tikslų, kuriuos yra numaciusi Lietuvos Šaulių S-ga Tremtyje.

Atsidūrę už okupuotos ir prievarta prie Sovietų Sąjungos prijungtos Lietuvos ribų, neturime savos valstybės, teritorijos ir t.t. Užsienyje randasi tik dalis lietuvių tautos.

Siekti tėvynei laisvės ir pavergtų brolių ir sesių išlaisvinimo iš komunistinės vergijos yra ne vien šaulių, bet ir kiekvieno lietuviu pareiga.

Kovojant su priešais — rusais komunistais, kurie žiauriausiais būdais Lietuvoje vykdo genocidą ir naikina mūsų tautą koncentracijos lageriuose ir Sibiro taigose, būtina drausmė ne tik visiems lietuviams, bet ypač šauliams. Šauliams privalu laikytis Sąjungos statuto nuostatų, jais vadovautis.

Sunkiau yra toms organizacijoms, kurios šiandien emigracijoje nepuoselėja drausmės, nepaiso susiklausymo.

Tautinė drausmė ir bendras susiklausymas už Lietuvos ribų yra pagrindinis saitas lietuvių stiprybės.

LŠST turi statutą, kurio nuostatų privalo laikytis kiekvienas šaulys.

Statuto nuostatai reikalauja iš kiekvieno šaulio būti pavyzdžiu kitiems lietuviams ir organizacijoms: savo geru elgesiu, drausmingumu, mandagumu, pareigingumu ir tolerancingumu. Todėl kiekvieno šaulio pareiga yra ne tik su statutu susipažinti, bet jį žinoti ir jo nuostatus vykdyti.

Jei visa, ką statutas nurodo, vykdysime ir pildysime, — išliksime lietuviybėje stiprūs ir greičiau priartinsime laisvę lietuvių tautai ir vėl atstausime suvereninę Lietuvos valstybę.

Tad per drausmę ir susiklausymą į laimėjimus!

Lietuvių Šaulių Sąjunga Tremtyje tų idealų siekia ir šventai tiki, kad vieną dieną išauš laisvės rytojus ir ji grįš į nepriklausomą Lietuvą.

Teišsipildo tai kuo greičiausiai!

DĖL KARINIŲ LAIPSNŲ ŠAULIAMS

A. Valatkaitis

Š. m. "Kario" 2-me numeryje, "Tremties Trimite", tilpo d-ro K. Pautienio diskusinis straipsnis, kuriame jisai siūlo įvesti šauliams karinius laipsnius. Straipsnio autorius nurodo Amerikos Salvation Army kaip pavyzdį ir Prancūzijos medicinos seseris - slauges, kurios dėvi žvaigždutes. Dėl šio mielo daktaro sumanymo tenka pasakyti štai ką:

Salvation Army duoda savo nariams karinius laipsnius daug sunkiau, negu d-ras Pautienis nurodo. Tos garbingos organizacijos nariai dirba visą laiką tiktai jai ir tuo ir gyvena. Be to, jie baigia ir atatinamus kursus, atlieka savo darbo srityje tam tikrą stažą, mokosi papildomuose kursuose, laiko gana griežtus egzaminus ir dirba gana kietos drausmės rėmuose. Su tuo surišti ir jų laipsniai, o ne vien su išbūtu tam tikrose pareigose atatinamu metų skaičiumi. Jie savo laipsnius pelnyta: užsitarnauja išeinamu mokslu, nuolatinu sunkiu ir atsakingu darbu, dėl ko ir turi autoritetą, pasitikėjimą ir kitų pagarbos, bet ne dėl turimų laipsnių.

Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje savo darbą dirba, taip sakant, "Atliekamu laiku", iš šauliško darbo

nei vienas šaulys ar šaulė duonos nevalgo, jokiuose kursuose nesimoko ir per savo dvidešimties metų egzistavimą jokių egzaminų nelaikė. Todėl šaulių palyginimas su Salvation Army yra visiškai nevykęs.

Paryžiaus universiteto klinikoje medicinos seserys stropiai mokosi pagal nustatytą programą, laiko, toli gražu, nelengvus egzaminus, atlieka sunkią ir sudėtingą praktiką ir tik tada, po atitinkamo laiko, gauna teisės dėvėti žvaigždutes. Anglosaksų kraštuose medicinos seserys, jei kariuomenėje, gauna ir karinius laipsnius.

Deja, ir su šiuo pavyzdžiu šaulių taip pat neįmanoma suderinti.

Šauliai, arba ir jūrų šauliai, pareigūnai ir pareigūnės dėvi atatinamą jų pareigoms skaičių žvaigždučių. Iš tų žvaigždučių ir galima atpažinti, kokias pareigas jie ar jos eina. Mūsų sąjungoje tikrai yra nemažas skaičius buvusių Lietuvos karių, pradedant puskarininkiais, beigiant karininkais iki generolo laipsnio imtinai. Ar jie savo laipsnius gavo "taip sau", už dyką? Puskarininkiai yra baigę mokomąsias kuopas ir išėję stažą kariuomenės daliniuose, o karininkai yra baigę karo mokyklą, aukštuosius karininkų kursus, kiti net karo akademijas užsieniuose. Būdami visą laiką karinėje tarnyboje ir atlikę nemažą stažą, jie įgijo ir atatinamus laipsnius. Be to, jie visi buvo savo nuosavos valstybės teritorijoje, kur buvo savo prezidentas, Krašto Apsaugos ministerija, vyriausybė ir seimas, kurie turėjo autoritetą rūpintis karinių laipsnių teikimo reikalais.

Ar Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje turi kokias nors mokomas kuopas? Ar mes turime karo mokyklą? Ar turime nuolatinus karinius dalinius, kur galima būtų atlikti karinį stažą? Tiesa, mes puoselėjame lietuviškas karines tradicijas ir praktikuojuome sportinį šaudymą. Retkarčiais pasirodome tankinėje rikiuotėje, kuriai komanduojama karinėmis komandomis. Bet tuo ir baigiasi dabar mūsų "kariniai pratimai". Ar mes turime bent vieną instituciją, kuri būtų pakankamai autoritetinga teikti šauliams karinius laipsnius? Deja, tokiam reikalui šiuo metu visiškai nėra jokios galimybės.

Grįžkime akimirkai prie jūrų šaulių. Tikrai yra pagirtina, kad jūrų šauliai ugdo jūrines tradicijas. Tačiau kokius "jūros laivus" jie turi? Jei turi kokį motorlaivį, ar gal burlaivį, kuriame telpa vos keli asmenys, tai būtina vienas jų turi būti kapitonas, o kitas leitenantas? Ar mielas daktaras žino, kad kiek didesnio motorlaivio ar net paprasto burlaivio vadovas, norįs paplaukioti ne jūroje, bet tiktai Michigano ežere, yra reikalingas baigti Coast Guard vedamus specialius kursus ir išlaikyti griežtus egzaminus? Ir po tokių egzaminų gauna tik paprastą leidimą vadovauti savo nuosavam laivui ne tik be "kapitono", bet ir be "leitenanto", ar "first mate" laipsnio. Ar d-ras Pautienis žino, kiek specialaus mokslo jūrininkų mokykloje ir jūrinio plaukiojimo stažo turi atlikti asmuo, siekias jūrų kapitono laipsnio? O čia visai lengvai: "... laivo vadovas turėtų kapitono laipsnį ...". Kuriuo pagrindu?

Šaulių Sąjungos veikėjai ir vadovai turi pakankamai pagarbos iš narių tarpo už jų nuveikiamus darbus. Sąmoningi šauliai yra ir pakankamai drausmingi ir klusnūs savo vadovybei. Įvedimas karinių laipsnių šauliams neturint tam nei reikiamo autoriteto, nei atatinamo karinio mokslo bei parengimo būtų *neteisėtas* ir išstatytų visą mūsų Šaulių Sąjungą vien tik pajuokai. Iš siūlomų "šviežiai iškeptų šiaudinių apicierių" juoktųsi ir pats Liucipierius!

Mes turime daug svarbesnių reikalų diskusijoms, negu nepelnyti ir nieku nepagrįsti kariniai laipsniai. Štai keli jų:

1. Pagyvinti ir pajvairinti sąjungos veiklą, kad daugiau patrauktume jaunimo.

2. Įsteigti JAV-bėse ir Kanadoje šaulių dalinius, kur jų dar nėra ir

3. Dėti pastangas suorganizuoti šaulių dalinius kituose kraštuose ir žemynuose.

Apie karinius laipsnius dabar užmirškime. Juk ir medicinos daktaro laipsnis nepriklauso paprastam sanitariui ir chirurgo negali būti vadinas skautukas, sugebąs savo draugui iškrapštyti rakštį iš piršto.

"Juozo Daumanto" šaulių kp. nariai. Iš k.: kp. p-kas K. Karuža, trys Vyčio kryžiaus kavalieriai: plk. Jonas Andrašūnas, ramovėnas kpt. Tumas-Tumavičius ir mjr. Petras Starevičius, š. Marija Banionienė, š. Mykolas Barauskas ir š. vicepirm. Vl. Gilys. Šv. Kazimiero parapijos kieme, Los Angeles. L. Kanto nuotr.

PASAVARINĖ ŠAULIŲ IŠKYLA

Kazys Šešupė

Š. m. gegužės 18 d., 9 val. ryto, šeštadienį, "J. Daumanto" šaulių kuopa surengė išvyką į kalnus ir pravedė pirmas pavasario šaudymo pratybas kariškais ir sportiniais šautuvais Prizier parke, apie 75 mylios nuo Los Angeles.

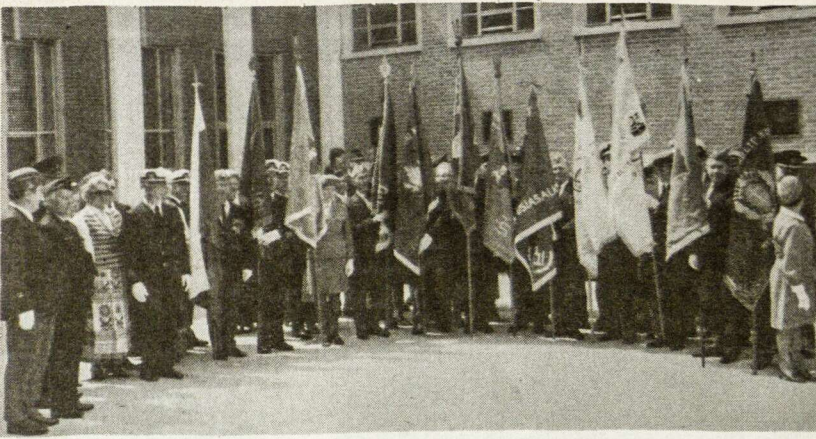
Šauliai ir jaunieji (kandidatai) rinkosi prie "Villa Trakai" ir pajudėjo automobi-

liais į vakarus Golden State greitkelio. Po gerokos valandos važiavimo pasiekėme vietą ir apsistojome aukštų kalnų papėdėje. Diena buvo apsiniaukusi ir labai šalta. Palmdale apylinkės kalnagūbriuose dar matėsi sniegas. Nors ir šaltą dieną, šaulių būrys pasiruošė šaudymui kariškais šautuvais gulomis, stacionariomis apie 300 pėdų iki taikinio.

Jaunieji gavo po 7 šovinius, o vyresnieji po 5. Jaunieji pasiekė sekančius

"J. Daumanto" šaulių kp. Los Angeles p-kas Kazys Karuža ir Jadvyga Berentaitė-Karužienė yra seni šauliai. Ji priklausė Šilutės šaulių būriui ir chorui. Vėliau su vyru persikėlė į Tauragę, kur abu įsijungė į gelež. šaulių būrį. Jadvyga buvo moterų sekcijos ir sporto vadovė iki 1940 m. Kazys Karuža į šaulių organizaciją įstojo 1926 m. Lietuvoje.

Minint "Vlado Pūtvio" kp. 20 m. sukaktį, balandžio 28 d., įvairių kp. vėliavos rikiuojasi lietuvių bažnyčios kieme, Toronte. Iš k. į d.: š. CV Jaunimo vadovas ir "Vl. Pūtvio" kp. p-kas Stasys Jokubaitis, Vl. Mingėla, Anelė Šukienė, LŠST vicepirm. Alfa Šukys ir kiti. Nuotr. S. Dabkaus

rezultatus: Julius Žukas 77 taškus, Kęstutis Kantas 72 taškus, Vincas Skirius 70 taškų, Paškauskas 69 taškus ir Tomas Stančikas 68 taškus. Vyresnieji šauliai: A. Galdikas 53 t., Vl. Gylis 52 t., Br. Stančikas 48 t., K. Karuža 39 t., Br. Gieda 42 taškus.

Jauniai buvo 17 - 19 metų amžiaus. Jie pasižymėjo taiklumu ir surinko daugiau taškų už vyresniuosius. Jiems vadovavo jaunimo ir sporto vadovas Br. Stančikas.

Pirmi pavasario pratimai su kariškais ir sportiškais šautuvais gerai pavyko ir ateity norime geriau pasiruošti ir dažniau padaryti išvykas į kalnus.

"Juozo Daumanto" Šaulių kuopos 1973 m. veiklos apžvalga

"Juozo Daumanto" šaulių kuopa Los Angeles 1973 m. sušaukė du visuotinius

narių susirinkimus. 1973 m. kovo 25 d. visuotiniam susirinkime, po 9 metų, išrinkta nauja kuopos vadovybė. Devynerius metus kuopai vadovavo šios kuopos įsteigėjas kpt. Osvaldas Žadvydas, Ventos krantų sūnus, kilęs iš Mažeikių miesto. Išrinktas naujas kp. p-kas Kazys Karuža - Šešupė (Šešupės krantų sūnus — Vilkaiviškų gimęs). Į valdybą išrinkti: vicepirminkas Vladas Gylis, sekretorius — Jurgis Uksas, išdininkas — Jonas Janušauskas ir sporto vadovas š. Bronius Stančikas (Jūros krantų sūnus — Tauragė).

Antras visuotinas susirinkimas įvyko "Villa Trakai" svetainėje. Susirinkimą atidarė ir pasveikino kp. p-kas K. Karuža. Susirinkimui praversti pakvietė teisininką plk. T. Sereiką ir sekretoriauti poetę Daną Mitkienę. Susirinkime dalyvavo virš 50 narių.

Kuopos valdyba 1973 m. sušaukė 7 posėdžius ir du posėdžius kartu su ramovėnais.

1973 m. gegužės 13 d. paminėjo Romo Kalantos mirties metines. Šv. Kazimiero bažnyčioj buvo atlaikytos šv. mišios. Be šaulių vėliavos dalyvavo su vėliavomis ramovėnai, skautai ir ateitininkai.

1973 m. gegužės 28 d. buvo aplankyti mirusių šaulių: Genovaitės Grikavičienės, Kazio Kučinsko ir š. Vl. Gilio tėvo kapai. Kapus aplankė K. Karuža ir Vl. Gylis ir padėjo gėlių puokštes.

1973 m. liepos 9 d. valdybos nariai: K. Karuža, Vl. Gylis ir J. Uksas dalyvavo Juzės Liaudanskienės laidotuvėse.

Rugsėjo 18 d. drauge su ramovėnais dalyvavo a. a. plk. Igno Šešplaukio laidotuvėse, pareiškė užuojautą jo dukrai Ansei Milikienei ir sūnui Tadui "Drauge" ir "Dirvoje".

Spalio 30 d. drauge su ramovėnais dalyvavo a. a. mjr. Antano Avižieniaus laidotuvėse šv. Kryžiaus kapinėse ir gruodžio 12 d. taip pat su ramovėnais tose pat kapinėse, vos 58 m. amžiaus šaulių jaunimo vadovo, J. Žuko laidotuvėse.

Drauge su ramovėnais padarė išvyką birželio 30 d. į San Bernardino kalnus. Buvo suruošta gegužinė, pravesta loterija, kurios pelnas paskirtas Norimo romanui "Miršta tik žmonės" paremti.

Lapkričio 2 d. kp. p-kas Karuža aplankė sergančius: š. kp. jaunimo vadovą Joną Žuką, dr. Juozą Jurkūną. Raštu pareiškė užuojautą Lietuvos gen. konsului dr. J. J. Bielskiui jo žmonai susižeidus automobiliu nelaimėj ir LŠST CV p-kui Vincui Tamošiūniui palinkėta greit pasveikti.

Drauge su kitomis organizacijomis dalyvavo Pavergtųjų Tautų demonstracijoj Mc Arthur parke liepos 14 dieną.

Lapkričio 25 d. su vėliava dalyvavo Lietuvos kariuomenės 55 m. atkūrimo minėjime ir Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio 100-jo gimtadienio minėjime šv. Kazimiero bažnyčioj ir papapijos salėj. Turiningą paskaitą apie Vladą Pūtį skaitė šios kolonijos oratorius š. St. J. Paltus.

"Vlado Pūtvio" kp. Toronte 20-mečio minėjimo bankietas Lietuvių Namuose. Iš. k. į d.: tautiniais rūbais Elzė Jankutė, stovi tos kp. įsteigėja Eugenija Klupšienė, Anelė Šukienė iš Detroito, LŠST C.v. 1 e. p-ko p. Alfa Šukys, konsulas Žmuidzinas ir ponija Žmuidzinienė. S. Dabkaus nuotr.

**Toronto Vlodo Pūtvio
šaulių kp. žinios**
š. B. G.

Š. m. kovo 3 d. Toronto Lietuvių Namuose įvyko kp. visuotinis susirinkimas. Susirinkimą atidarė kp. garbės šaulys ir p-kas Stasys Jokubaitis. Įnešus kp. vėliavą p-kas paskaitė patriotinių minčių ir paprašė tylos minute pagerbti pereitais metais mirusius šaulius: J. Česėką, J. Šreitą (Brazilijoj miręs kuopos šaulio V. Šreitio brolis, savanoris kūrėjas) ir visus mirusius bei už tėvynę žuvusius partizanus. Toliau susirinkimui vadovauti perdavė sudarytam prezidiumui.

Susirinkimas sklandžiai prarastas. Iš-klausyti valdybos narių pranešimai. Aptarti kuopos dvidešimtmečio šventės balandžio 27 - 28 d. d. reikalai. Nutarta išleisti 20-mečio leidinys, kurį redaguoti sutiko šaulys, žurnalistas P. Alšėnas. Susirinkimą pajavairino š. J. Jankaičio paskaita "Šaulių organizacijos pobūdis, buvusi veikla ir dabartis".

Iš Moterų vadovės pareigų Zuzanai Jonikienei atsisakius, naująja vadove išrinkta Marija Jokubaitienė, pavaduotoja R. Daugelienė.

Prisaidinti naujieji šauliai: sesutės L. ir R. Stočkutės ir St. Dargis.

Darbščiam kp. šaudymo ir sporto vadovui š. B. Savickui, už nuopelnus Lietuvai ir LŠST, įteiktas Šaulių Žvaigždės medalis. Šaulių kp. duosniems rėmėjams K. Nauduzui ir B. Petkevičiui įteikti Padėkos Lapai.

Naujų šaulių prisaidinimo ir apdovanojimo apeigas atliko kp. p-kas St. Jokubaitis.

Kp. pirmininkui pasiūlius, į kp. garbės narius pakelti kp. organizatoriai šauliai: Eug. Klupšienė ir J. Jankaitis.

Į kp. įstoti pareiškimą padavė senas Lietuvos šaulys P. Jurkšaitis.

Susirinkimui pirmininkavo V. Bačėnas, sekretoriavo P. Gulbinskas.

Pertraukos metu ir po susirinkimo kuopos sesės šaulius ir svečius pavaišino kavute.

Š. m. balandžio 27 d. mirė ilgokai sirgusi šaulė sesė K. Presčėponkienė. Išlėkis ramybėje, brangi Sese, lietuviškose Anapilio, Toronto, kapinėse.

Po operacijos namuose gydos š. K. Daulenskas ir po operacijos dar ligoninėj guli kuopos išdininkas J. Mockus. Abiems broliams linkim greičiau pasveikti ir vėl įsijungti į šaulišką darbą.

**Nauja Kanados Šaulių
Rinktinės valdyba**
Ad.

Kanados Šaulių Rinktinės atstovų suvažiavime, įvykusiame š. m. balandžio 27 d. Toronte, Rinktinės p-ku išrinktas

š. Povilas Kanopa ir jam pavesta sudaryti Rinktinės valdybą. Valdyba sudaryta ir pasiskirstė pareigomis: p-kas Povilas Kanopa, vicepirmininkas Alfonsas, kasininkas Antanas Lukas, sekretorė — Adolfina Petraitienė, sporto vadovas — Anicetas Povilauskas, jaunimo vadovas — Kazys Deksnys ir valdybos narys — Vladas Saulis. Rinktinės valdyba prašo pavienius šaulius ir kuopas, pamiršus asmeninius ginčus, dirbti vieningai.

— — —
"D. L. K. Algirdo" šaulių kuopa Hamiltone rengia Jonines š. m. birželio 22 d., Hamiltono Medžiotojų ir Žuklautojų klubo "Giedraitis" šaudykloje. Šaulės ruošia užkandžius. Programą prie laužo paruošė režisorė Elena Dauguvietytė - Kudabienė. Laukiame brolių ir sesių iš kitų kuopų.

— — —
"D. L. K. Algirdo" kp., Hamiltone, šaulės rengia pikniką, kurio pelnas skiriamas spaudai paremti. Data dar nepaskelbta.

**PRIEŠ 20 METŲ PRISIKĖLĖ
LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGA**

Vladas Mingėla

Nors yra įprasta iškilmingai minėti 5-rių, 25-rių, 50-ties ir 75-rių metų sukaktis, tačiau "Vlodo Pūtvio" kuopa nutarė surengti 20-ties metų minėjimą. Motyvas — nepriklausomajai Lietuvoj Sąjunga tegyvavo vos 21 metus, tad užuot laukus dar peknerius metus, verta ir dera Torontoto Vl. Pūtvio kuopai apžvelgti savo veiklą ir pasidžiaugti savo laimėjimais, kadangi Lietuva jau virš 30 metų kenčia sunkią Maskvos imperijos atneštą vergiją.

Pirmieji entuziastai Toronte, įsteigę LŠST dalinį buvo: K. Grigaitis, J. Karka, Eug. Klupšienė, J. Jankaitis ir S. Banelis. Jie tai kuopai davė vardą "Vlodo Pūtvio - Putvinskio" kuopa, o atsikūrusią Sąjungą pavadino Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje.

Kuopa buvo įsteigta 1954 m. Steigėja — iniciatorė š. Eugenija Klupšienė. Steigiamojo kuopos susirinkimo dalyviai: S. Banelis, J. Jakubauskienė, V. Kalendrienė, Vaidievtis Mantautas, steigėja Eugenija Klupšienė, V. Grigelytė, K. Grigaitis, J. Karka, J. Jasiūnas, B. Žolypis, V. Rušas, J. Jankaitis ir M. Petrusis.

1974 m. balandžio 27 d. Toronto Lietuvių Namuose (1573 Bloor Str. W.) įvyko dvidešimtmečio šventė. Šventėje dalyvavo apie 350 šaulių. Dėl didelių atstumų iš JAV nedaug šaulių galėjo dalyvauti, juo labiau, kad tuo pat metu Chicagoje jų šaulių gen. "Teodoro Daukanto" kuopa šventė savo dešimtmetį. Ten irgi dalyvavo virš 400 šaulių. Iš JAV dalyvavo 14 atstovų iš Detroito ir

apie tiek iš Klevelando. Sergantį LŠST CV p-ką atstovavo 1 e.p.p. Alfa Šukys iš Detroito. LŠST Moterų vadovė O. Mikulskienė negalėjo dalyvauti. Dalyvavo iš Klevelando "Juozapavičiaus" kp. p-kas dr. K. Pautienis ir iš N.Y. buvo atvykusi "Vl. Pūtvio" kp. steigėja Eug. Klupšienė. Iš Montrealio autobusu atvyko virš 40 šaulių.

Pirmiausia, įvyko Kanados Šaulių Rinktinės atstovų posėdis, kuriame sekantiems trejiems metams p-ku išrinktas buvo Povilas Kanopa, "D.L.K. Algirdo" kp. Hamiltone p-kas.

Oficialioji šventės dalis pradėta su nemažu pavėlavimu. Laukė didžiai gerb. konsulo dr. Žmuidzino. Prie scenos išsirikiavo 12 vėlaunešių su palydomis. Sugiedotas tautos himnas. Minėjimą pradėjo "Vl. Pūtvio" kp. p-kas Stasys Jokubaitis šiais žodžiais:

"Ši diena Toronto 'Vl. Pūtvio' kp. šauliams yra labai reikšminga, nes švenčiame pirmojo šaulių vieneto išveivioj šauliškos veiklos dvidešimtmetį. Ta pat proga minime ir Šaulių s-gos gyvavimo 55-ris metus.

"Vl. Pūtvio" kp. vardu sveikinu jos įsteigėją, sesę Eug. Klupšienę, sąjungos narius, visus svečius iš arti ir toli, kartu reikšdamas padėką už jūsų atsilankymą į šią mūsų didžiųjų šventę.

Sios šventės švęsti atvykę šauliai atstovai atsivežė ir savo kp. vėliavas.

Šventės proga Šaulių Žvaigždės ordinu, už nuopelnus Lietuvai ir Šaulių Sąjungai, buvo apdovanotas šaulys P. Gulbinskas. Ordiną prisegė gen. konsulas dr. J. Žmuidzinas. Garbės narių diplomais apdovanojami šauliai: E. Klupšienė ir J. Jankaitis, Padėkos lapais: Pranas Alšėnas — gražuolis "Dvidešimtmetis" leidinio redaktorius ir "Vl. Pūtvio" kp. sekretorius St. Dargis.

Sveikino: gen. konsulas dr. J. Žmuidzinas, LŠST CV 1e.p. Alfa Šukys savo ir sergančio p-ko V. Tamošiūno vardu. Garbės šaulė Eug. Klupšienė tarė jaudinančią kalbą savo ir Moterų vadovės Mikulskienės vardu. Toronto savanorių kūrėjų vardu — Kazlauskas, kun. A. Žilinskas — evangelikų vardu, Prisikėlimo parapijos atstovas — kun. Benediktas Bagdonas, O.F.M.; Baltic Veterans in Toronto estų ir latvių atstovai; naujasis Kanados Šaulių Rinktinės p-kas P. Kanopa; Lietuvių Namų Toronte p-kas J. Strazdas; "Kar. Juozapavičiaus" kp. p-kas dr. K. Pautienis; Montrealio "L. K. Mindaugo" kp. p-kas V. Sušinskas. Jis "Vl. Pūtvio" kp. įteikė dovaną — meniškai išdrožintą trofėją. Šią gražią, šauliškais ženklais ir įrašu papuoštą dovaną padarė š. J. Šiaučiulis. Detroito "St. Butkaus" kp. vardu Vl. Mingėla; Jūrų šaulių "Švy-

turio" kp. M. Kizis iš Detroito p Windsor; "Neringos" jūrų šaulių atstovas J. Zavys; St. Catherines savanorių - kūrėjų ir karo veteranų vardu — Ulbinas; montrealietis Bagdziūnas; Delhi kp. vardu Step. Jakubickas; Toronto "Baltijos" jūrų šaulių vardu š. Šimkus, St. Catherines "Povilo Lukšio" kp. vardu š. Šetikas ir kiti.

Perskaityti telegramomis bei raštu atsiųsti sveikinimai: LŠST garbės nario š. prof. Vaidievučio Mantauto; Čikagos "Vytauto Didžiojo" Rinktinės p-ko š. Vl. Išganaičio; Los Angeles "Daumanto" kp. p-ko K. Karužos; Cicero jūrų šaulių kp. p-ko K. Mikovaičio; Racine kp. p-ko P. Petrušaičio; N. Y. "S. Kudirkos" kp. valdybos; Otavos LB valdybos ir t.t.

Sveikinimai buvo trumpi. Jų buvo daug. Kuopos p-kas St. Jokubaitis gražiai pravėdė iškilnių akademių ir nors gausybė sveikinimų, bet jie greit sekė vienas kitą ir neatėmė daug laiko.

Po oficialiosios dalies montrealiečiai suvaidino J. Šiaučiuolio patriotinį montažą "Šiaurės Pašvaistė". Vaidino: Ramunė — Aldona Urbonavičienė, motina — Julija Jukonienė, vaidila — Viktoras Sušinskas, Karys — Stasys Reutas, II karys — Antanas Račinskas, vaidilutė I — Laima Urbonavičiūtė, vaidilutė II — Monika Grinbienė.

Tokie vaidinimai, ypač vyresnio amžiaus lietuviams, padaro gana gilaus įspūdžio, bet šį kartą viskas: oficialioji dalis, sveikinimai ir gerai paruoštas montažas prie stalų sėdinčius svečius labai išvargino. Visi buvo išalkę ir laukė labai pavėluotos vakarienės, muzikos, šokių ir baliui deramų linksmybių.

Sokiams grojo 5 muzikantų orkestras. Muzika buvo nuotaikinga, šokiai išjudino ir vyresnio amžiaus šaulius. Pamiršo visi nuovargį, kalboms nebuvo galo. Naujos pažintys, nauji įspūdžiai.

Įdomu — Kanadoj ant stalų nededa stipresnių gėrimų, degtinės ar konjako, jų vietoj ant kiekvieno stalo po dvi bonkas vyno.

Šeiminkės buvo nepaprastai vaišingos, valgiai labai skanūs. Nieko netrūko. Buvo ir kavos, tortų, sviestainių, o stipresniais gėrimais teko vaišintis prie specialaus baro, tik reikėjo atskirai mokėti.

Muzikai trunkiai grojant, šokom iki gaidžių, arba paryčių. Nepajutome, kad atėjo laikas skirstytis, nes jau sekmadienis ir teks eiti į bažnyčią.

Kiekvienam šauliui buvo paskirti globėjai, kurie aprūpino nakvynėmis. Buvo ir tokių, kurie nuėjo į motelius, bet vėliau jais nesidžiaugė. Laimejo tie, kurie nakvojo pas brolius šaulius.

Nuovargis slėgė pečius, įspūdžiai neltilpo galvoj. Ištuštėjo gražūs Lietuvių

Namai. Išsiskirstė ir šeiminkės.

Balandžio 28, sekmadienis. Giedri, saulėta diena. Torontas gražus miestas, žavi naujoji architektūra, daugybė naujų, modernių pastatų. Tai, sakyčiau, architektūrinių išmislių miestas. Iš savo buto mažiau, tarytum Babelio, iš dangų kylantį bokštą. Šeiminkė ponija Jankauskienė paaiškino, kad jis dar nebaigtas, būsiąs aukščiausias pasauly, 1800 pėdų aukščio, bokštas.

Apnakvydino mus ponai B. ir V. Jankauskai, labai mieli ir vaišingi. Grįžę iš bankieto ilgai negalėjome atsikalbėti, nepajutome, kai išaušo aušra ir užuot ilsėtis, teko eiti atlikti šaulišką pareigą. Uniformuoti skubėjome į Toronto Prisikėlimo parapijos bažnyčią. Parapijos sales užtvindė daugiausia uniformuoti šauliai, tautiniai rūbais pasipuošusios šaulės.

Pamaldos 11 val. Pirmiausia žygiuoja vėliavnešiai su vėliavomis ir palyda. Žygiuojame pamažu, oriai. 12 gražiaspalvių vėliavų prie pat altoriaus. Jaudinančios pamaldos, šventei pritaikytas pamokslas — apie pavergtą Tėvynę Lietuvą, jos prisikėlimą. Maldaujame Aukščiausiąjį, prašome laisvės tėvynei. Maldos, lyg kvapūs kodylo dūmai, kykla Dievop. Prie vėliavų šaunūs šauliai ir šaulės — vėliavų tarnyba.

Galingai išsiveržia Tautos Himnas.

Po pamaldų parapijos kieme, prie bažnyčios susitelkė šauliai su vėliavomis ir LŠST c. v. vadovybė. Vaizdas įspūdingas, nes mūsų daug, tai fotografai tik laksto, nes nori įamžinti šventės vaizdus.

Per trumpą laiką pamilome torontiečius šaulius, jų mielą vaišingumą. Jie nežiūrėjo išlaidų, kad tik svečius nuoširdžiai pamylėtų, skaniai pavaišintų. Visi šauliai buvo vaišinami mažojo parapijos salėj. Užkandžiai skanūs, o kas norėjo, galėjo ir stipresnių gėrimų paragauti.

Tai buvo gražus pabendravimo, savitarpinės draugystės valandos. Aplink skambėjo pašnekesiai, juokas. Nuotaika pakili.

Girdisi, 1976 metų šaulių suvažiavimas būsiąs Toronte, būsią dar iškilmingiau. Esą čia būsianti išrinkta LŠST Centro Valdyba. Toronte būsiąs šaulių centras. Kas žino, jei kanadiečiai bus vieningi, pasispaus, gal ir bus taip, kaip daugelis kalbėjo.

LŠST pirmininko pareigas laikinai einąs Alfa Šukys susikvietė c. v. ir Kanados kuopų vadus posėdžiui, kuris užtruko valandą laiko. Buvo išspręsti įvairūs klausimai, pašalintos kai kurios klitvys. Jautėsi vienybės ir brolybės dvasia. Posėdyje dalyvavo: Alfa Šukys, c. v. vice-pirm. sveikatos reikalams dr. K. Pautienis, c. v. Jaunimo vadovas Stasys Jokubaitis, c. v. Sporto vadovas Jonas

Šostakas, c. v. Spaudos ir informacijos vadovas Vladas Mingėla, c. v. narys Vincas Rinkevičius, buvęs Kanados šaulių Rinktinės p-kas Stepas Jokubickas, Kanados kp. p-kai: Jonas Šimkus, Adolfas Šetikas, J. Zavys, P. Kanopa ir J. Sušinskas.

Apie 3 val. p. p. Prisikėlimo parapijos salės ėmė tuštėti. Svečiams iš toliau parūpo namai. Atsisveikinę su visais, brolio Mykolo Kizio vairuojama automašina, lekiame greitkelio Windsoro link. Iš Windsoru mudu su žmona, pervažiavę tunelį, atsidūrėme Detroito, o po valandėles — Sterling Heights, savo namuose.

Dvidešimtmečio proga išleistas, Prano Alšeno redaguotas, leidinėlis "Dvidešimtmetis" — įdomus, puošnus, gausiai nuotraukomis iliustruotas. Viršelį ir skyrių antraštes nupiešė kun. J. Staškus. Techniškus darbus tvarkė St. Dargis. Dauguma nuotraukų foto menininko St. Dabkaus. Straipsniai: Pr. Alšeno, B. Savicko, St. Dargio, M. Valiulienės, P. Gulbinsko, J. Jankaičio.

Worcesterio Dr. Vinco Kudirkos šaulių kuopos veikla

Elena Gorodeckienė

1974 m. sausio mėn. 13 d. įvyko kuopos metinis susirinkimas. Pirmininkas A. Zenkus padarė metinį pranešimą, o išdininkas J. Spirauskas apie izdo stovį. Revizijos komisija, patikrinusi izdo knygą, rado viską tvarkoj. Šiuo susirinkimu baigėsi valdybos kadencija, tad susirinkimui pirmininkaujantis H. Enrikaitis prašė siūlyti kandidatus. Nariai vienbalsiai prašė senąją valdybą pasilikti dar vienam terminui. Valdyba sutiko. Perrinktoji valdyba yra: p-kas Algirdas Zenkus, vicepkas Kazys Prapuolenis, sekretorė Elena Gorodeckienė ir izd. Jonas Spirauskas. Revizijos komisija taip pat liko ta pati: Raminta Molienė ir Henrikas Enrikaitis.

Nutarta įsigyti Lietuvos ir Amerikos paradies vėliavas. Tautinių švenčių metu, be organizacinių, nešamos dar Lietuvos ir Amerikos vėliavos. Jas paprastai nešdavo Amerikos lietuviai veteranai. Įsikūrus šaulių kuopai, tas pareigas perėmė šauliai, todėl ir iškilo reikalas įsigyti naujas vėliavas. Visi nariai tam pritarė, tad nutarta kreiptis į visas organizacijas, kad suteiktų aukų vėliavų fondui, nes tai bus lietuviškosios visuomenės nuosavybė, tik šauliai jas globos ir iškilnių metu neš.

Kuopa organizuotai su vėliava dalyvavo Vasario 16-tosios pamaldose ir minėjime, vasario 18 d.

Kuopa nutarė kiekvienais metais gegužės mėnesį švęst savo metinę šventę.

Worcesterio "Dr. Vinco Kudirkos" šaulių kuopos nariai duoda priesaiką metinės šventės metu. Nuotr. St. Urbono

Šių metų šventė įvyko gegužės mėn. 19 d., sekmadienį, 10 valandą ryto buvo atlaikytos iškilmingos pamaldos už mirusius ir žuvusius šaulius. Kuopa dalyvavo organizuotai ir pirmą kartą vėliava buvo nešama uniformuotų šaulių. Pamaldose dalyvavo keturi Bostono "Jono Vanagaičio" kuopos šauliai.

1 val. p. p., Lietuvių Veteranų Klube, įvyko iškilmingas susirinkimas. Į susirinkimą buvo pakviesti visų organizacijų p-kai ir šaulių rėmėjai. Susirinkimą atidarė ir pranešimą perskaitė kp. p-kas A. Zenkus. Susirinkimui vadovauti jis pakvietė "Jono Vanagaičio" šaulių kp. Bostonė p-ką Juozą Stašaitį. Įnešus kuopos vėliavą, penki kandidatai: Birutė Zenkienė, Pijus Gražulis, Vytautas Ilgūnas, Petras Štaras ir Kazys Čėsna davė priesaiką. Priėmęs naujų šaulių priesaiką ir juos pasveikinęs pirmininkaujantis J. Stašaitis pranešė, kad A. Zenkus, už šaulišką ir lietuvišką veiklą, apdovanotas Šaulių Žvaigždės medaliu, kurį jam prisegė ir palinkėjo toliau sėkmingai dirbti šaulių organizacijos tremty. Tuo baigta iškilmingoji dalis ir išnešus vėliavą, visi dalyviai buvo pakviesti prie sesių paruošto vaišių stalo.

Vaišių metu kuopą sveikino Worcesterio organizacijų tarybos p-kas Pr. Stanelis, L.M.M. Ratelio p-kas Rozevičius, skautų Nevėžio tunto tuntininkas s. R. Jakubauskas, kuris kartu atstovavo ir LB p-ką V. Židžiūną. Jie kartu suteikė aukų

vėliavų fondui. Savo auka prisidėjo ir iš Bostono dalyvavę svečiai šauliai, o taip pat Worcesterio sesės ir broliai. Auką atsiuntė, susirinkime negalėjęs dalyvauti, vyr. sk. P. Molis, Worcesterio Ateitinkų kp. ir ponai Wackel. Viso surinkta \$274. Netrukus bus galima įsigyti numatytas vėliavas.

"STASIO BUTKAUS" KP. KONCERTAS

Gegužės 4 d., Detroito Lietuvių Namuose įvyko "Stasio Butkaus" kp. koncertas, jaunųjų kanklininkų pirmasis didesnis pasirodymas. Pajvairinimui, pakviesta iš Kanados, St. Catherines, šokėja Vaidilutė Šetikaitė su savo būreliu, viso 4 šokėjos. Nors spaudoj buvo vadinamos baletininkėmis, bet, manyčiau, kad reiktų jas pavadinti pramoginio šokio menininkėmis.

Koncerte dalyvavo su programos pildytojomis ir rengėjais 150 žmonių, nemaža jaunimo. Koncerto pradžioj kuopos vicep-kas kun. Viktoras Kriščiūnevičius pasveikinęs dalyvius, scenon iškvietė ir su jais dalyvius supažindino tris jaunus šaulius, š. m. angliškųjų gimnazijų abiturientus: Reginą Juškaitę, Ritą Matvėkaitę ir Darių Vyšniauską. Jiems įteikė kuopos dovanas, knygas "Lithuania 700 years".

Regina Juškaitė, Stefanijos ir Prano Juškų dukra, nuolatinė lietuviškų darbų talkininkė. Pirmąja baigė "Aušros" li-tuanistinę mokyklą. Labai gerai baigė šv. Antano pradinę, lietuvių seselių pranciškiečių vedamą, mokyklą ir lankė šv. Jadvygos gimnaziją, kurioj pasižymėjo, kaip labai gera mokinė, amerikiečių garbės mokiinių d-jos narė, gimnazijos laikraščio redaktorė. 1973 m., už studiją apie širdį, Mičigano aukštesniųjų mokyklų įvairių mokslo sričių parodoj, už savo didelį mokslinį darbą apie širdį, laimėjo antrą vietą, š. m. laimėjo premiją iš Amerikos Revoliucijos Dukterų d-jos. Priimta į Wayne valstybinį universitetą Detroito, kur studijuos farmaciją.

Regina, ne tik gera mokinė, bet paprašyta niekad neatsisako padėti parodoje, mugėse, ar jei reikia kur atstovauti lietuvius, padainuoti, padeklamuoti ar paskaityti. Dainavo Jaunimo chore, yra šv. Antano bažnyčioj lektorė, aktyviai dalyvauja "Stasio Butkaus" kp. parengimuose.

Worcesterio "Dr. Vinco Kudirkos" šaulių kuopos pirm. A. Zenkui, apdovanotam Šaulių Žvaigždės medaliu, jį prisega kuopos garbės šaulys. K. Prapulis. St. Urbono nuotr.

Po "Stasio Butkaus" kp. koncerto, š.m. gegužės 4 d., Detroito Lietuvių Namuose, programos pildytojas sveikina kun. Viktoras Kriščiūnevičius. Iš k. į d.: kanklininkės Rasa ir Kristina Veselkaitės, Asta Šepetytė, Viktorija Leonavičiūtė, vadovė Danutė Petronienė, šokėja Vaidilutė Šetikaitė iš St. Catherines, šokėja Katrė Hughes iš St. Catherines, Aida Petersonaitė, Ina Asminaitė, Karutė Panavaitė ir Laura Leonavičiūtė. K. Sragausko nuotr.

Rita Matvėkaitė, Stasės ir Leono Matvėkų dukra, baigė LB Lituaništinę mokyklą ir dvejus metus lankė aukštesniąją. Jaunimo choro dainininkė, Šilainės šokėja, vyr. skautė, sportininkė, groja smuiku, gera šaudytoja. Sėkmingai baigė Henry Ford gimnaziją ir studijuos Mičigano u-tetė politinius mokslus. Rita iš mažens dalyvauja lietuviškam gyvenime.

Darius Vyšniauskas, Rasa ir Albinos Vyšniauskų sūnus. Skautas, geras sportininkas, plaukikas, taiklus šaudytojas. Jo tėtė ir vyresnysis brolis yra "Stasio Butkaus" kp. šauliai. Šiomet baigęs Southfieldo gimnaziją, rudenį pradės chemijos studijas Technologijos Institute.

Toliau programai vadovauti buvo pakviestas š. Algis Pesys. Jis supažindino su jaunosiomis kanklininkėmis: Laura Leonavičiūtė, Ina Asminaitė, Viktorija Leonavičiūtė, Karutė Panavaitė, Aida Petersonaitė, Asta Šepetytė, Rasa ir Kristina Veselkaitė. Jos atliko: Supinsiu dainužę — Mikulskio, Iš Rytų Šalėlės — J. Švedo, Malūnėlį — Mikulskio, Oi žiba žibarelis — Mikulskio ir Pas močiutę augau — Mikulskio. Paskutinę dainelę vadovė Danutė Petronienė padainavo, mergaitėms skambinant kanklėmis. Pirmojo koncerto proga muzikai Mikulskiai kanklininkių vadovei atsiuntė sveikinimo telegramą.

Šokėjos, Vaidilutė Šetikaitė ir Kathy Hughes, pašoko šešeta šokių. Kadangi

joms reikėjo kiekvienam šokiui atskirų rūbų, jos šoko tarp atskirų kanklių numerių. Abi šokėjos jaunos, grakščios, šokiai gyvi, publikai patiko. Paskutinį šokį — Subatėlę, Vaidilutė šoko pasipuošusi tautiniais rūbais.

Jaunosios šaulės, Regina Juškaitė ir Rita Matvėkaitė, š. Danutė Petronienę ir šokėjas apdovanojo gėlių puokštėmis.

Sekė vaišės ir šokiai, grojant V. Petrusko orkestrui. Koncertas gražiai praėjo.

Jaunųjų kanklininkių pasirodymai. Š. m. balandžio 28 d. Detroito Lietuvių Kultūros Klubas suruošė B. Pūkelevičiūtės kultūrinę popietę. Rašytojai deklamuojant Raudą, kanklėmis pritarė Kristina Veselkaitė.

Gegužės 5 d. Dainavo, Šeimos šventės metu, Motinoms skirtus eilėraščius deklamuojant, kanklėmis palydėjo Rasa ir Kristina Veselkaitės.

Gegužės 15 d. Dearborn Hts. gimnazijoje įvyko Talentų vakaras. Dvi mokinės — pusseserės, Aida Petersonaitė ir Asta Šepetytė, pasipuošusios tautiniais rūbais, kanklėmis paskambino tris daineles. Mergaičių rūbai, nematytos kanklės ir pirmą kartą girdima muzika mokytojams, mokiniams ir svečiams labai patiko, todėl muzikos mokytojas pakvietė mergaites mokyklos koncerto metu pakartoti tas daineles. Šį kartą prisidėjo dar Viktorija Leonavičiūtė, tos pat gimnazijos mokinė. Tą dieną Detroitą buvo

pasiekęs "Kario" balandžio nr., kurio viršelį puošia graži jaunųjų kanklininkių nuotrauka. Mergaitės, nusinešusios "Karių", pasirodė mokytojams ir draugams, kurie gėrėjosi gražiu viršeliu, o mergaitėms tai buvo geriausias atpildas už repetuojant praleistas valandas. Ir šį kartą mergaičių atliktos dainelės publikos buvo šiltai įvertintos.

SIMAS KUDIRKA IR BRAZINSKAI

"Juozo Daumanto" šaulių kuopa labai gyvai įsijungė į akciją gelbėti Simą Kudirką ir Brazinskus.

Kuopos ir pavienių šaulių vardais pasiūsti prašymai JAV senatoriams, kongresmanams Kudirkos bei jo motinos pilietybės reikalui.

Taip pat pasiūsti prašymai Turkijos prezidentui, ministeriui pirmininkui ir teisingumo ministeriui, kad amnestuotų ir iš kalėjimo paleistų Brazinskus.

Šauliai, per kuopos išdininą Janušauską, surinko aukų \$105.00, kuriuos pasiuntė Brazinskams, ketvirti metai sėdintiems Ankaros kalėjime. Persiųsdamas pinigų, Karuža pridėjo jiems, tėvui ir sūnui, jautrų, patriotinį laišką, ragindamas nenusiminti, ištesėti ir žinoti, kad tūkstančiai lietuvių kartu su jais dvasiniai kenčia ir niekad jų neužmirš.

ALGIRDAS BUDRECKAS

Laisvės Lietuvai

*Kalantos širdyje užvirė kraujas,
Didiesiems keliant tostą už taiką.
Protesto ženklan susidegint ryžos,
Už apgaulę ir melą prakeiktą.*

*Liepsnų apgaubtas Romo kūnas —
Simbolis kančių Lietuvos.
Jo ryžtas bylos ateinančioms kartoms, —
Jis žuvo už laisvę tautos.*

*Išdegintos žaizdos jo kūne
Ir aimanos tremtinių dėl tėvynės.
Tenutrenkia perkūnas kiekvieną,
Už skriaudas ir tautos genocidą.*

*Laisvės Lietuvai! — reikalavo Kalanta,
Sūnus patriotas pavergtos Lietuvos.
Kankinys paliko amžiną paminklą,
Kaip reik kvot ir mirt dėl tautos.*

MOTINOS DIENOS MINEJIMAS
KLEVELANDE

Ona Naumanienė

Kaip praeityje, taip ir šiemet, "Kar. Juozapavičiaus" šaulių kuopos moteryų sekcijos rūpesčiu, bei pastangomis, Motinos Diena buvo gražiai paminėta gegužės 19 d. naujuose Lietuvių Namuose. Erdvi ir jauki salė buvo pilnutėlė svečių. Šen bei ten tautiniai rūbai ir šauliškos uniformos gyvino vaizdą ir didino šventišką įspūdį bei nuotaiką.

Sekcijos vadovė O. Mikulskienė minėjimą atidarė sesės J. Budrienės šiai dienai sukurto Motinos garbei jausmingo eilėraščio žodžiais. Trumpai apibūdinus šio minėjimo reikšmę, ji pakvietė atsistojimu pagerbti mirusias — tėvynėje, Sibiro tremtyje ir išeivijoje — motinas. Tuo metu ne vienas dalyvis susikaupęs prisiminė savo motutę.

Po to, sesė O. Mikulskienė pristatė šio minėjimo paskaitininkę dr. M. Žilinskiene, kuri, pradėjusi keliais Brazdžionio eilėraščio "Pavasario Vėjas" posmais, papasakojo Motinos Dienos šventimo kilmę ir iškelė lietuvės motinos vaidmenį mūsų tautos praeityje, jos pasišventimą, pasiaukojimą, dažnas kančias lietuvių tautos istorijos raidoje, pavaizduodama kai kur pavyzdžiais iš savo asmeniškios ir iš tautos praeities ir sugretindama su mūsų užduotimi išeivijoje. Dalyviams plojant, sesė Mikulskienė padėjo prelegentei už paskaitą ir programos vadovavimą perdavė sesei J. Budrienei.

Sekė iškilmingas momentas, kai visos dalyvaujančios motinos buvo paprašytos sustoti priešais sceną ir buvo apdovanotos, prisegant kiekvienai po gvazdiką.

Meninė programa buvo įdomi ir įvairi. Šv. Kazimiero lituanistinės mokyklos jaunosios kanklininkės, vadovaujamos sesės Mikulskienės, paksambino dvi liaudies daineles. Sekė muz. A. Mikulskio vadovaujamas tos mokyklos lumzdelininkų orkestrėlis, kuris pirmą kartą viešai išpildė vieną liaudies dainą ir vieną dainą kartu su kanklininkėmis. Pabaigoje lumzdelininkų "solistų" trio — Ed. Čepulis, J. Muliolis ir V. Staniškis — pagrojo dar vieną liaudies dainą. Muz. Mikulskis papasakojo dalyviams lumzdelio kilmę ir konstrukciją. Nors konstrukcija nesudėtinga, bet rezultatas gražus, garsas malonus, sąskambiai melodingi. Jaunųjų išpildyta programa pra-

1974 gegužės 4 d., *Detroito Lietuvių Namuose*, "Stasio Butkaus" kuopos koncerto metu buvo pagerbti jaunieji šauliai, š.m. abiturientai: (iš k. į d.) Rita Matvėkaitė, Darius Vyšniauskas, Regina Juškaitė. Deš. laikinai p-ko pareigas einaš kp. vicepirm. kun. Viktoras Kriščiūnevičius. K. Šragausko nuotr.

Gegužės 27, Kapų Puošimo dieną, Klevlando uniformuoti šauliai ir šaulės lankė Lietuvos prezidento A. Smetonos kapą, uždėjo gėlių vainiką ir sukalbėjo maldas. Iš. k.: L. Kazis, V. Langienė, moter. sek. vad. O. Mikulskienė, J. Smetona, Sibiro kankinys J. Kreivėnas, dr. K. Pautienis kuopos pirm., Alf. Mikulskis ir M. Smelstorius. Antroj eilėj iš k.: B. Smetonienė, Šatkauskienė, Šatkauskas, A. Pinkuvienė, Muliolienė, I. Muliolis ir Al Balas. V. Bacevičiaus nuotr.

skambėjo gražiai, todėl klausytojai nuosirdžiais plojimais įvertino jaunųjų orkestrantų gražias pastangas ir muziko A. Mikulskio įdėtą darbą.

Taip pat įvairi buvo ir sesių šaulių atliktoji meninė programa: deklamacijos, vokalinis solo ir trio. G. Korsakienė jausmingai ir gražia išraiška padeklama-

vo Brazdžionio, Jasilionio ir vieną iš savo eilėraščių; solistė N. Braziulienė, akompanuojant G. Korsakienei, padainavo dvi Kačanausko ir Budriūno kompozicijas. Šaulės N. Braziulienė, L. Caplickienė ir G. Korsakienė, akompanuojant sesei G. Klimaitei, išpildė tris St. Šimkaus harmonizuotas liaudies dainas. Jos

susilaukė gausių katučių. Džiugu, kad Moterų sekcija susilaukė šio vertingo papildymo, čia minėto, sesės G. Korsakienės suorganizuoto bei paruošto meninio vieneto. Lauksim dažnesnių jo pasirodymų.

Baigiant programą, sesė J. Budrienė pakvietė visus sustojus sudainuoti "Lietuva brangi, mano tėvynė". Neseniai iš Lietuvos atvykęs J. Kreivėnas, J. Budrienės paprašytas, trumpai papasakojo apie savo 18 metų Sibiro tremties kančias ir šiurpulingus išgyvenimus. Jis ragino išėivius tautiečius išlaikyti savo

Po pavykusio rečitalio solistę Danutę Petronienę, "Stasio Butkaus" kp. vardu, pasveikino, kp. raudonas rožes ir šaulių, muzikų Mikulskių, rožines rožes įteikė kp. jaunosios kanklininkės, iš k.: Laura Leonavičiūtė, Laura Alkevičiūtė, solistė Danutė Petronienė, Aida Petersonaitė ir Kristina Veselkaitė. K. Sragausko nuotr.

lietuviškumą bei dirbti tėvynės gerovei. Jam, kaip pagarbos ženklą, prisegė gelę.

Susirinkusieji ilgą ir nuoširdžių plojimų pritarė sesės J. Budrienės pareikštai padėkai Alf. ir O. Mikulskiams, dr. M. Žilinskienei, visiems meninės programos išpildytojams ir visiems, vienu ar kitu būdu prisidėjusiems prie šio įspūdingo Motinos Dienos minėjimo.

Sekė vaisės — kavutė ir sesių parūpinti kepsniai, svečiams besišnekučiuojant ir besidalinant įspūdžiais.

ŠAULĖS DANUTĖS PETRONIENĖS REČITALIS

“Stasio Butkaus” kuopos šaulė, kanklininkų būrelio vadovė Danutė Petronienė, būdama 4 vaikų mama ir tvarkydama savo vyro įmonės buhalteriją, dar randa laiko paskirti dainai, savo balso lavinimui. Paauginusi vaikus, ji pradėjo mokytis pas muzikos mokytoją Richard Meier. Ji turi gerą klausą, gražų balsą, tad mokytojui vargo nebuvo. Š. m. gegužės 3 d. šv. Kristupo Episkopų bažnyčioje įvyko jos dainų ir dviejų instrumentalistų rečitalis. Nors abu instrumentalistai jaunuoliai buvo amerikiečiai, tačiau auditorijos didesnę kėdžių dalį užėmė lietuviai: “Stasio Butkaus” kp. vadovai, šaulės, šauliai, kanklininkės ir jų tėveliai, jos draugai, bei dainos mylėtojai. Ji padainavo 8 dainas ir operų arijas itališkai, vokiškai, angliškai ir lietuviškai. Lietuviškai padainavo komp. Hahn “Jeji mano daina sparnus turėtų” ir Kavecko “Na, tai kas”. Visi nuoširdžiai įvertino padarytą didelę pažangą, gražiai sudainuotas arijas, ir dainas ir atsilygino gausiais plojimais. Jaunosios kanklininkės Laura Alkevičiūtė ir Laura Leonavičiūtė įteikė nuo “Stasio Butkaus” kp. sesei Danutei raudonų rožių puokštę, o Aida Petersonaitė ir Kristina Veselkaitė puokštę rožių nuo LŠST moterų vadovės O. Mikulskienės ir muz. Alfon-

so Mikulskio. Kristina Daugvydienė, D. L.K. Birutės d-jos p-kė, prisegė solistei gražių gėlių puokštę.

Kanklininkų mamytės ir sesės šaulės suruošė kavutę su kepsniais, kad dalyviai galėtų prie kavos puoduko pasikalbėti su sese Danute, pasveikinti ją, pasidalinti įspūdžiais.

Rečitaliu patenkinti buvo ne vien lietuviai, bet ir mokytojas, kuris jos dainas pianinu palydėjo, abu jaunuoliai ir amerikiečiai.

Sėkmės, Sese Danute, puoselėjant dainos meną!

Po sunkios ir ilgos ligos gegužės mėnesio 10-tą dieną Sydnejuje, Australijoje mirė brangi Mama ir sesuo

Ieva Olšauskienė

Nuliūdę sūnus Alfredas, seserys Antanina ir Stefanija su šeimomis

Iš netolimos praeities. 1973 m. sausio 23 d., St. Catharines, Kanados “Povilo Lukšio” kuopos naujai pašventintą vėliavą bučiuoja kp. p-kas Adolfas Šetikas, vėliavą laiko LŠST Centro Valdybos p-kas Vincas Tamočiūnas. Už garbės prezidiumo išsirikiavusios šaulių vėliavos.

Mielą mūsų Šaulių Kuopos Garbės Teismo Pirmininką teis. *St. J. Paltų*, jo sūnų ir jų gimines, jo sesutei

Ievutei Rudokienei

ir jo svainiui

A. Rudokui

Floridoje mirus, nuoširdžiausiai užjaučiame šioje skausmo valandoje.

“*J. Daumanto*” šaulių kuopa
ir Los Angeles Ramovėnai

Dukrai

JANINAI

staiga Lietuvoje mirus, tėveliams, šauliams
Petru ir Emilijai Kleintams

bei jų šeimai ir kitiems atrimiesiems,
reiškiame gilią užuojautą.

“DLK Kęstučio” Šaulių Kuopa

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

Sibiro kalyns Jonas Kreivėnas 1919 m. įstojo į Lietuvos kariuomenę savanoriu, karui pasibaigus baigė policijos mokyklą ir buvo nuovados viršininku. J. Kreivėnas po 34 m. vėl susijungė su savo šeima Amerikoje š. m. sausio 20 d.

Plk. Albertas Liutermoza mirė kovo 31 d. ir bal. 2 d. buvo palaidotas Pompano Beach, Floridoje. Velionis 1902 m. buvo pašauktas į karinę tarnybą ir su 8 pėst. pulku, dalyvavo mūšiuose su Želigovskio armija, kuri veržėsi į Lietuvą ir užėmė Vilniaus kraštą. Visą laisvės laikotarpį jis tarnavo kariuomenėje ir ėjo 8 pėst. pulko vado pareigas.

Jurgis Gliudys, JAV kariuomenės teismo teisėjas, buvo gražiai aprašytas "Liet. Dienų" balandžio mėnesio nr.

Jo paveikslas puošia viršelį, o turinyje plačiau išdėstomas jo gyvenimas.

Sav.-kūr. Ipolitas Januškevičius, mirė Sydnejuje, Australijoje. Įstojęs į Lietuvos kariuomenę 1919 m., po metų perėjo dirbti į karo žvalgybą, o vėliau dirbo policijoje, buvo Šiaulių apyg. krim. policijos viršininkas.

Edvardas Kubaitis, Willow Springs, Ill., miesto istorikas ir veiklus Amerikos Legiono organizacijoje, buvo pakviestas į teisėjų komisiją jaunimo istorinių rašinių konkursui.

Kpt. Jonas Kupstas, buvęs Lietuvos sav.-kūrėjas, ištiktas širdies priepuolio, mirė bal. 20 d. Palaidotas Fort Lincoln kapinėse, prie Washingtono, DC. Kilęs iš Kalvarijos.

Edward Forsys išrinktas Amerikos Leg. Brighton Park vadu. Taip pat išrinktos

lietuvės Julija Galkus ir Jean Forsy Moterų vieneto valdybon. Įvesdinimas į pareigas įvyko geg. 14 d. Batan salėje, "Dariaus ir Girėno" postas yra veiklus ir ypač labai gražiai pasireiškia Mirusiųjų Prisiminimo Dieną, kai abiejose lietuviškose kapinėse Čikagoje atliekamos išskilmės ir vėliavų paradas.

Aviacijos plk. Albertas Audickas yra atkeltas dirbti Hollywood, Calif. Jis yra Amerikos karinių pajėgų radijo ir televizijos viršininkas ir augina 11 vaikų. Jis kilęs iš Bostono. Sėkmės naujoji vietoj!

Mančesterio, Anglijoje Ramovės skyrius, kuris jau pradėjo tretį dešimtmetį savo veiklos, išrinko naują valdybą. Mančesterio veteranai sveikina ilgametį savo pirmininką K. Murauską, kuris sukūrė šeimos židinį su Ena Pears, kuri dirbo "Rūtos" rately kaip kasininkė ir yra veikli lietuviškojo gyvenimo darbuose. Ilgiausių metų! Ir Laimingų!

Raimondas Usvaltas, Kanados aviacijos kadetas, buvo išvykęs su moksleivių ekskursija į Sov. Rusiją. Maskvoj jis buvo suimtas ir tardytas net 5 val. Visi ekskursantai rodė didelį susirūpinimą. Visa kelionė atrodė lyg kalėjimas.

Čikagos lietuviai policininkai, kurie tarnauja mieste, susiorganizavo ir plečia savo veiklą. Kartu jungiasi ir "Krivulės" valdyba. Geg. 18 d. policininkai turėjo savo pirmą didelį banketą.

New Yorko ramovėnai, birutietės ir šauliai birželio 1 d. ranko artimųjų kapus Cypress Hill kapinėse. Deš., krašte RAMOVĖS N.Y. sk. pirm. Jonas Rūtenis. L. Tamošaičio nuotr.

1967 m. birželio mėn. šešių dienų karinės operacijos ir 1973 m. spalio 6 d. prasidėjęs, aštuoniolikos dienų karas Viduržemio jūros rytinių pakrančių kraštuose davo naują įnašą karo menui, kurio reiškeju buvo anglas Liddell Hart. Tiesa, jo idėjos nebuvo naujos — jos buvo naudojamos tūkstančiais metų prieš Liddell Hart, tačiau jis rašė ir mokė anas idėjas pritaikyti atitinkamam laikotarpiui, pagal laiko dvasią, aplinkybes ir uždavinius, ar tikslus. L. Hart savo veikale *The Framework of a Science of Infantry Tactics*, kuris pasirodė 1921 m. (psl. 19), pabrėžė pakaitalą linijinei gynybai, vartotai I Pas. kare, judrių dalinių išdėstymu gilumon. Vėlesniuose veikaluose, nagrinėdamas tuolaikines aplinkybes ir žmogaus — kovotojo psichologiją, L. Hart išryškina kelius pergalei gynyboje, pabrėžiant kokybę, ne kiekybę, veiksmų judrumą, telkinius apėjimus prieš sistemon per silpnas vietas, išnaudojant vietas ir laiko aplinkybes. Nors ir ne tiesioginiai, II Pas. karo vadai, Heinz Guderian, Erwin Rommel ir kiti, kurie veikė netikėtai, išnaudodavo laiko ir vietas aplinkybes, telkintėmis šarvuotomis jėgomis įsiškerbdami prieš sistemon, suardydami veiksmų organizaciją, aprūpinimą ir moralę, vienokiu ar kitokiu būdu, buvo Liddell Harto mokiniai. Jo veikalai, nagrinėjantys strategijos ir taktikos idėjas tuolaikinėje dvasioje, spausdinti tarp 1925 metų ir II Pas. karo (Infantry Training, Small Arms Training ir kiti), buvo skaitomi ir nagrinėjami visų kraštų karių. Visur vyravo judesys, netikėtinus staigiai veikiant sparnais ir apėjimais, veiksmai prieš užnugaryje, ginklų priemonių ir kovotojų kokybę; reikalavimas turėti geriau organizuotas, apmokytas ir aprūpintas ginkluotas jėgas negu turi priešas. išugdytą savim pasitikėjimą ir tautiniai valstybinį sąmoningumą. L. Hart ypatingai ryškino veiksmų svarbą nenormaliose aplinkybėse: naktį, sunkiose atmosferinėse sąlygose. Taktiniai puolimai vyko remiant artilerijai, mechanizuotais pėstininkais ir taktine aviacija, šarvuotais smagaliais siekiant telktinai prasiveržti parinktoje prieš gynybos vietoje, arba silpnesnėmis jėgomis prieš puolamam sparne ar užnugaryje, atkirsti kautynių skaidinį nuo rezervų, juos naikinant. Panašius principus siūlė naudoti gynyboje, leidžiant prieš persveriančiom jėgom išsiskleisti, atitraukiant savąsias nuo smūgio, kad telktinam jėgom naikintų prieš užnugarį. Gynybą patarė naudoti kaip priedangą išėities padėčiai puolimui, neįsivieliant į lemiamas kautynes prieš pagrindiniame smūgyje; pasitraukti išvengiant sunaikinimo, per-

sigrupuoti priešpuoliui į prieš šoną ar užnugarį. Tai primena Džengis Chano naudotą taktiką (žiūr. Karys Nr. 2, 1973), Vytauto — 1410 m. ar 1260 m. prie Durbės.

Keletas bruožų iš 1967 m. birželio mėn. ir 1973 m. spalio mėn. žydų-arabų ginkluotų veiksmų ir aplinkybių, kuriose vyko, didžiųjų pasaulio valstybių tarytum, poligoniniai pratimai.

1967 m. gegužės pabaigoje, Nasseris turėjo gerai ginkluotą ir skaitlingą kariuomenę su rusų gamybos ginklais ir karinėmis medžiagomis, bei rusais kariniais patarėjais, prieš, žymiai mažesnio skaičiaus žmonėmis ir ginklais, žydus. Geri žydų draugai anglai ir amerikiečiai siūlė žydams ieškoti bendro sutarimo su arabais, kad išvengtų ginkluoto susidūrimo, kuris reikštų žydų sunaikinimą. Jei ginklais ir kovotojais arabai buvo gausingesni, tai organizaciniai, toli gražu, neprilygo žydams. Arabams trūko vienijančios idėjos, noro aukotis ir rizikuoti savo gyvybe (arabų tankų įgulos, pamatę pirmuosius žydų šarvuočius, nepaleidę šūvio, palikę veikiančius tankų motorus pabėgdavo). Tuo atžvilgiu žydų pusėje padėtis buvo geresnė. Nuolatinės kovos tarp žydų ir arabų vyko jau nuo 1919 metų. 1947 m. Jungtinėms Tautoms paskelbus žydų nepriklausomą valstybę, kuri buvo mišriai apgyventa, viršijant skaičiumi arabams, kuriuos visokeriopai rėmė kiti arabų kraštai. Arabai nuolat puldinėjo žydų gyvenvietes ir miestuose plėšdavo ir žudydavo žydus. Tas vertė žydus organizuotis, ieškoti apsigynimo priemonių, ugdyti karinę dvasią, tikslu išsilaiykoti. 1948 m. gegužės 14-15 d.d. anglų kolonijinės jėgos iš Palestinos išsikraustė. Prasidėjo stipresnis spaudimas iš Sirijos pusės, Galilėjos ežero šiaurinėje pusėje. Prasidėjo ginkluotos kovos, kurios galėjo išsivystyti į platesnius karinius veiksmus, bet įsikišus UN, veiksmai stabilizavosi. Žydai buvo verčiami gyventi nuolatiniam kovų pasirengime, buvo rei-

kalas kovos dvasią ugdyti nuo mažens, neatsižvelgiant lyties ar profesijos, kad išsilaikytų nepriklausomi. Tokiu būdu, susidarė žūbtūteinei kovai gerai parengta tauta ir fiziniai ir moraliniai. Negalima užmiršti žydų karių išsimokslinimo — greta privalomos pradžios mokyklos kiekvienas izraelitas buvo baigęs ar lankęs kurią nors specialią mokyklą, ar universitetą. Šiuo atžvilgiu arabai, toli gražu, neprilygo, ten apstu berazčių ir nemokančių saaityti, nesiorientuojančių įvykiuose, be kovos idėjos.

1967 m. birželio mėn. šešių dienų karas prieš daug gausingesnį priešą parodė, kad žydai, ne vien buvo toms kovoms pasiruošę, bet taip pat tiksliai panaudojo Liddell Hart idėjas pritaikydami jas aplinkybėms. Jungdami strateginę puolimą su taktine gynyba, apeinant arabus sparniniai iš užpakalio, tuo pačiu metu kyliuojant frontiniai, trumpu laiku suardė arabų gynybą. Pažymėtina išskirtini veiksmai Golan aukštumų rajone, kur žydai, prasiveržę pietiniam siričių sparne, puolė įsitvirtinimus išilgai gynybos pozicijų. Tokio puolimo siričiai visai nesitikėjo, nebuvo tam pasiruošę, nesugebėjo suorganizuoti pasipriešinimo ir kai tuo pačiu metu žydų daliniai apėję šiaurinį sparną, puolė siričius nuo Damasko, siričiai, nepaleidę šūvio, kapituliavo.

Sinajaus fronte siauruose ruožuose žydai naudojo telkinius šarvuočių smagalius tikslu viršijančiom jėgom pralaužti gynybą, kad kyliuojant atsirastų toli nuo arabų gynybos sistemos užnugaryje ir iš ten vykdytų gilius prasiveržimo smūgius.

Keturių dienų bėgyje buvo išvesta iš rikiuotės 90,000 arabų kovotojų, apie 900 tankų, 800 artilerijos pabūklų. Didžiama modernių rusų gamybos ginklų ir kovos preimonių atiteko žydams pilnoje tvarkoje, kad žydai čia pat juos pavartoję prieš arabus.

1973 m. spalio 6 d. arabai puolė žydų gynybą, kuri susidėjo iš atskirų atsparos postų. Pasireiškus stipresniam

spaudimui žydų atsparos postai "išslysdavo", tuo būdu puolanti arabų jėgos, tarytum, į tuščią vietą, lengvai tęsė puolimą gilumon, kai tuo tarpu pasitraukę postai, telkintėmis jėgomis puldavo arabų pagrindines jėgas iš šono ar užpakalio, arba puldavo silpnesnes arabų rezervines jėgas. Šį kartą žydai pademonstravo gynybą puolamojo pobūdžio: neginti įtvirtinimų žūbtinai, juos panaudoti tik kaip priedangą, iš kurios pereiti su tankais ir šarvuotais pėstininkais puolimą ir priešą sparčiau užnugarį. Be abejo, kiekvienam manevrui reikalinga erdvė, kurios šiuo atveju Sinajaus pusiasalyje netrūko. Iš bendrų posakių negalima susidaryti išsamaus vaizdo; reikia tikėtis, kad karinėje spaudoje pasirodys atskirų kautynių aprašymų, iš kurių bus galima susidaryti išsamesnis vaizdas Liddell Harto modernaus karo idėjų, kurias lanksčiai vykdė jo mokiniai žydai.

Idomu pastebėti, kad daugeliu atvejų žydai paimtus belaisvius aprūpindavo vandeniu, kompasais ir žemėlapiais ir nurodydami kryptį, pasiūsdavo link Sueso atgal, kad kautynių dalinius atpalaiduotų nuo bereikalingo balasto, nes belaisvių apsaugai reikėtų skirti dalį jėgų, prisirišti prie vietos, kurioje būtų laikomi belaisviai arba užimti kelius judesiu atgal, kurie reikalingi savam tikimui ir ginkluotoms jėgoms, padidinti aprūpinimo išteklius ir priedines transporto priemones, kuro ir medžiagų bereikalingas priedines išlaidas.

Negalima praeiti nepaminėjus ryšio ir sekimo priemonių svarbos. Be žinių apie priešą jėgas ir jų veiksmus, nebūtų įmanoma tikslingai vykdyti atitinkamų manevrų. Be radio ryšių žinių ir įsakymų perdavimas bei vadovavimas, anose aplinkybėse bet kokiuose veiksmuose nebūtų sėkmingas. Motorizuotose ir tankų daliniuose, kiekvienas vežimas turėjo radio siūtuvus ir priimtuvus, kiekvieno smulkaus dalinio vadas (šiuo atveju vadinkim skyrininkas) buvo aprūpintas artimo atstumo dviejų krypties radio aparatais, taip, kad mums prisimintino signalizavimo vėliavėlėms ar šviesos pagalba, visai nebuvo. Didelio balasto ir neužtikrinto ryšio lauko telefonas su II Pas. karu baigė savo dienas. Nakties sekimui anksčiau naudotos šviesos raketos ir prožektoriai buvo pakeisti infraraudonų spindulių sekimo įrengimais ir taikikliais.

Žvelgiant į paskutiniuosius artimųjų rytų ginkluotus veiksmus, stebint mūsų kaimynų karinį pasirengimą ir ginklavimą, nenoromis kyla mintis, kiek mes susipažinę ir kiek studijavę naują ginklavimą, organizaciją, karinį parengimą,

taktiką, psichologinį pasirengimą mūsų kaimynų ir kitų kraštų, kurie, vienu ar kitokiu būdu, turi ir turės įtakos į mūsų kaimynų karinį potencialą ir pasirengimą. Nepriklausomybės atstatymui neturėsime nei savų šarvuotų divizijų, nei motorizuotų pėstininkų brigadų, nei desantų aprūpintų visomis moderniomis kovos priemonėmis, štabų su akademiškai karininkais ir dalinių vadų, iki būrio, ar skyriaus imtinai. Ir okupantas ir netarpiniai kaimynai tas priemones turės ir su jomis mūsų nepriklausomybės atstatymo kovotojams teks susitikti, nes jų ginklavimo pagrindu šios priemonės yra jau dabar. Jei dabartiniu metu esantieji laisvame pasaulyje, greta puoselėjamos knygos ir lyros, nepradės puoselėti fizinių nepriklausomybės atstatymo galimybių, tai vargu, ar susidarius palankioms sąlygoms, pasikartos 1918 metų stebūklas, nes priešas bus daugelį kartų stipresnis ir mūsų krašto okupacijos idėjos anų kraštų tautiečių, tiek šiuometinėse valstybėse tiek iševijoje, yra puoselėjamos ir kiekvienu atveju iškeliamos neabejotinoje prasmeje.

Kas žino, ar nederėtų ramovėnų susirinkimuose, greta minėjimų rengimų, pagerbimų nusipelnusių asmenų, kavučių ir kito, vadinamo, kultūrinio veikimo, kaip privaloma įvesti karines ir politines apžvalgas, nagrinėjant įvairių skaldinių veiksmus iš paskutinių karų, kurie, vienokia ar kitokia prasme, yra naujų ginklų ir taktikos bandymų poligonai, kad susidarius bendrą realesnį vaizdą technologijos priemonių ir jų panaudojimo būdų, tuo pačiu papildant karinio pasirengimo akiratį ir galvoseną. Nuo 1940 metų iki šiol jau praėjo virš 33 metai, o mes, daugumoje, vis dar tebegyvename prisiminimais, iš praeities tebesemiamie stiprybę, be šiandienos, be nuovokos rytojui. Įsitraukus į bendrąsias apžvalgas, praplėtus dabartinių galimybių akiratį, atsiras pagrindo nagrinėjimui būsimų galimybių. Kiekvienas ramovėnų skyrius, susijungęs su šauliais, savo tarpe atras ir akademikų ir žmonių sekančių pasaulio įvykių raidą, kurių išvadas gali pritaikyti savo krašto nepriklausomybės atstatymui. Turim karių akademikų, kuriems ir laikas nevaržo tam reikalui atsidėti, nes išsitarnavę pensijas ir šaulių tarpe yra su aukštu mokslu. Kodėl nepabandyti ranka rankon pastatyti pakopą ateinančiam rytojui.

— — —

Apginklavus pėstininkus priedui pagrindinių ginklų, priešlėktuvinei ir prieštankinei gynybai skirtoms raketomis, kaip pav. rusų gamybos SAM-6, -7; amerikiečių "Tow", "Maverick"; žydų —

"Gabriel", susodinus į pėstininkų šarvuotus vežimus, aprūpinus radio ryšio ir radaro sekimo priemonėmis, suskirsčius į atitinkamus kautynių organizacinius vienetus, sakykim, būrius, kuopas, batalionus (pastarieji turėtų būti pagrindiniais taktiniais vienetai, turinčiais pagelbines aprūpinimo ir ryšio — vadovavimo priemones platesnio mąsto veiksmuose susidarytų jėga žemės veiksmams nepriklausanti nuo artilerijos paramos, priešlėktuvinės ir prieštankinės apsaugos, veikianti atskirai ar telktiniuose smūgiuose. Neturint motorizuotų priemonių, kur yra sąlygos, naudotini dviračiai, neturint ir pastarųjų, anksčiau minėtomis raketomis ginkluoti pėstininkai, su savimi nešiotųsi prieštankinę, priešlėktuvinę apsaugą, kurios priemonės galėtų panaudoti ir gyviems žemės taikiniams kauti. Toks ginklavimas nesudarytų sunkumų sandėliavimui taikos ar pasirengimo metu, taip pat būtų nebrangus pasigaminti, arba nupirkti iš kraštų, gaminančių raketas.

— Rusų ginklavimo sąmata, būdavo skelbiama, sudaro apie 9-10% viso krašto išlaidų sąmatos. Amerikiečiai turi komisiją, kuri nagrinėja ir daro išvadas apie kitų kraštų gynybos pajėgumą ir skiriamas ginklavimui sąmatas; tuo pačiu šios komisijos daviniai beveik atitinkavo rusų skelbiamai ginklavimui skirtai sąmatai. Neseniai amerikiečių rankosa pakliuvo "samizdat" kelių lankų brošiūra, kurioje du Leningrado ekonomistai, Alexander Gocov ir Sergei Ozerov, straipsnyje "Tautinių pajamų paskirstymas Sovietų Sąjungoje" įrodinėja, kad 1971 m. krašto sąmatos, net 51% buvo išleista ginklavimui. Tai patvirta, kitu atveju, rusas akademikas Andrei Zacharov, tvirtindamas sovietus sunaudojant 40% ginklavimui, visų krašto pajamų.

Ir taip, per eilę metų, rusai išleisdavo ginklavimui 3-4 kartus daugiau, negu skelbdavo. Amerikiečiai, vadovaudamiesi rusų skelbiamais ir savos komisijos daviniais, pritaikydavo savas ginklavimo išlaidas, tuo leisdami rusams kariniame pajėgume atstoti pirmoje vietoje pasaulio valstybių tarpe.

— Amerikiečių erdvėlavis Pioneer 10, pakilęs nuo žemės prieš pusantų metų (1972 m. balandžio mėn. 5 d.), 1973 m. gruodžio mėn. 3 d. naktį (Amerikos laiku) pasiekė planetą Jupiterį ir 4 valandų laikotarpyje, praskrisdamas 96,400 mylių per valandą greičiu, siuntė žemėn žinias apie planetą supančią aplinką, iš artimiausio, 84,000 mylių, atstumo nuo planetos (beveik per vieną Jupiterio skersmenį, kuris yra 88,900 mylių). Vienuolika įvairių matavimo instrumentų ir foto kamerų, (nukelta į viršelio 3 psl.)

Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos RAMOVĖ skyrių atstovų suvažiavimo, 1974.V.25/26 d., Čikagoje, atstovai ir svečiai, prie Žuvusiems dėl Lietuvos Laisvės Paminklo, Jaunimo Centro sodylyje.

LKVS RAMOVĖ SKYRIŲ ATSTOVŲ SUAŽIAVIMAS

Suvažiavimas įvyko Čikagoje, 1974 m. geg. 25-26 d. d. Gegužės mėn. 25 d., šeštadienį, Lietuvių Tautiniuose Namuose, 9 - 10 val. vyko suvažiavimo dalyvių registracija. Dauguma Amerikos ir Kanados skyrių atsiuntė savo atstovus, Australija ir Anglija (dėl tolumo atstumo ir didelių išlaidų) c. organus rinko korespondenciniu būdu ir savo siūlymus bei pageidavimus atsiuntė raštu.

Perskaičius Tėvynės Prisiminimą, suvažiavimą atidarė C. V-bos pirmininkas gen. prof. inž. Stasys Dirmantas ir birutininkų sk. pirmininkė M. Babickienė, nes pradžioje (kartu su ramovėnais, toj pat salėj) dalyvavo ir birutininkės, kurios irgi suruošė savo suvažiavimą tuo pačiu metu, kaip ir ramovėnai.

Žodžiu suvažiavimą sveikino Lietuvos gen. konsulė J. Daužvardienė, raštu — Lietuvos atstovas J. Kajeckas, ukrainiečiai ir kt. Po to, birutininkės išėjo į atskirą kambarį ir prasidėjo darbo posėdžiai.

Darbo prezidiumas — J. Šlepetys, pirmininkas, P. Simanauskas, pirmininko pavaduotojas. Sekretoriatas — A. Mironas ir K. Juškaitis.

Centro Valdybos ataskaitinį pranešimą padarė (už 1968 - 1974 m.) ilgametis sąjungos pirmininkas prof. St. Dirmantas. Pranešimas buvo netrumpas, bet labai išsamus ir įdomus. Pagrindiniai nušviestas nueitas kelias, atlikti darbai, santykiai su kitomis organizacijomis ir kt. Pasiūlė, kad ateity prie mūsų sąjungos pavadinimo, būtų pridėtas žodis "karių", tada pilnas pavadinimas skambėtų — LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SĄJUNGA RAMOVĖ.

Daug gražių užsimojimų (pav. Karo muziejaus įrengimas) reikalauja nemažai lėšų, o jų c. valdyba neturi. Iš skyrių (ir tai ne iš visų) gaunami 25% nuo nario mokesčio, yra nereguliarūs ir maži.

Kontrolės Komisijos pranešimą padarė jos pirm. B. Ambraziejus. Viskas rasta tvarkoj. Pastabų nebuvo.

Toliau skyrių atstovai pasisakė dėl pranešimų ir pateikė savo siūlymus bei pageidavimus ateičiai.

Po priešpiečių pertraukos, sekė darbo posėdžių tąsa. Būdingesni sk. veiklos pranešimai, kuriuos padarė Čikagos, Los Angeles, Hartfordo ir Klevelando sk. atstovai. Žurnalo KARYS atstovo L. Bilerio pranešimas buvo įdomus ir kelias susirūpinimo, kad piniginių išteklių tesą tik 3 mėn... Nesudaro garbės ir tie

skaitytojai, kurie KARI skaito, bet už jį neatsilygina laiku. Kiekvieno ramovėno garbė reikalauja skaityti ir remti vienintelj savo organą KARI.

Sąjungos statuto aptarimas ir jo priėmimas. Referavo K. Dabulevičius tik tuos paragrafus, kurie buvo keičiami, papildomi ar išbraukiami iš seno statuto, daugiau prisitaikant pasikeitusiom gyvenimo sąlygom. Žymesni pakeitimai būtų šie: Sąjungos C. Valdomieji Organai renkami 3 metams (buvo 4), c. valdyba nustato atstovų skaičių į skyrių atstovų suvažiavimą, uniforma — pilotė, nario mokestis 4 dol. metams, iš kurio 50% eina centro valdybai.

Į Sąjungos Centro Valdybą išrinkti ir pasiskirstė pariegomis:

1. Karolis Dabulevičius — pirmininkas;
2. Jonas Gaižutis — vicepirmininkas (organizac. reikalams)
3. Andrius Juškevičius — vicepirmininkas (kultūros reikalams)
4. Edmundas Vengianskas — sekretorius;
5. Kazys Oželis — narys kultūros reikalams;
6. Stasys Juras — kartotekos ir spaudos informacija;
7. Albinas Repšys — išdininkas.

Kandidatai: 1. Jonas Švedas ir 2. K. Juškaitis.

Kontrolės Komisija:

1. Jonas Tapulionis — pirmininkas;
2. Bronius Ambraziejus — vicepirmininkas;
3. Stasys Virpša — sekretorius.

Kandidatai: 1. P. Žitkus ir 2. J. Bagdžius.

Garbės Teismas:

1. Vladas Mieželis — pirmininkas;
2. Antanas Rėklaitis — vicepirmininkas;
3. Juozas Vilutis — sekretorius.

Vakare (20:00 val.), toj pat salėj, įvyko bendras suvažiavimo dalyvių ir svečių pobūvis. Salė pilna svečių. Gera muzika. Jauki nuotaika. Daugelis susitiko, po daugel metų nesimatymo, visai netikėtai...

1974 m. gegužės mėn. 26 d. (sekmadienis) — Jaunimo Centro patalpose

10:00 v. Pamaldos Tėvų Jėzuitų koplyčioje, kurias atnašavo ir pamokslą, giliai prasmingą, pasakė kun. J. Borevičius, S.J.

11:00 v. iškilmės prie Žuvusių dėl Lietuvos Laisvės paminklo. Aukuro ugnį uždegė prof. St. Dirmantas ir birut. Tumienė. Trumpą žodį pasakė suvažiavimo pirmininkas J. Šlepety. Vainiką padėjo K. Dabulevičius, asistuojant dviem birutininkėms. Sugiedota "Marija, Marija..." ir Lietuvos himnas. Po to, daugumas dalyvių aplankė Lietuvos Laisvės Kovų Muziejų, domėjosi visais eksponatais. K. Dabulevičius trumpai lankytojus supažindino su šio muziejaus atkūrimo istorija.

Suvažiavimo pirmininkas J. Šlepety, (stovi) pavaduotojas P. Simanauskas ir sekretoriatas: antroj eilėj iš kairės A. Mironas ir K. Juškaitis.

12:00 v. Darbo posėdžio tąsa — J. Centro 203 kamb. — nebaigtų darbotvarkėje numatytų klausimų svarstymas. Posėdžiai ėjo sklandžiai, gražiai, darbingai. Atstovai atvyko į suvažiavimą pasiruošę ir labai rimtai ir iš esmės svarsė visus klausimus, turėdami galvoj Sąjungos ateitį ir jos orumą mūsų visuomenėje. Paaiškėjo, kad nemažas skaičius ramovėnų dalyvauja ir kitose visuomeninėse organizacijose ir net užima vadovaujamas vietas.

Suvažiavimo pirmininkas J. Šlepety labai gražiai ir pavyzdingai pravedė suvažiavimą, už kurį jam padėjo K. Dabulevičius ir suvažiavimo dalyviai. Suvažiavimo pirmininkui nuoširdžiai talkininkavo jo pavaduotojas P. Simanauskas.

Ilgamečiui Sąjungos Centro Valdybos pirmininkui gen. prof. inž. Stasiui Dirmantui padėkota už atliktus darbus ir pastiaukojimą. Suvažiavimo dalyviai sukėlė plojimų audrą, sugiedojo ilgiausių metų ir dar daugiau ilgai, ilgai plojo... Suvažiavimas baigtas Tautos himnu.

Po to, visi suvažiavimo dalyviai ir dalis svečių nusifotografavo prie Žuvusiems Dėl Lietuvos Laisvės paminklo.

Pamažu skirstėsi, atsisveikino su senais draugais ir darėsi liūdna, ir gaila, kad taip greit prabėgo tos 2 gegužės mėn. gražios dienos, kurių pėdsakai Sąjungos gyvenime pasiliks ilgam, ilgam laikui...

Jonas Gaižutis

Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos RAMOVE senoji centro valdyba, 1974.V.26 d., prie Žuvusių Dėl Lietuvos Laisvės Paminklo, Čikagoje, Jaunimo Centro sodelyje. 1-je eilėje iš k.: Edmundas Vengianskas, sekretorius; prof. Stasys Dirmantas, pirm.; Karolis Dabulevičius, vicepirm. (vidaus reikalams); Jonas Gaižutis, vicepirm. (organiz. reikalams); Jonas Švedas, vicepirm. (kult. reikalams). 2-je eilėje iš k.: B. Ambraziejus, kontrolės komisijos pirm.; Jonas Tapulionis, išd.; Alb. Repšys, narys; Kazys Oželis, kult. reik. vad.

LIET. VETER. SĄJUNGOS "RAMOVĖ"
CENTRO VALDYBOS VEIKLA

1974 m. birželio 4 d., buvęs C. V-bos vicepirm. K. Dabulevičius sukvietė Jaunimo Centre, Čikagoje, išrinktus į naująją C. V-bą narius, tikslu pasiskirstyti pareigomis, aptarti suvažiavime priimtus nutarimus ir juos įgyvendinti.

Pareigomis pasiskirstė taip: Karolis Dabulevičius — pirmininkas, Jonas Gaižutis — vicepirm. organizac. reikalams, Andrius Juškevičius — vicepirm. kultūros reikalams, Edmundas Vengianskas — sekretorius, Kazys Oželis — narys kultūriniam reikalams, Albinas Rapšys — kasininkas, Stasys Juras — informacijas ir mirusių narių registracija. Kandidatai į C. V-bą: Jonas Švedas, Kostas Juškaitis ir Juozas Bulika. Kontrolės Komisija: Jonas Tapulionis — pirmininkas, Bronius Ambraziejus — vicepirm., Stasys Virpša — sekretorius. Kandidatai į Kontr. Komisiją: Pranas Žitkus ir Juozas Bagdžius. Garbės Teismas: Vladas Miezėlis, Antanas Rėklaitis, Juozas Vilutis. Kandidatai į Garbės Teismą: Stasys Baipšys ir Jurgis Stankūnas. Garbės Teismo nariai pareigomis dar nepasiskirstė.

C. V-bos adresas: Ed. Vengianskas, 3931 So. Talman Ave., Chicago, IL 60632, USA.

Svarstyta L.V.S. "Ramovė" statuto pakeitimai ir prašyta statuto projektų paruošimo komisijos, kad darbą galutinai baigtų ir kuo greičiau atiduotų spausdinimui. E. Vengianskas prašytas padaryti braižinį priimtos uniforminės kepurės. Pramatyta išleisti bendraraštį skyriams su nurodymais: susirinkimai, apie narių skyriuose pakeičiamas informuoti C. V-bą, paskaitos, pinigine atskaitomybė, glaudus bendradarbiavimas su lietuviškomis organizacijomis — institucijomis, ruošimas minėjimų, suvažiavimų, protesto demonstracijų, reikšmingų visai lietuvių tautai, ypač kovoje už jos laisvę, karo invalidų šalpa, "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" II tomo išleidimas. Pareikštas Australijos L.V.S. "Ramovė" skyriui pasitenkinimas, už taikingą sprendimą pasireiškus skirtingumams. Perskaitytas padėkos laiškas iš Lietuvos Skautijos, už auką paremti jų istorijos išleidimą. Pabaigoje pirmininkas prašė visų gražaus bendradarbiavimo ir taip pat — dalyvauti "Baisių birželio dienų" minėjime.

Sekantis posėdis pramatytas dar prieš atostoginį laikotarpį.

St. J.

UKRAJINOS TAUTINĖS TARYBOS Vykdomasis Komitetas
ВИКОНАВЧИЙ ОРГАН
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

EXECUTIVE COMMITTEE
OF THE UKRAINIAN NATIONAL COUNCIL Kar.Reik.Valdyba DES UKRAINISCHEN NATIONALRATES
РЕСОРТ ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ

DIDŽIAI GERBIAMAM GENERALUI PROFESORIUI
STASIUI DIRMANTAUI

25 gegužio 1974, St. Paul, Mn

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS
"RAMOVĖ" PIRMININKUI

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ" SKYRIŲ ATSTOVŲ VI-to SUVAŽIAVIMO
PROGA, PRIIMKITE GENEROLE PIRMININKE BEI MIELI VETERANAI NUOŠIRDŽIUS SVEIKINIMUS IR LINKĖJIMUS GERIAUSIOS SEKMĖS PASITARIMUOSE, SVARSTYMUOSE BEI DAR +
BUOSE ATEITYJE! ŠIANDIENĄ IR VISADOS ATSIMINKIME SVARBIAUSIĄ! - MUS TEBE -
JUNGIA JŪSŲ IR MŪSŲ PROTĖVIŲ PRALIEJUS KRAUJAS KOVOSE SU TAIS PAČIAIS BENDRAIS PRIEŠAIS UŽ MŪSŲ TĖVYNIŲ - LIETUVOS IR UKRAJINOS LAISVĘ.

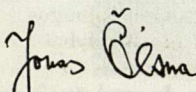
TAD TIK MŪSŲ ZYGIŲ VIENINGUME MŪSŲ IR JĖGA!

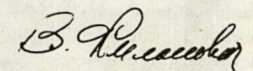
VISUOMET JŪSŲ

З НАГОДИ VI-го з'їзду ПРЕДСТАВНИКІВ ЛИТОВСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ВЕТЕРАНІВ "РАМОВЕ" ПРИЙМІТЬ ГЕНЕРАЛЕ ГОЛОВО ТА ЛЮБИ ВЕТЕРАНИ НАЙСЕРДІЧІШИ ПРИВІТАННЯ ТА ПОБАЖАННЯ НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ В ВАШИХ НАРАДАХ ТА ДІЛАХ В БУДУЧИНІ! 6-го ГІДНИ І ЗАВЖДИ ПАМ'ЯТАЙМО НАЙГОЛОВНІШЕ! - НАС ЄДНАЄ КРОВ ВАШИХ І НАШИХ ПРЕДКІВ, ПРОЛЯТА В БОРОТБІ З НАШИМИ СПІЛЬНИМИ ВОРОГАМИ ЗА ВОЛЮ ЛИТВИ І УКРАЇНИ.

ТОЖ ТІЛЬКИ В НАШИМ ЄДНАННІ І НАША СИЛА!

ЗАВЖДИ ВАШІ

Підписав Яонас Чесна,
Нач. Канц. Ресорту В. Справ.

Генерал інж. Василь Філанович,
Керівник Ресорту Військ. Справ УНР.

SVEČIUOSE PAS HARTFORDO
RAMOVĖNUS

Vykdydami Rytinio Atlanto pakraščio "Ramovės" skyrių kultūrinio bendradarbiavimo tradiciją, Bostono skyriaus pirm. K. Šimėnas ir vicepirm. kultūriniam ir spaudos reikalams J. Vizbaras, balandžio 20 dieną buvo nuvykę dalyvauti Hartfordo ramovėnų tradiciniame pavasario baliuje. Prieš parengimą, Lietuvių Klubu mažojoje salėje, visų trijų skyrių valdybų nariai: Hartfordo P. Simanauškas, A. Mockus, J. Šumanskis ir J. Žilys; Waterburio — J. Balkauskas ir A. Malakauskas; Bostono — K. Šimėnas ir J. Vizbaras turėjo bendrą posėdį, kuriam pirmininkavo P. Simanauškas ir sekretoriavo J. Žilys. Buvo aptarti visų skyrių bendri veiklos klausimai ir gairės atiteities bendradarbiavimui. Po to, bu-

vo diskutuotas naujas Centro Valdybos statuto projektas ir atstovų siuntimas į skyrių atstovų suvažiavimą Čikagoje.

Vakare, Pavasario balių, didžiojoje klubo salėje, atidarė Hartfordo skyriaus pirm. A. Simanauškas, pasveikindamas gausiai susirinkusius svečius: jų buvo net iš New Yorko, Bostono, New Londono, Worcesterio, Springfieldo ir kitų vietovių. Visų nuotaika buvo šventiška, vyrai daugumoje vakariniams rūbais, ponios balinėmis sukniomis. Salės scena buvo papuošta didele stilizuota Vytimi, tautinių juostų ornamentacijoje. Salioninių dainų programą baliuje išpildė New Britaino moterų sekstetas "Svajonė", vedamas muz. Beinoriaus. Svečiai užkandžiavo prie papuoštų staliukų, šokiams grojo geras orkestras. Taip besilinksminant ir besivaišinant, atitrūkus nuo kasdieninių

darbų, su senais bičiuliais, buvo praleistos nepamiršamos valandos, malonių Hartfordo ramovėnų globoje.

Užbaigai, mes, bostoniškiei, norėtume pareikšti nuoširdžią padėką už pkvietimą Hartfordo skyriaus valdybai ir drauge, ponų Nenortų ir ponų Žilių šeimoms, už ypatingą nuoširdų vaišingumą jų namuose.

J.V. Sūduvas

IŠ BOSTONO SKYRIAUS PAVASARINIO SUSIRINKIMO

Gegužės 11 d. Tautinės Sąjungos namuose įvyko pavasarinis visuotinis skyriaus narių susirinkimas. Jam pirmininkavo Kazys Šimėnas, skyr. pirm., sekretorium buvo pakviestas Leonas Lenkaitis. Praėjusio susirinkimo protokolą perskaitė sekretorius Juozas Vaičjurgis. Kultūros ir spaudos reikalų vadovas Jonas Vizbaras patiekė susirinkimui apsvaistytį ir priimti skyriaus metinį veiklos planą, kuriame buvo užplanuota: 1. Gegužės mėn. 25 dieną aplankyti mirusių skyriaus narių kapus, Bostono, Brocktono ir Norwoodo kapinėse ir papuošti juos tautinėmis vėliavėlėmis; 2. Skyriaus pavasarinis išvažiavimas į gamtą, Joninių gegužinė, birželio 22 d., rengiama Cape Cod'e, Nenortų vasarvietėje, prie ežero. Išvažiavime pakviesti dalyvauti Hartfordo ir Waterburio ramovėnų skyriai ir kiti svečiai; 3. Lietuvos Kariuomenės atkūrimo minėjimui meninę programą sutiko išpildyti New Yorko Vyrų choras "Perkūnas", vadovaujamas muziko Vytauto Stroliaus.

Skyriaus išdininkas St. Griežė-Jurgeličius susirinkimui patiekė metinį pajamų ir išlaidų planą. Susirinkime buvo plačiai diskutuotas naujas Centro Valdybos statuto projektas. Į sąjungos suvažiavimą Čikagoje, š.m. gegužės 25-27 d.d., skyrių atstovauti buvo išrinktas skyr. sekretorius Juozas Vaičjurgis. Kadangi šiais metais L. Kariuomenės atkūrimo minėjimas numatytas surengti ir per vietinį "Laisvės Varpas" radiją, tai sekretorius J. Vaičjurgis patiekė priimti Radio Fondo projektą, be to, jis pranešė ir apie sutvarkymą dvidešimties metų senumo skyriaus veiklos archyvo. Naujais nariais į skyrių įstojo ir buvo priimti: rašytojas Stasys Santvaras, Gėdminas Leveckis ir St. Trepenskas. Plk. Ant. Stapulionis, savanoris-kūrėjas, Vyčio Kryžiaus kavalierius, susirinkimo vienbalsiai išrinktas skyriaus garbės nariu.

Buvo perskaityti gražūs atsakymai skyriaus vardu iš U.S. senatorių E.W. Brooks, Mass., Ch. H. Percy, Illinois, ir kongresmano R.P. Hanrahan, M.C.,

Laiku ir lemtingi linkėjimai Pranui ir Algirdui Brazinskams

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGA R A M O V Ė

Išdininkas

Pr. ir Alg. Brazinskams,
Markos Kapali. Coza Evi. Kat 253,
Ankara, Turkey

LVS "Ramovė" C. Valdyba 1974 m. balandžio mėn. 25 d. savo posėdyje nutarė: Pr. ir Alg. Brazinskams iš Laisvės Kovų invalidams šelpti sąskaitos paskirti 200.00 dolerių.

C. Valdybos pavestas sveikinu Jus Sąjungos ir savo vardu linkėdamas sveikatos, ištvėrmės, greito išsilaisvinimo iš esamos padėties ir toliau džiaugtis laisvu ir pilnu gyvenimo džiaugsmu.

Pridedamas čekis 200.00 dolerių Nr. 60065.

Jus gerbiu ir užjaučiu.

J. Tapulionis

BRAZINSKŲ ATSAKYMAS

Ankara, Turkija
1974 m. gegužės 8 d.

Lietuvių Veteranų Sąjungos
"Ramovė" Centro Valdybai
c/o J. Tapulionis
6918 So. Maplewood Ave.
Chicago, Ill. 60629

Mieli Tautiečiai Kariai — Veteranai!

Nuoširdžiai dėkojame L.V.S. "Ramovė" Centro Valdybai ir kiekvienam šios garbingos Sąjungos nariui už širdingus sveikinimus ir linkėjimus, išreikštus maloniam laiške

į laiškus, kuriuos parašė J. Vizbaras, Simo Kudirkos išlaisvinimo reikalui. Pirm. K. Šimėnas papasakojo savo įspūdžius iš atsilankymo Hartfordo ramovėnų pavasariniam baliuje balandžio 20 d. Į susirinkimą buvo atsilankę vietinės šaulių "Vanagaičio" kuopos šauliai: St. Urbonas, T. Janukėnas ir kpt. Šležas.

Po susirinkimo vyko kavutė, kurią parengė S. Kontautas ir A. Andriulionis, buvo padaryta nuotraukų ir padiskutuoti veiklos reikalai.

J.V. Sūduvas

iš šių metų balandžio 30 d. Taipgi dėkojame už brolišką materialinę paramą, 200 dolerių čekį, kuri mums dabartinėse sąlygose labai svarbi ir naudinga. Ši broliška parama mums, kalinamiems Lietuvos laisvės kovotojams, yra tuo pačiu akivaizdi išraiška solidarumo visai dabartinei Lietuvos laisvės kovai, kuri, nežiūrint įvairių pavojų, kliūčių, sunkumų; neišvengiamų kiekviename dideliame žygyje; pasiekia vis naujų reikšmingų pergalių.

Bolševikai gali laimėti daug mūšių, bet galutinėje išvadoje jie neišvengiamai pralaimės karą už Lietuvą ir laisvę!

Bolševizmas yra visos žmonijos didžiausias priešas, nešąs cenzūrą, koncent. stovyklas, genocidą, terorą, darbininkų apgrobimą, ūkinį chaosą, karo grėsmę. Anksčiau ar vėliau bolševizmas neišvengiamai ras sau vietą istorijos sąslavyne, kur jau ilsisi ne viena smurto ir melu parremta vergijos sistema.

Džiugu patirti, kad laisvajame pasaulyje esantieji tautiečiai nesude da ginklų, visomis išgalėmis kovoja už lietuvių išlaisvinimą ir Lietuvos išlaisvinimą. Bet pagrindinė, sprendžiamoji kova, be abejo, vyksta pačioje pavergtoje Tėvynėje. Ir tatai suprantama, nes jokios tautos, jokios visuomenės išlaisvinimas neįmanomas be aktyvaus jos pačios jėgų dalyvavimo. Vienybīgumas, kovīgumas, ryžtingumas, štai kur yra pergalės laidas.

Kaip, tur būt, žinote, neseniai (1974 m. balandžio 29 d.) įvyko šešiolikta mūsų teismo sesija Ankaroje. Ši sesija buvo svarbi, joje prokuroras perskaitė savo pareiškimą. Jis atmetė rusų reikalavimus dėl mūsų išdavimo Rusijai, bet pagal jo suminėtus turkų baudžiamojo kodekso straipsnius mums gersia nuo 10 iki 30 metų kalėjimo... Septynioliktos mūsų teismo sesijos data — 1974 m. birželio 11 d.

Taigi, padėtis nėra labai džiuginanti, bet nereikia nuleisti rankų. Visų laisvo pasaulio lietuvių tarpe turėtų prasidėti masinis sąjūdis, kurio šūkis — išlaisvinti Brazinskus!

Lietuvių laišškai, petijcijos, delegacijos į turkų atstovybes ir kitokia veikla, gali labai teigiamai paveikti

Turkijos vyriausybę ir atsverti sistemingą rusų spaudimą. Šiuo žygiu būtų ne tiktai pagreitintas kalinamų Lietuvos laisvės kovotojų Brazinskių išlaisvinimas, bet tuo pačiu būtų tarptautiniu mastu išgarsinta lietuvių tautos (dar tiem mažai žinomos!) vardas ir problemos.

Turkija, per amžius kovojusi prieš rusų imperializmą, užjaučia Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių tragediją. Reikia tik ryžtingesnės, vieningesnės akcijos iš lietuvių ir kitų baltiečių pusės.

Laisvės rytojais jau švinta!

Tautos ir žmogaus laisvės idealai nenugalimi ir amžini!

Vardan to Lietuvos! . . .

L.L.K. — Pranas ir Algirdas
Brazinskai

(Brazinskai amnestijos keliu išsilaisvino ir netrukus matysime juos J.A. Valstybėse. Red.)

VYTAUTĄ ČESNĄ PALYDĖJUS PASKUTINĖN KELIONĖN

Vytautas mėgo keliauti ir buvo apkeliaęs veik visą pasaulį, išskyrus tėvynę Lietuvą, kurioje jis gimė, augo, mokėsi ir, vos 17 metų būdamas, stojo su ginklu rankoje į kovotojų eiles prieš mirtiną mūsų tautos priešą bolševikus. Nors buvo jaunas ir neprityręs, bet pasižymėjo kaip narsus karys, už ką buvo apdovanotas aukščiausiu ženklu už narsumą. Čia, Vytauto, bene, bus didžiausias nuopelnas Tėvynei ir įrašymas savo vardo į gynėjų eiles. Vytautas Česna buvo atviro, tiesaus būdo, nebijodamas tiesos į akis pasakyti, o kas reiškė Tėvynės Laisvės kovą išėivijoje, — pripažino geriausiaisiais kovotojais buvusius lietuvius karius ir reiškėsi jų eilėse ligi pat paskutinės gyvenimo valandos. —

Grįžęs iš tolimų kelionių, kuriose svarbesnes vietoves, įvykius, ypač iš lietuvių gyvenimo, užfiksavo savo filmuose ir foto nuotraukose, o vėliau, — visa pasidalindavo savo draugų — ramovėnų tarpe.

Paskutinė jo kelionė buvo į Floridą, į kurią jis buvo nuvykęs vien tik sveikatos pataisymui. Deja, nepavyko Vytautui "suremontuoti" smarkokai suslubavusios sveikatos ir grįžęs negalėjo nė su ramovėnais pasidalinti kelionių įspūdžiais, nes neprašyta viešnia mirtis staiga, nukirto jo gyvybės siūlą 8. m. birželio 9 d.

Veik visi ramovėnai dalyvavo atsisveikinimo išvakarėse, kuriose pirm. Jo-

Vytautas Česna praveda programą New Yorke, minint Lietuvos Kariuomenės atkūrimo 50 metų sukaktį. L. Tamošaičio nuotr.

nas Rūtenis atsisveikino visų vardu su dideliu gailėsčiu, kad Tėvynė neteko vieno iš gynėjų, ramovėnai — atgyvaus nario, žmona — gero gyvenimo draugo. Atsisveikinimo žodį tarė ir muzikas Vytautas Kerbelis, vienas artimiausių Vytauto draugų.

Kapuose ramovėnus atstovavo ir paskutinį "ligi pasimatymo" tarė Jurgis Juodis. Jis ir įteikė Vytautui Česnai paskutinę ir, tikiu, pačią brangiausią dovaną: iš Lietuvos laukų saują žemių, kurią atvežė ir dovanoją ponija Elena Andriusienė.

Toji žemių sauja yra ir Vytautui ir mums visiems kaip šventoji relikvija, kurios mes į jokių turtus nekeistume, nes ji yra persunkta mūsų brolių krauju ir ašaromis.

Liūdna tai, kad Vytautui teko apleisti mūsų eiles pačiame pajėgume — vos 51 metų. Jis gimė rugpiučio 8 d. 1922

m. Vilkaviškio apskr., Gižų valsč. Adamavino km. — ūkininko gausioj 6 vaikų šeimoje. Vytautas buvo pats jauniausias.

Kaip gyvenime, taip ir moksle neturėjo pastovios laimės. Pradžios mokyklą baigė Gižuose. Gimnaziją pradėjo Vilkavišky, tęsė Marijampolėj, Panevėžy ir baigė Vilniuje. Teisių studijas pradėjo Hamburgo ir tęsė Bonnos universitetuose.

1949 m. emigravo į Kanadą darbams. Po to, persikėlė į Ameriką, kur gyveno iki paskutinės dienos. Paliko brolių Juozą Australijoje ir žmoną, dramos aktorę, Liuciją (Kašubaite) New Yorke.

Jurgis Juodis

A.A. LTN. JONAS MARČIUKAITIS

Š.m. birželio 5 d. Darmstadto ligoninėje, Vokietijoje, mirė ir birželio 11 d. Waldfriedhof kapinėse, buvo palaidotas leitenantas Jonas Marčiukaitis.

Gimė Jonas 1911 m. spalio 9 d. Balbieriškyje. Baigė Prienų "Ziburio" gimna-

ziją, stojo Karo Mokyklon ir ją baigęs, pakeltas į j. ltn. laipsnį, buvo paskirtas į 6 p.p. Plungėje, kur visą laiką, iki bolševikų okupacijos, tarnavo.

1944 m. vasarą, drauge su kitais, pasitraukė į Vokietiją, kur teko dirbti karo pramonėje. Čia velionis buvo darbe sužeistas ir ilgai teko gydytis. Pradėjus kurtis DP stovykloms, a.a. Jonas mokytojavo Kasselio stovykloje. Pradėjus organizuoti lietuvių darbo dalinius prie US Armijos, stojo juosna ir su pertraukomis išstarnavo iki mirties.

Velionis buvo vedęs dar Lietuvoje ir traukiantis, pakeliui, mirė mažametis sūnus. Žmona Aldona buvo su juo išsikyrusi ir išemigravo į USA.

Liko daug jo sukauptų vertingų lietuviškų knygų, kurias, būtų gera, kad Darmstadto LB Apylinkės vadovybė pasirūpintų perduoti Vasario 16 gimnazijai, nes čia artimųjų nėra likę.

Juozas Venys

A.A. GEN. ŠT. MAJORAS PETRAS LIČKUS

(kalba pasakyta atsisveikinant)

Stovint prie a.a. gen. št. majoro Petro Ličkaus karsto, kyla mintis, kad gyvenimo kelyje žmogus sutinka daug nesuaprasčio, protui nesuvokiamo. Pasalūniška mirtis nutraukia asmens gyvenimo siūlą. Stovime akyvaizdoje amžino gyvenimo paslapties. Atsisveikinant su kariu, kurio gyvenimą nutraukė medicinos nenugalima liga, kuris savo gražiausias jaunystės dienas buvo skyręs budėti Tėvynės sargyboje, yra naudinga bent trumpais bruožais visuomenę supažindinti su velionio nueitu gyvenimo keliu.

Petras Ličkus gimė 1901 metais, kovo 5 d. Šiaulėnuose, Šiaulių aps. Taigi, šiemet kovo 5 d. jam suėjo 73 metai. Baigė Ukmergės valstybinę gimnaziją. 1922 m. gruodžio mėn. baigė Lietuvos Karo mokyklą, pakeltas į leitenanto laipsnį, tarnybai pasirinko 1 pėst. D.L.K. Gedimino pulką, kuris tuo metu saugojo Neries-Širvintų frontą prieš lenkus. Buvo paskirtas į tada mano vadovaujamo bataliono kulkosvaidžių kuopą. Turėjau gerą progą jauną karininką, ne tik stebėti, bet nuolat bendraujant, jį gerai pažinti ir suprasti. Turiu pastebėti, kad jis buvo idealistinio, patriotinio nusiteikimo, sumanus, rūpestingas būrio vadas, geras instruktorius ir pavyzdingas karių auklėtojas. Plačiai apsiskaitęs, knyga buvo jo maloniausias laisvalaikio užsiėmimas, krikščioniškos pasaulėjautos ir gilaus katalikiško nusiteikimo, kuriam liko ištikimas visą savo gyvenimą.

Tarnaudamas kariuomenėje baigė Aukštųjų Vytauto Didžiojo Kursų technikos skyrių (II laidą), Lietuvos Aukštąją Karo mokyklą (I laidą), tuo laiku vadinamą Generalinio Štabo kursais, Vytauto Didžiojo Universitete išklause pilną matematikos ir fizikos kursą ir išlaikė tų dalykų egzaminus. Tarnybą Lietuvos kariuomenėje baigė gen. štabo majoro laipsniu.

Vokiečių okupacijos metais dėstė matematiką ir fiziką III-je gimnazijoje Kaune.

Tremtyje, Vokietijoje, Eichstadto Aukštojoje Teologijos mokykloje studijavo filosofiją ir drauge, 1945-1949 m., dėstė matematiką ir fiziką Eichstadto lietuvių gimnazijoje ir ėjo vicedirektoriaus pareigas.

Į Jungtines Amerikos Valstybes atvyko 1949 m. rugsėjo 22 d. ir apsigyveno Čikagoje. Čia įsijungė ir veikė Lietuvių Rymo Katalikų Susivienijime, BALFe, Lietuvių Bendruomenėje, Lietuvių Veteranų Sąjungoje "Ramovė" ir kitur. Amerikoje pelnė duoną visą laiką dirbdamas sunkų fizinį darbą.

Velioniui tremties gyvenimas buvo tik ilgas kelias į Tėvynę. Gaila, jo viltys neišsipildė. Bet į Tėvynę grįžti negalvojo tuščiomis. Jis buvo pirkas, kuris 1951 m. lapkričio 27 d. dienraštyje "Draugas", Nr. 277 savo straipsniu iškelė idėją organizuoti **Lietuvių milijoninį fondą**. Pažymėjęs lietuvių tremtinių Vokietijoje paliktus reikšmingus pėdsakus, kaip paminklines lentas bažnyčiose, kryžius ir kt., siūlė: "... atvykusiems į JAV lietuviams tremtiniams surinkti vieną milijoną dolerių laisvai Lietuvai, o kapitalo palūkanos būtų naudojamos Lietuvos vadavimo reikalams ir lietuviškai kultūrai paremti... Tai būtų dovana Amerikos lietuviams ir drauge jiems atsidėkojimas už jų nuveiktus darbus".

Iškelta fondo idėja nepasilikio šauksmu tyruose. Lietuvių Fondas šiandien yra reikšminga realybė, kurią įvykdė ryžtingi lietuviai idealistai patriotai.

Peržvelgę a.a. Lietuvos karininko nueitą tarnybos ir gyvenimo kelią, velionį galime laikyti pavyzdžiu gyviesiems, kaip reikia dirbti ir aukotis Tautos ir Tėvynės gerovei.

L.V.S. Ramovėnų Čikagos skyriaus pavedimu, Lietuvių Fondo vadovybės ir savo vardu reiškiu nuoširdžią užuojautą velionio našlei Elenai, dukrai, sūnui ir jų šeimoms bei giminėms.

Tau, mielas bičiuli, bendradarbi ir ginklo drauge, tebūna šio svetingo krašto žemelė lengva poilsio vieta. Ilsėkis ramybėje!

M. Rėklaitis

Bostono ramovėnų 1974 m. valdyba. Sėdi iš k.: St. Griezė-Jurgelevičius - išd., Br. Bajerčius - vicepirm., K. Šimėnas - pirm., J. Vizbaras - kult. reik., J. Vaičjurgis - sekr. Stovi iš k.: T. Janukėnas, L. Lendraitis, Pov. Jonavičius — Kontr. komisija; A. Andriulionis ir Silv. Kontautas — ūkio reik. S. Urbono nuotr.

(atkelta iš 215 psl.)

41. "O tai ir dėl to tamsta toks teisingas ir sąžiningas".
42. "Daryk ką sakau, pone".
43. Iš H. Sienkevičiaus "Tvano".
44. "Tamsta sukeli pasitikėjimą, kad tas viskas yra tiesa ir kad tamsta nevažiuoji spekuliuoti".
45. "Žinau".
46. "Aš tau sakiau, kad mes jau pravažiuojom tą tavo Kotbusą".
47. "O iš kur aš galiu žinoti, kur tas Kotbusas?"
48. "Ei, tu, pavidale, eik čia".
49. "Gerai, nuvesiu jus nakvynės".
50. "Koki tai valkatos valkiojasi po miestą".
51. "Puiku, tavo dokumentai geri, tu gali eiti. Esi, pan,

J. Tapulionis — iš 220 psl.

sų vadovas, ir laužyta lietuvių kalba paklausė, ar mes vokiškų žandarų nešaudysią? Kai mes autoritetingai užtikrinome, kad niekam nė į galvą neateina tokia mintis, nei yra kokios priežasties juos šaudyti, tai jis išsitraukė iš už to paties krūmo ir savo draugą, kuris taip pat nenoriš kovoti ir pasiduodas. Dabar mes jau buvome drąsesni su nauju belaisviu grįžti pas leitenantą. Tačiau mums tik besirengiant eiti į rūmų vidų, iš už tvarto, nuo kapinių pusės, pasirodė vora vyrų, kurie įėjo į dvaro kiemą, šaukdami: "Haende hoch!" — gaivališkai puolėme į tuos vyrus, atkišę, lyg kačergas, savo neužtaisytus šautuvus. Vyrų pakluso, numetė šautuvus ir pakėlė rankas. Prieš mane stovėję bent pusantro karto aukštesnis žandaras, kuris, iš aukštai į mane žiūrėdamas, ramiai leidosi nuginkluojamas. Nuo kito, mažo, prancūzėlio, visą šarvuotę beveik plėšte nuplėšiau. Nuginklavome bene du žandarus ir aštuonis, ar devynis prancūzus. Vėl gi pasirodė, kad išgąsdintos mūsų sukulto tiukšmo, nutarė pasiduoti ir likusios prancūzų sargybos.

Išaušus, apie penkiasdešimt prancūzų ir žandarų vora, vežimai su žuvusiųjų palaikais ir sužeistu Eigelio pajudėjo Cigelių link".

J. Budrio str., LE XII t. 42 psl.: "Strelniekas pranešė, jog Sendvario sustiprinimas paimtas su 30 belaisvių, prancūzų karininku Soulier..."

Taigi, A. Žiedas salėje matė bent 32 prancūzus, vienas nusimeta dėl "bent", tai lieka 31 su karininku. Kur dingo 8-9 ir kiti pasidavę prancūzai?

Šalia Alfonso Žiedo gusarų pus-

laisvas, supranti. Bet tarp kitko, palauk, būsi vertėjas".

52. "Toliau neskaityk, matau, netikras dokumentas".
53. "Tu gali traukti sau, o jos čia pasėdės".
54. "Teisingai, uždraustas laikas, nevalia valkiotis, tu teisingai kalbi".
55. "Na taip, bet čia tau ne nakvynės vieta".
56. "Drauge vyresnis leitenante, mes jį patalpinsime šoniniame kambaryje, pariosogs ten iki ryto".
57. "Nešdinkis iš čia, skubiai".
58. "Sakyta tau, lauk iš čia".
59. "Nesijaudink, iš ryto nuvesim į stotį".
60. Už tylos ir ramybės sutrukdydama.
61. "Gerai, einam, šito taip nepaliksim".
62. "Na, sukis sau, eik".

karininkio žuvinimas. Pusantro karto už save didesnio žandaro nuginklavimas. Mažam prancūzėliui visos šarvuotės beveik plėšte nuplėšimas. 8 ar 9 ir dar kitų prancūzų pasidavimas.

Alfonso Žiedo terminu, yra viaduokliška legenda, kurios kpt. Strielniekas, deja, negali išblaškyti.

Alfonso Žiedo patarimai, kaip kiti, turi rašyti:

"Aišku, kad šitokie atsiminimai gali būti pasakojami ir aprašomi tik istoriografiniu metodu: pasakoti tik tai, ką, testamentiškai kalbant, sveiku protu ir gera atmintim tvirtai atsimename ir žinome, rūpestingai išskiriant tai, ko tvirtai nebeatsimename ir nežinome, savo abejojimus aptartus žodžiais: "tikrai nebeatsimenu", "nebeatsimenu", "nežinau", "bene", "apie" ir t.t., kas reiškia, kad susidomėję tais dalykais turi kreiptis į kitus šaltinius.

Principai gi dar aiškesni: niekad nekalbėti viešai ir neparašyti tai, dėl ko kada nors reikėtų gėdytis. Klatojimas, ypač istorinių faktų, melavimas, pasigyrimai, suvedžiojimas sąskaitų su savo politiniais, ar asmeniniais priešininkais, arba mėginimas save iškelti niekinant kitus, ypač mirusius, reiškia paniekinimą tautos žygių ir jos žuvusių didvyrių, negerbimą auditorijos ir suniekinimą pačio savęs prieš palikuonis ar net prieš istoriją, kuri galutiną išvadą, sugeba atkasti tiesą.

Šitas normas laikiau sau griežtai privalomomis kaip visada, taip ir pasakodamas kalbamus atsiminimus".

KARINĖS ZINIOS — iš 234 PSL.

tilpusių 570 svarų erdvėlaivie iš 513 milijonų mylių atstumo, siuntė žemei

žinias ir spalvotas nuotraukas radio bangomis, sklindančiomis 186,300 mylių per sekundę greičiu, kurių vienas impulsas pasiekdavo žemę tik po 46 minučių. Pioneer 10 praskridęs pro Jupiterį, pradedant Uraną apie 2 bilijonus mylių atstume nuo žemės ir išskris iš saulės sistemos, siųsdamas žemei signalus dar penkis metus. Pioneer 10 teko įveikti Jupiterio radiacijos žiedą (100,000 protonų vienam kvadratiniam colyje), kuris panašus į žemės Van Allen, tik didesnės apimties ir galingumo. Buvo baiminamasi, kad erdvėlaivio instrumentai nepakels radiacijos veikimo ir bus sugadinti.

Pioneer 10-tą lydi Pioneer 11-tas, kuris buvo iššautas 1973 m. balandžio 5 d., ir Jupiterį pasiekė šių metų gruodžio 5 d. praskrisdamas tik 21,600 mylių atstume nuo planetos, suteikdamas daug daugiau ir tikslesnių žinių apie didžiausią saulės palydovą.

Jupiteris turi 12 mėnulių — palydovų. Apie savo ašį apsisuka per 10 žemės valandų, 22,000 mylių per valandą greičiu ties pasiauju. Jupiterio paviršius dengia tiršti debesys vandenilio, heliumo, metano, amoniako ir vandens garų. Jupiteryje tikimasi atrasti metalų, žemėje dar nežinomų.

Pioneer 10, ultrafioletiniu fotometru ir infraraudonu radiometru matavo Jupiterio temperatūrą ir atrado, kad Jupiteris išspinduliuoja tris kartus daugiau energijos, negu gauna iš saulės ir žvaigždžių. Partita, kad Jupiteris turi magnetinį lauką, panašiai kaip ir žemė. (Mėnulis magnetinio lauko neturi). Savo kelionėje link Jupiterio, erdvėlaivis siuntė žinias apie saulės kosmines audras, tarpplanetinius dulkių ir elektronų debesis ir eilę kitų.

Pioneer 11, taip pat išeidamas iš saulės sistemos, praskris Saturno, Urano, Neptūno ir Pluto orbitas tik jau didesniuose atstumuose, siųsdamas žemei naujas žinias, apie mažai žinomas planetas.

Visa tai daroma geresniam gamtos pažinimui, ko pasekoje vykdomi nauji išradimai, žmogaus gerbūvio pagerinimui.

NAUJAS "KARIO" ADRESAS

Prenumeratos mokesčių ir korespondenciją siųsti šiuo NAUJU adresu:

341 HIGHLAND BLVD., BROOKLYN, N.Y. 11207

Prez. Antano Smetonos 100 m. gimimo ir 30 m. mirties sukakčių minėjimas. New Yorke, geg. 12 d., Kultūros Židiny. R. Kisieliaus nuotr.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.